

**İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ULUSAL PARKLARDA STRATEJİK YÖNETİM
UYGULANABİLİRLİĞİNİN İRDELENMESİ
(ÖRNEK:NEMRUT DAĞI ULUSAL PARKI)**

**Demet DEMİROĞLU
Orman Mühendisliği Anabilim Dalı
Ormanlık Politikası ve Yönetimi Programı**

**Danışman
Prof.Dr. Aytuğ AKESEN**

Mayıs, 2004

İSTANBUL

ÖNSÖZ

“Ulusal Parklarda Stratejik Yönetim Uygulanabilirliğinin İrdelenmesi (Örnek: Nemrut Dağı Ulusal Parkı)” adlı bu yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi(İ.Ü.) Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Yüksek Lisans Programına bağlı olarak, İ.Ü. Orman Fakültesi, Ormancılık Politikası ve Yönetimi Anabilim Dalında yapılmıştır.

Çalışmalarım boyunca bilgi, görüş ve önerileriyle bana yol gösteren, danışmanım, Sayın Prof. Dr. Aytuğ AKESEN’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım için gerekli verilerin sağlanmasında bana yardımcı olan Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü yetkililerine, alan üzerinde yapılan gözlemlerde gösterdiği ilgi ve kolaylıklar için Nemrut Dağı Milli Parkı yetkili ve çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

Anket çalışmalarım esnasında benden yardımını esirgemeyen arkadaşım Filiz ÖZYALÇIN’a ve çalışmam sırasında beni yürekten destekleyen Neriman GÜLÇUBUK (YILDIRIM)’a teşekkür ederim.

Ayrıca hayatım boyunca beni her konuda destekleyen aileme teşekkür ve şükranlarımı sunarım

İstanbul, 2003

Demet DEMİROĞLU

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
TABLO LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL KISIMLAR.....	4
2. 1. Rekreasyon Kavramının Tanımı ve Kapsamı.....	4
2. 1. 1. Rekreasyonun Sınıflandırılması.....	5
2. 1. 2. Rekreasyon Kaynakları ve Bu Kaynakların Sınıflandırılması.....	7
2. 2. Stratejik Yönetim Kavramının Tanımı ve Kapsamı.....	8
2. 2. 1. Stratejik Yönetimin Özellikleri.....	9
2. 2. 2. Stratejik Yönetim Süreci.....	9
2. 3. Ulusal Park Kavramının Tanımı ve Kapsamı.....	11
2. 3. 1. Ulusal Parkların Ayrılma Kriterleri.....	13
2. 3. 2. Ulusal Parkların İşlevleri.....	13
2. 3. 3. Ülkemizde Ulusal Parklar.....	15
2. 4. Turizm Kavramının Tanımı ve Kapsamı.....	19
2. 4. 1. Turizm-Rekreasyon İlişkisi	19
2. 4. 2. Turizm-Ulusal Park İlişkisi	20
3. MALZEME VE YÖNTEM.....	23
4. BULGULAR.....	25
4. 1. Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın ve Yöresinin Tanıtımı.....	25
4. 1. 1. Coğrafi Konum.....	25
4. 1. 2. Doğal Yapı.....	28
4. 1. 2. 1. Topografik Yapı.....	28
4. 1. 2. 2. İklim.....	28

4. 1. 2. 3. <i>Su Kaynakları</i>	29
4. 1. 2. 4. <i>Toprak Yapısı</i>	29
4. 1. 2. 5. <i>Doğal Bitki Örtüsü</i>	33
4. 1. 3. <i>Sosyo - Ekonomik Yapı</i>	34
4. 1. 3. 1. <i>Nüfus</i>	34
4. 1. 3. 2. <i>Ulaşım Durumu</i>	37
4. 1. 3. 3. <i>Yerleşim Durumu</i>	38
4. 1. 3. 4. <i>Ekonomik Yapı</i>	42
4. 1. 4. <i>Tarihi Yapı</i>	44
4. 2. <i>Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın Kaynak Değerleri</i>	47
4. 2. 1. <i>Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın Doğal Kaynak Değerleri</i>	47
4. 2. 2. <i>Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın Tarihi Kaynak Değerleri</i>	47
4. 2. 2. 1. <i>Karakuş Tümülüsü</i>	48
4. 2. 2. 2. <i>Cendere Köprüsü</i>	50
4. 2. 2. 3. <i>Arsemia (Eski Kale)</i>	50
4. 2. 2. 4. <i>Yeni Kale (Kahta Kalesi)</i>	54
4. 2. 2.5. <i>Nemrut Dağı Tümülüsü</i>	56
4. 3. <i>Ulusal Park Ziyaretçilerinin Özellikleri</i>	68
4. 3. 1. <i>Ziyaretçilerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri</i>	69
4. 3. 1. 1. <i>Cinsiyet Durumu</i>	69
4. 3. 1. 2. <i>Yaş Grubu</i>	69
4. 3. 1. 3. <i>Eğitim Durumu</i>	70
4. 3. 1. 4. <i>Meslek Grubu</i>	71
4. 3. 1. 5. <i>Aylık Gelir Grubu</i>	71
4. 3. 2. <i>Ziyaretçilerin Ulaşım Biçimleri</i>	72
4. 3. 3. <i>Ziyaretçilerin Alana Geliş Yerleri</i>	73
4. 3. 4. <i>Alana Birlikte Geline Kışı Sayısı</i>	73
4. 3. 5. <i>Ziyaretçilerin Alanda Kalma Süreleri</i>	74
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	76
5. 1. <i>Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın Bugünkü Sorunları</i>	76
5. 1. 1. <i>Ulusal Park Alanı İçerisinde Yaşayan Yöre Halkının Sorunları</i>	76
5. 1. 1. 1. <i>Altyapı ile İlgili Sorunları</i>	76
5. 1. 1. 2. <i>Sosyo-Kültürel Sorunları</i>	78
5. 1. 1. 3. <i>Ekonomik Sorunları</i>	81
5. 1. 2. <i>Ulusal Park Alanı İçerisinde Yaşayan Yöre Halkının Alandaki Faaliyetlerinden Kaynaklanan Sorunlar</i>	82
5. 1. 3. <i>Ulusal Park Ziyaretçilerinin Sorunları</i>	84
5. 1. 3. 1. <i>Altyapı Sorunları</i>	84

5. 1. 3. 2. Ulaşım Sorunları.....	86
5. 1. 3. 3. Tanıtım ve Rehberlik Sorunları.....	88
5. 1. 3. 4. Konaklama Sorunları.....	91
5. 1. 4. Ulusal Park Alanındaki Diğer Sorunlar.....	96
5. 2. Nemrut Dağı Ulusal Parkı'ndaki Sorunlara İlişkin Çözüm Yolları.....	98
5. 2. 1. Ulusal Park Alanı İçerisinde Yaşayan Yöre Halkının Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları.....	98
5. 2. 1. 1. Altyapı Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları.....	98
5. 2. 1. 2. Sosyo-Kültürel Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları.....	100
5. 2. 1. 3. Ekonomik Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları.....	101
5. 2. 2. Ulusal Park Alanı İçerisinde Yaşayan Yöre Halkının Alandaki Faaliyetlerinden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Çözüm Yolları.....	103
5. 2. 3. Ulusal Park Ziyaretçilerinin Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları.....	104
5. 2. 3. 1. Altyapı Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları.....	104
5. 2. 3. 2. Ulaşım Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları.....	106
5. 2. 3. 3. Tanıtım ve Rehberlik Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları.....	107
5. 2. 3. 4. Konaklama Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları.....	109
5. 2. 4. Ulusal Park Alanındaki Diğer Sorunlara İlişkin Çözüm Yolları.....	111
6. KAYNAKLAR.....	115
7. EKLER.....	121
8. ÖZGEÇMİŞ.....	135

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 2. 1 : Stratejik Yönetim Sürecinin Aşamaları.....	10
Şekil 4. 1 : Adıyaman İlinin Türkiye'deki Coğrafi Konumu.....	26
Şekil 4. 2 : Ulusal Park Alanının Çevre İller Arasındaki Konumu ve Alanın Kaynak Değerleri.....	27
Şekil 4. 3 : Adıyaman İlinin Yakın Çevresiyle Olan Karayolu Ulaşımı.....	37
Şekil 4. 4. : Ulusal Park Alanındaki Yerleşimler.....	40
Şekil 4. 5 : Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın Genel Gelişim Planı.....	41
Şekil 4. 6 : Tümülüse Adını Veren Kartal Heykeli.....	49
Şekil 4. 7. : Cendere Köprüsü.....	51
Şekil 4. 8 : Cendere Köprüsünde Yanlış Bir Restorasyon Uygulaması.....	52
Şekil 4. 9 : Tanrı Herakles İle Mithridathes Kallinikos'un El Sıkışma Rölyefi.....	54
Şekil 4. 10 : Eski Kalenin Platosunda ve Güney Yamacında Kommagene Krallığı'na Ait Kalıntılar.....	55
Şekil 4. 11 : Kahta Kalesi'nden Bir Görünüm.....	56
Şekil 4. 12 : Antiokhos Başı.....	58
Şekil 4. 13 : Kommagene Başı.....	59
Şekil 4. 14 : Zeus Başı.....	60
Şekil 4. 15 : Apollon Başı.....	61
Şekil 4. 16 : Batı Terasındaki Gücü Sembolize Eden Aslan-Kartal Kabartması ve Aslanlı Horoskop.....	62
Şekil 4. 17 : Nemrut Dağı Tümülüsü'nün Genel Planı	63
Şekil 4. 18 : Nemrut Dağı Tümülüsü'nün Doğu ve Batı Teraslarının Plan ve Kesitleri.....	64
Şekil 4. 19 : Kuzey Terasında Yer Alan Taş Steller.....	66
Şekil 4. 20 : Ziyaretçilerin Yaş Grubu.....	69
Şekil 4. 21 : Ziyaretçilerin Eğitim Durumu.....	70
Şekil 4. 22 : Ziyaretçilerin Meslek Grubu Dağılımı.....	71
Şekil 4. 23 : Ziyaretçilerin Ortalama Gelir Dağılımı.....	72
Şekil 4. 24 : Ziyaretçilerin Alana Gelişte Yararlandıkları Araç Türü.....	72
Şekil 4. 25 : Ziyaretçilerin Geldikleri Şehir.....	73
Şekil 4. 26 : Alana Birlikte Geline Kışı Sayısı.....	74
Şekil 4. 27 : Ziyaretçilerin Alanda Kalma Süreleri.....	74
Şekil 5. 1 : Kayadibi Köyünde Rastgele Akıtılan Atık Sular.....	78
Şekil 5. 2 : Ziyaretçilerin Alandaki Tesis ve Hizmetleri Yeterli Bulma Durumu.....	84
Şekil 5. 3 : Ziyaretçilerin Alanda En Fazla Rahatsız Oldukları Hizmet Dalı.....	85
Şekil 5. 4 : Ziyaretçilerin Alan Hakkında Bilgi Aldıkları Kaynakların Dağılımı.....	88
Şekil 5. 5 : Karakuş Tümülüsünde Yer Alan Bilgilendirme Panosu.....	89
Şekil 5. 6 : Nemrut Dağı Tümülüsünde Yer Alan Bir Uyarı Levhası.....	91
Şekil 5. 7 : Kommagene Oteli(Kahta).....	94
Şekil 5. 8 : Arsemia'da Bulunan Hizmet Binası.....	95

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2. 1 : Türkiye’de Koruma Statülerine Göre Korunan Alanların Durumu	18
Tablo 4. 1 : Kahta ilçesinin ve Nemrut Dağı Ulusal Parkı’nın Toprak Grupları....	30
Tablo 4. 2 : Adıyaman İli Arazi Sınıfları.....	31
Tablo 4. 3 : Kahta İlçesinin ve Nemrut Dağı Ulusal Parkı’nın Arazi Kabiliyet Sınıfları.....	32
Tablo 4. 4 : Türkiye’nin, Adıyaman’ın ve Kahta’nın Nüfus Gelişimleri.....	34
Tablo 4. 5 : Türkiye’nin, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin ve Adıyaman’ın Kent ve Kırsal Nüfus Dağılımları.....	35
Tablo 4. 6 : Nemrut Dağı Ulusal Parkı İçerisinde Yer Alan Köylerin Nüfus Durumu.....	36
Tablo 4. 7 : Nemrut Dağı Ulusal Parkı İçerisinde Yer Alan Köylerin Hane Sayıları.....	39
Tablo 4. 8 : Adıyaman İlinin Arazi Kullanım Durumu.....	42
Tablo 4. 9 : Adıyaman İlinde 1998-2000 Yılları Arasında Ekilen Tarla Ürünlerinin Ekim Alanları ve Ürünlerin Üretim Miktarları.....	41
Tablo 4. 10 : Nemrut Dağı Ulusal Parkını Ziyaret Eden Turistlerin Yıllara Göre Sayıları.....	68
Tablo 5. 1 : Araştırma Alanında Bulunan Köylerin Okul, Öğretmen ve Öğrenci Durumları.....	80
Tablo 5. 2 : Adıyaman İlindeki Turizm Bakanlığı’ndan Yatırım Belgeli Konaklama Tesisleri.....	92
Tablo 5. 3 : Adıyaman İlindeki Turizm Bakanlığı’ndan Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesisleri.....	93
Tablo 5. 4 : Adıyaman İlindeki Belediye Ruhsatlı Konaklama Tesisleri.....	93

ÖZET

“ULUSAL PARKLARDA STRATEJİK YÖNETİM UYGULANABİLİRLİĞİNİN İRDELENMESİ (ÖRNEK: NEMRUT DAĞI ULUSAL PARKI)

Bu araştırmada; yapısında barındırdığı tarihi değerlerden dolayı ulusal park olarak ilan edilen Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nda stratejik yönetim uygulanabilirliğini irdelemek amaçlanmıştır.

Tez çalışmasında öncelikli olarak; konuyla ilgili temel kavramlar ve bu kavramların içerikleri üzerinde durulmuş, Türkiye'deki doğa koruma ve ulusal park çalışmaları incelenmeye çalışılmıştır. Daha sonra Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nda arazi çalışmaları yapılmış, alanın kaynak değerleri incelenmiştir. Alandaki yöre halkının sorunlarını ortaya koymak ve bu sorunlara getirilecek önerilere ışık tutması açısından alanda yaşayan halkla görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca kullanıcı kitlenin sosyo-ekonomik yapısını ortaya koyabilmek, alanda karşılaştıkları sorunları ve aynı zamanda alandan beklentilerini belirleyebilmek amacıyla anket çalışması yapılmıştır.

Bütün bu çalışmalar sonucunda; Nemrut Dağı Ulusal Park'ında stratejik yönetim uygulanabilirliğini irdelemek amacıyla Ulusal Park alanında ortaya çıkan sorunlar belirlenmiştir. Yöre halkının ve kullanıcıların baskısı altında bulunan Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nda ortaya çıkan bu sorunlar; yerel halkın sorunları, halkın alandaki faaliyetlerinden kaynaklanan sorunlar, ziyaretçilerin sorunları ve diğer sorunlar ana başlıkları kapsamında incelenmiştir. Ayrıca bu sorunların ortadan kaldırılması amacıyla çözüm yolları üretilmeye çalışılmıştır.

SUMMARY

INVESTIGATION OF APPLICABILITY OF STRATEGIC MANAGEMENT IN NATIONAL PARKS (NEMRUT MOUNTAIN CASE STUDY)

In this research, it has been aimed to investigate of applicability of strategic management in Mount Nemrut National Park which is declared as a national park because of the historical traces which take place in there.

In the thesis study, it has been primarily mentioned on the basic concepts about the matter and on the implicit of these concepts, and the protection of wildlife and national park studies in Turkey has been tried to search. Then, field investigations have been made and the resource traces of the area have been investigated. Negotiations have been made with the local people to bring up the problems of them, and to illuminate suggestions to be brought to these problems. Furthermore, a questionnaire has been made to bring up the socio-economic structure of the group of users, to determine the problems they come up with and at the same time their expectations from the area.

Out come of these works, it has been determined today's problems in Mount Nemrut National Park in order to investigate the applicability of strategic management in the National Park. The problems that come out in Mount Nemrut National Park which is under pressure of the local people and users have been determined under the following headings; problems of the local people, problems of the visitors, the problems caused by people's activities in the field, and other problems. Finally, has been tried to produce solutions in order to remove these problems.

1. GİRİŞ

19. yüzyılın sonlarında başlayıp günümüze kadar hızla devam eden endüstrileşme hareketi kentlerdeki çalışma koşullarının artışına sebep olmuş ve kentlere olan göçü arttırmıştır. Hızlı sanayileşmenin ve yoğun göçlerin sonucunda, doğa üzerine olan baskılar artmış ve insan–doğa arasındaki denge bozulmaya başlamıştır.

Zira insan sağlığının korunması ve insanın yaşam standardının yükselmesi için doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca doğal ve kültürel değerlerden gelecek kuşakların da yararlanmaları ancak bu değerlerin korunmasıyla mümkün olabilecektir. Bu yaklaşımla doğa koruma konusundaki ilk çalışmalar endüstri devriminden sonra (19. yy'ın son yarısı) yapılmaya başlanmıştır. Koruma amaçlı yasal önlemlerin alınması, yasalar çerçevesinde sistemli doğa koruma çalışmalarının yapılması, koruma alanlarının ayrılması ve bu konuda bilimsel çalışmaların yapılarak uluslararası kuruluşların ortaya çıkması bu döneme rastlamaktadır[1].

Doğa koruma statüleri içerisinde ulusal parklar önemli bir yer tutmaktadır. Ulusal park uygulamaları ile, bu alanların sahip oldukları kaynak değerlerinin korunmasının yanı sıra koruma-kullanma dengesi içerisinde bu değerlerin halkın yararına sunulması, insanların ulusal parkların sahip olduğu kaynak değerlerini tanımaları, açıkavada rekreasyon faaliyetlerini yerine getirmeleri ve insan–tabiat ilişkilerinin dengelenmesi amaçlanmaktadır.

Yukarıda sayılan amaçlar doğrultusunda ulusal parkların ilki, 1872 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) oluşturulmuştur. Ülkemizde ise ulusal parkların ve orman içerisindeki dinlenme alanlarının oluşturulmasına ilişkin yasal anlamdaki ilk adımlar, 31 Ağustos 1956 tarihinde 6831 sayılı Orman Kanunu ile atılmıştır. Bu kanunun 25. maddesi ile ender özellik ve güzellik gösteren yerlerin ulusal park rejimi içerisine alınarak korunması sağlanmıştır. Bu yasaya dayanarak ilk kez 05. 02. 1958

tarihinde Yozgat amlığı ulusal park olarak ilan edilmiştir. Bugün ülkemizde toplam 686 631 ha alanı kaplayan 33 ulusal park bulunmaktadır.

Bir alanın ulusal park olarak ilan edilmesinde sadece biyolojik, ekolojik, jeolojik, coğrafi ve benzeri kriterler rol almaz. Arkeolojik, etnografik, antropolojik, mitolojik ve benzeri kültürel özellik ve güzelliklerden bir veya birkaçına sahip olan alanlar da ulusal park alanı olarak ayrılarak koruma altına alınabilir.

Adıyaman'ın Kahta ilçesi ile Malatya'nın Pütürge ilçesi sınırları dahilinde bulunan ve 13 850 ha'lık bir alana sahip olan Nemrut Dağı Ulusal Parkı, bünyesinde barındırdığı arkeolojik ve tarihi değerlerin korunması amacıyla, 7 Aralık 1988 tarihli Bakanlar Kurulu'nun 88/13572 sayılı kararı ile ulusal park olarak ilan edilmiştir. Bu karar 17 Ocak 1989 tarihli 20052 sayılı resmi gazetede yayınlanmıştır(Ek A).

Bu çalışmada, uluslararası öneme sahip olan Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nda stratejik yönetim uygulanabilirliği irdelenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda Ulusal Park alanında yaşanan sorunları belirlemek ve bu sorunlara çözüm üretmek amaçlanmıştır.

Toplam sekiz bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgiler verildikten sonra, çalışmanın ikinci bölümü olan genel kısımda öncelikli olarak rekreasyon kavramının tanımı, rekreasyonun ve rekreasyon kaynaklarının sınıflandırılması yapılmıştır. Stratejik yönetim kavramı, stratejik yönetimin özellikleri ve yönetim süreci ile ilgili bilgiler verildikten sonra, konumuzun temelini oluşturan ulusal park kavramı, ulusal parkların ayrılma kriterleri, işlevleri ve ülkemizdeki ulusal parklar ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Bu bölümde son olarak turizm kavramı ve bu kavramın rekreasyon ve ulusal park kavramı ile ilişkileri kapsamlı olarak incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümü olan malzeme ve yöntem bölümünde Nemrut Dağı Ulusal Parkı ve yöresinin tanıtımına ve sorunların belirlenmesine ilişkin yapılan araştırmalarda kullanılan materyaller ve metotlar hakkında bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Bulgular bölümü çalışmanın dördüncü bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde Nemrut Dağı Ulusal Parkı ve çevresinin coğrafi konumu, doğal yapısı, sosyal yapısı, tarihi yapısı hakkında detaylı bilgiler verildikten sonra araştırma alanında yer alan doğal ve tarihi kaynak değerlerinin ayrıntılı tanıtımı yapılmıştır. Bulgular bölümünün sonunda Ulusal Park ziyaretçilerinin özellikleri incelenmeye çalışılmıştır.

Beşinci bölümde Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın bugünkü sorunları; alan içerisinde yaşayan yöre halkının sorunları, yöre halkının alandaki faaliyetlerinden kaynaklanan sorunlar, Ulusal Park ziyaretçilerinin sorunları ve diğer sorunlar olmak üzere toplam dört temel başlık halinde ele alınmıştır. Yine bu bölümde yukarıda belirtilen sorunlara ilişkin çözüm yolları oluşturulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın altıncı, yedinci ve sekizinci bölümlerinde sırasıyla, araştırma süresince yararlanılan kaynaklar, çalışmaya ait ekler ve özgeçmiş yer almaktadır.

2. GENEL KISIMLAR

2. 1. REKREASYON KAVRAMININ TANIMI VE KAPSAMI

Ulusal parklar, olağanüstü doğal ve tarihi güzellikleri ile yüksek derecede bilimsel ve eğitsel işlevleri olan alanlardır. Ayrıca, bu alanlar rekreasyonel değerlere sahip olan rekreasyon alanlarıdır. Bu nedenle ulusal park kavramının kapsamına geçmeden önce rekreasyon kavramı hakkında detaylı bilgiler vermek yararlı olacaktır.

Çok geniş anlam taşıyan “Rekreasyon” kavramı Latince “Re-tekrar” ve “Creare-Yaratma” sözcüklerinden türemiştir. Genel olarak bir şeyin yeniden yaratılması veya kazanılması anlamına gelen rekreasyonun sözlük anlamı, “dinlenmek, eğlenmek, yenilemek, çalışma dışı zamanlarda hoşlanılan işlerle uğraşmak, yeniden oluşum” olarak kullanılmaktadır[2][3].

Genel anlamda rekreasyon, insanların boş zamanlarında eğlence ve tatmin dürtüleri ile, gönüllü olarak katıldıkları faaliyetler biçiminde tanımlanabilir. Rekreasyonun, yeniden yaratma anlamındaki klasik yaklaşıma göre; rekreasyon, kişiyi zorunlu iş ve etkinliklerden sonra yenileyen, dinlendiren ve gönüllü olarak yapılan faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Dinlenme zevk alma ve eğlenme yönünden kişiye katkı sağlamayan etkinlikler rekreasyon sayılmaz. Bu manada, rekreasyon, serbest zamanlar içinde yapılan, bireyin, toplumsal, ekonomik, kültürel olanakları ve yaşadığı toplumun yapısı ile bağımlı olarak yapılan etkinlikler bütünüdür[4][5][6].

Bütün bu tanımlar göz önünde bulundurulduğunda AKESSEN’e göre rekreasyon; “Bireylerin beğenisi bakımından doyurucu, ruhsal ve bedensel yenilenme amacını taşıyan, aynı zamanda bireyin sosyal, kültürel, ekonomik ve fizyolojik olanakları ile bağımlı boş zaman kullanımlarını içeren eylem ya da eylemlerdir”[7].

Kavramın daha geniş açıklanabilmesi için şu tanımlayıcı temel ifadeler kullanılmaktadır:

- Rekreasyon, boş zamanda yapılır. İş değildir, kar gayesi taşımaz

- Rekreasyonda kişi gönüllü olarak ve tamamen kendi arzusu ile katıldığı etkinliklerde bulunur.
- Rekreasyon faaliyetleri, katılana zevk veren, mutlu eden ve neşelendiren bir tarzda olur.
- Bu faaliyetler toplumsal değerlere aykırı değildir. Hayati önem taşımaz.
- Bu faaliyetler tek tek ya da toplu biçimde, planlı ya da plansız yapılır.
- Aktif ya da pasif katılım söz konusu olabilir[5][2].

Günümüz insanının temel ihtiyaçlarından birisi haline gelen rekreasyonun temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Bir ihtiyaçtır, öğretici ve eğitici bir boyutu vardır.
- Zorlama yoktur, rutin dışıdır.
- Sosyo – kültürel bağları geliştirir. Sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı artırır.
- Özel yaşama, kişiden kişiye ve mesleğe göre değişir.
- Yaratıcı gücü ve iş gücünü artırır. Psikolojik yönden yararlar sağlar[6].

2. 1. 1. Rekreasyonun Sınıflandırılması

Rekreasyonun sınıflandırılmasında, esas alınan prensip, genellikle kişinin rekreasyon faaliyetlerine katılmasına sebep olan amaçlar, istekler ve zevkler olmaktadır. Rekreasyonun sınıflandırılması, rekreasyonun fonksiyonlarına veya çeşitli kriterlere bağlı olarak şekillenmektedir. Kişi hangi amaç ve istek doğrultusunda bir rekreasyon faaliyetine katılmaya karar vermiş ise, buna uygun bir rekreasyon çeşidi ortaya çıkmaktadır. İnsanların her biri için ayrı ayrı amaç ve isteklerin bulunabileceği buna paralel olarak da çok çeşitli etkinliklerin olduğu düşünülürse kesin bir gruplama veya çeşitlendirme yapmanın zorluğu da ortaya çıkmaktadır. Öte yandan rekreasyonun tek bir eylem ya da durgunluk halinden oluşabileceği gibi birden fazla eylem ya da durgunluğu da kapsayabilmesi bu sınıflandırmayı yapmayı zorlaştırmaktadır[5][7].

Rekreasyon etkinlikleri amaçlarına göre; dinlenme amacıyla yapılan rekreasyon etkinlikleri, kültürel amaçlı rekreasyon etkinlikleri, toplumsal amaçlı rekreasyon etkinlikleri, sportif amaçlı yapılan rekreasyon etkinlikleri ve turizm amaçlı rekreasyon etkinlikleri şeklinde sınıflandırılabilir.

Rekreasyon etkinlikleri aynı zamanda, kent içi rekreasyon etkinlikleri ve kırsal rekreasyon etkinlikleri şeklinde de sınıflandırılmaktadır. Kent içi rekreasyon etkinlikleri, kent merkezli, açık ya da kapalı mekanlarda gerçekleştirilen rekreasyon etkinliklerini kapsamaktadır. Kentsel rekreasyon etkinlikleri daha çok, kısa süreli boş zamanlarda ve insanların yakın çevrelerinde, kolayca ulaşabilecekleri faaliyetlerden oluşmaktadır. Açık ve kapalı spor tesisleri, eğlence yerleri, sinema, tiyatro, hayvanat bahçeleri, müzeler ve daha birçok alanda sayısız etkinlik insanların kent içi ihtiyaçlarının giderilmesinde rol oynar. Kırsal rekreasyon geniş arazi kullanımını ve bazı doğal özellikleri gerektirdiğinden kırsal alanda yapılabilen rekreasyon faaliyetleridir. Kırsal rekreasyon etkinliklerine; zevk için yapılan çeşitli yürüyüşler, su sporlarıyla uğraşma, kamp yapma, dağcılık, piknik yapma gibi etkinlikler örnek olarak gösterilebilir[5].

Kullanılan mekana göre de bir sınıflandırma yapılabilmektedir. Bu sınıflandırma açık ve kapalı alanlarda yapılan etkinlikleri kapsamaktadır. Açık hava rekreasyonu; genel olarak Açık havada yapılan eylemlerin tümünü içeren bir rekreasyon tipidir. Bu rekreasyon tipinin kaynaklarını Genel olarak ormanlar, dağlar ve su bölgeleri oluşturmaktadır. Bu kişinin modern şehir yaşamında kapalı yerdeki ruhsal gerginliğinden kurtulması, rahatlama ve özgürlüğünü yaşaması için fizyolojik ve ruhsal bir ihtiyacını karşılamaktadır. Açık hava rekreasyonuna karşı günümüz modern yaşamında hızla artan bir talep görülmektedir. Kapalı yer rekreasyonu, Açık hava rekreasyonunun gerçekleştirilme çevresi bakımından tam karşıtı olan bir rekreasyon tipidir. Bu rekreasyon tipinin en önemli niteliği kapalı bir çevrede ya da yapı içerisinde oluşmasıdır. Kapalı mekan sporları, sinema, tiyatro etkinlikleri, kapalı bir mekanda kitap okumak, radyo dinlemek gibi ev içi eylemler kapalı alan rekreasyonel faaliyetlerini oluşturmaktadır[7][5].

Rekreasyonun özel işlevleri dikkate alınarak belirli eylem ve durgunluk hallerine göre de sınıflandırma yapılabilir. Buna göre başlıca rekreasyon tipleri şunlardır; aktif rekreasyon, pasif rekreasyon, ticari rekreasyon, sosyal rekreasyon, uluslararası rekreasyon, estetik rekreasyon, entelektüel rekreasyon[8].

Öte yandan, rekreasyon eylemleri değişik açılardan ele alınarak da sınıflandırılabilir. Başlangıçta ayrı tip halinde görülen birçok eylemin aynı gruba girdiği, ya da bir tek eylemin aynı anda birkaç grup içinde yer aldığı görülebilir. Örneğin; bir müzik parçasını dinleme eylemi, pasif-estetik rekreasyon tipi olarak tanımlanabilir. Bu durumu doğuran en önemli etken, rekreasyon kavramının değişik anlamlar ifade etmesi ve birbirleri ile ortak nitelikleri olan çok sayıda eylemlerden oluşmasıdır[8].

2. 1. 2. Rekreasyon Kaynakları ve Bu Kaynakların Sınıflandırılması

İnsanların yukarıdaki bölümde sayılan çok sayıdaki rekreasyon faaliyetlerinden tam anlamı ile yararlanabilmeleri, rekreasyon kaynağının varlığına bağlıdır. Bir rekreasyon kaynağı birden fazla rekreasyon tipine kaynak olabileceği gibi, tek bir rekreasyon tipi, birden fazla rekreasyon kaynağı da gerektirebilir. Rekreasyon kaynaklarını genel olarak;

1)- Açık hava rekreasyon kaynakları

2)-Kapalı alan rekreasyon kaynakları şeklinde iki grupta toplamak mümkündür.

Rekreasyon kaynakları sınıflandırma sistemi rekreasyon kaynakları yönetimine yardımcı olacak şekilde rekreasyon kalitesini arttıracak yönde ve rekreasyon alanlarının düzenli gelişimini kolaylaştıracak şekilde uyarlanıp uygulanmalıdır[9]

Kapalı alan rekreasyon kaynakları, düzenlenmiş ve değiştirilmiş kaynaklardır. Kapalı ve üstün bir altyapı gerektirdiği için, bireyler doğal çevre ve Açık havayla ilişki içinde değillerdir.

Çalışmanın temelini açık hava rekreasyonu oluşturduğundan kapalı alan rekreasyon kaynakları konusuna değinilmeyecektir. Açık hava rekreasyonunun özünü, insanların doğayla olan ilişkileri oluşturur. Açık hava rekreasyonu kullanıcılarını karşılayan pek çok sayıda ve değişik nitelikte açık hava rekreasyon kaynağı bulunmaktadır[8]. Açık hava rekreasyon kaynakları; kullanım yoğunluklarına-işlevlerine göre ve mülkiyet durumuna göre sınıflandırılabilir. Açık hava rekreasyon kaynakları kaynağın kullanım yoğunluğu ve işlevine göre 5 sınıfa ayrılmaktadır. Bunlar:

a- Yüksek yoğunluktaki rekreasyon kaynakları

b- Genel rekreasyon kaynakları

c- Doğal rekreasyon kaynakları

- d)- Doğa koruma alanları
- e)- Arkeolojik, tarihi ve kültürel alanlar

Açık hava rekreasyon kaynakları mülkiyet bakımından 3 temel gruba ayrılmaktadır. Bunlar:

- a)- Özel mülkiyetteki rekreasyon kaynakları
- b)- Yarı özel mülkiyetteki rekreasyon kaynakları
- c)- Kamu mülkiyetindeki rekreasyon kaynakları[10]

Ülkemizdeki ulusal parklar, kamu mülkiyetinde yer alan doğa koruma alanları bünyesinde dir.

2. 2. STRATEJİK YÖNETİM KAVRAMININ TANIMI VE KAPSAMI

Son yıllarda işletme ve kuruluşların dış çevrelerinde ekonomik, sosyal ve politik değişiklikler ve gelişmeler ortaya çıkmıştır. Çevredeki bu değişimler, işletme ve kuruluşların daha çok iç yapılarına ve işleyişine dönük yönetimleri yetersiz kılmış ve onları dış çevreleriyle uyum sağlamaya yönelik yeni yönetim biçimleri aramaya ve geliştirmeye zorlamıştır. Bu arayışın bir sonucu olarak ortaya çıkan stratejik yönetim, bir işletmenin gelecekte varmak istediği hedefe nasıl ulaşılacağını gösteren süreci analiz eder. Stratejik yönetimin asıl amacı, stratejiler oluşturmak, bunları uygulamak ve denetlemektir[11][12].

Stratejik yönetimin özelliklerine geçmeden önce stratejik yönetim kavramının tanımını yapmakta yarar bulunmaktadır. Stratejik yönetim, bir işletmenin varlık nedenini ve gelecekte ulaşmak istediği hedefleri ortaya koyma tekniğidir. Başka bir tanıma göre de stratejik yönetim, özel sektörde, kamu sektöründe ve kar amacı gütmeyen gönüllü sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerde etkili stratejiler geliştirmeye, uygulamaya ve sonuçlarını değerlendirerek kontrol etmeye yönelik kararlar ve faaliyetler bütünüdür[11][12].

2. 2. 1. Stratejik Yönetimin Özellikleri

Stratejik yönetim, genel yönetimin özelliklerini kapsamakla birlikte, kendine özgü bazı özelliklere de sahip bulunmaktadır. Stratejik yönetimin temel özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

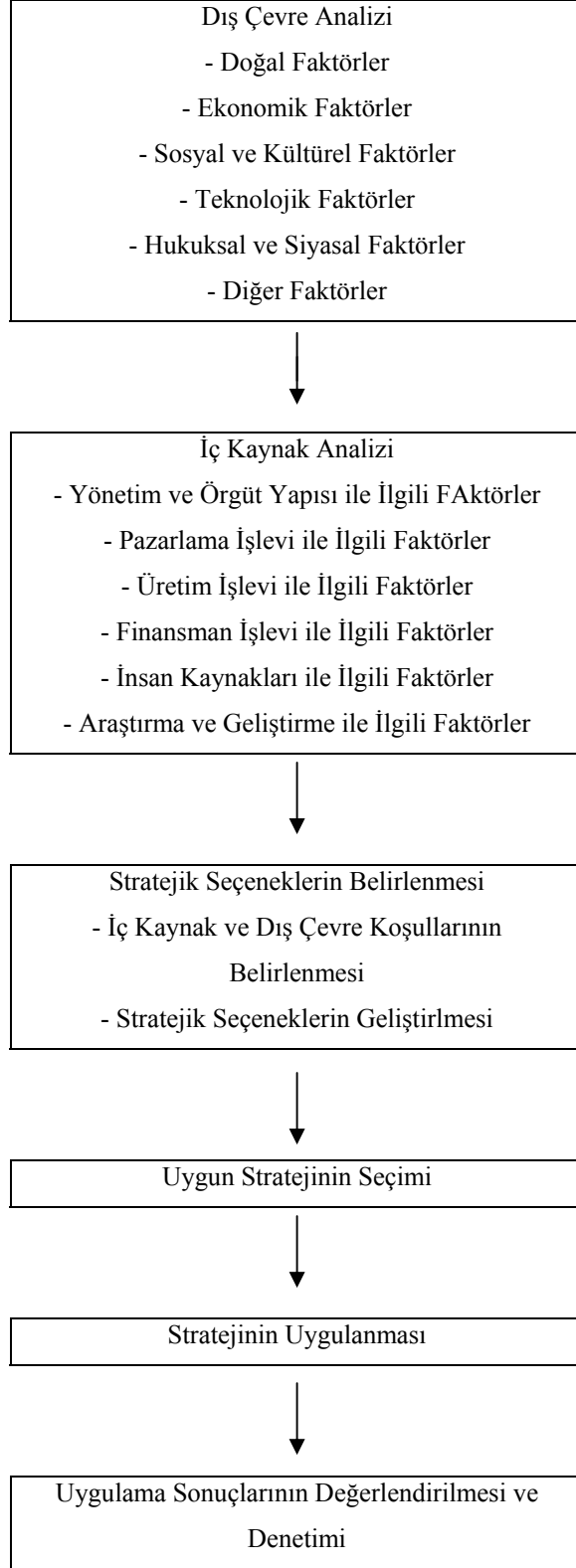
- Stratejik yönetim, esasen üst yönetimi ilgilendiren bir konudur. Üst düzeydeki yöneticiler tarafından oluşturulan stratejik planlama daha alt kademelerde yer alan stratejistler tarafından uygulanır ve izlenir.
- Stratejik yönetim, işletmenin uzun vadeli amaçları ile ilgilidir.
- Stratejik yönetim, işletmenin amaçlarıyla toplumun çıkarlarını bir bütün olarak ele alır.
- Stratejik yönetim, işletmenin kaynaklarının etkili biçimde dağıtımıyla ilgilidir.
- Stratejik yönetim, işletmenin dış ve iç çevresini değerlendiren bir yönetim tekniğidir. -
- Stratejik yönetim ile işletmenin sahip olduğu kaynaklar, dış çevredeki fırsatlar ve tehlikeler tespit ve analiz edilir[11][12].

2. 2. 2. Stratejik Yönetim Süreci

Stratejik yönetim süreci; işletmenin dış çevresinin analizi, iç kaynakların analizi, stratejilerin belirlenmesi, uygun stratejinin seçimi, stratejinin uygulanması ve uygulama sonuçlarını değerlendirilmesi(denetim) aşamalarından oluşmaktadır[11].

Dış çevre analizinde, işletmenin stratejisini etkileyen dış çevre faktörleri incelenir. Bu faktörler; doğal faktörler, ekonomik faktörler, sosyal ve kültürel faktörler, teknolojik , hukuksal ve siyasal faktörlerdir[11].

İç kaynak analizi, işletmenin dış çevresinden kaynaklanan fırsatlardan yararlanabilmesi ve tehlikelerden korunabilmesi için sahip olduğu iç kaynaklarının incelenerek güçlü ve zayıf yönlerinin saptanmasıdır. İç kaynak analizinde incelenecek faktörler toplam altı başlık altında ele alınabilir. Bunlar; yönetim ve örgüt yapısı ile ilgili faktörler, pazarlama işlevi ile ilgili faktörler, üretim işlevi ile ilgili faktörler, finansman işlevi ile ilgili faktörler, insan kaynakları ile ilgili faktörler, araştırma ve geliştirme ile ilgili faktörlerdir[11].

Şekil 2. 1. Stratejik Yönetim Sürecinin Aşamaları

Dış çevre analizi ve iç kaynak analizi ile ilgili çalışmalardan sonra, sıra işletmenin ne gibi stratejik seçeneklerinin var olduğunun araştırılmasına gelir. İç ve dış durum değerlendirmesinin sonucunda işletmede ortak amaç, ilke ve değerler ortaya konulur. Bunun sonucunda bir takım stratejik seçeneklerin geliştirilmesi söz konusudur[11][12].

Stratejik yönetimde bir diğer aşama uygun stratejinin seçimidir. Bu aşamada, alternatif stratejiler arasında işletme için en uygun olan stratejinin seçilmesi söz konusudur. Bu amaçla, stratejik seçenekler değerlendirilmekte, dış çevrede fırsatlardan ve iç kaynaklardaki üstünlüklerden en iyi şekilde yararlanılacak strateji, en uygun strateji olarak seçilmektedir[11].

Alternatifler arasından en uygun stratejinin seçilmesinden sonra, sıra bu stratejinin uygulanmasına gelir. Seçilmiş uygun stratejinin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için;

- Strateji ile yöneticiler arasında uyumun gerçekleştirilmesi,
- Stratejiye uygun bir örgüt yapısının oluşturulması,
- Strateji ile örgütsel kültür arasında uyumun sağlanması gerekmektedir[11]

Stratejik yönetim sürecinin son aşaması, seçilen ve uygulanan stratejinin ya da stratejilerin uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi ve denetimidir. Bu aşamada, uygulanan strateji ile işletmenin amaçlarına ne ölçüde ulaşıldığı veya ulaşıp ulaşılmadığı değerlendirilmekte, ulaşılamamış ise bunun nedenleri araştırılmaktadır. Böyle bir değerlendirme ve denetim, eski stratejinin aynen veya düzeltilerek uygulanmasına devam mı edeceği, yoksa yeni stratejiler mi geliştirileceği konusunda üst yönetime ışık tutacaktır[11].

2. 3. ULUSAL PARK KAVRAMININ TANIMI VE KAPSAMI

Artan nüfus ve gelişen teknoloji sonucunda, insanoğlunun faaliyetlerinden etkilenen doğal kaynakların sayısının hızla azalması, doğayı ve doğal kaynakları koruma fikrinin yayılışını hızlandırmıştır. Bunun sonucunda ulusal ve uluslararası birçok dernek ve kuruluş çalışmalarını bu konu üzerinde yoğunlaştırmıştır. Bununla birlikte, doğa koruma bilinci tüm dünyada gelişmiş ve doğal hayatı korumak amacıyla birçok

girişimde bulunulmuştur. Bu girişimlerden birisi olan ulusal park oluşturma kavramı ilk olarak ABD’de ortaya çıkmıştır. 1870’li yıllarda ABD’de Yellowstone yöresinde avcılıkla geçinen bir grup, bölgenin hayvan ve bitki varlığının korunması ve yörenin doğal güzelliklerinin gelecek nesillere bırakılması amacıyla çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda ilk kez ABD’de 1872 yılında Yellowstone Su Havzası (899 100 ha) ulusal park olarak ayrılmıştır[13].

Ulusal parklar, insanların bazı gereksinimlerine cevap vermek amacıyla ayrılmış, kendine özgü nitelikleri olan, özel bakım ve koruma altında bulunan doğal alanlardır. Ulusal park, IUCN (International Union for the Conservation of Nature and Naturel Resources-Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Konseyi) tarafından şu şekilde tanımlanmıştır;

“Bilimsel ve estetik yönden olağanüstü biyolojik, ekolojik, jeolojik, coğrafi ve benzeri doğal yapısı ve arkeolojik, etnografik, antropolojik, mitolojik, tarihi ve benzeri kültürel ve güzelliklerden bir veya birkaçına sahip; bilimsel, eğitsel, estetik, sportif, eğlence ve dinlenme bakımlarından ulusal ve uluslararası düzeyde öneme sahip en az 1000 ha genişliğinde olan doğal alanlardır”[14].

Türkiye’de ise “ulusal park” kavramı ilk kez 1948 yılında Prof. Dr. Selahattin İnal tarafından kullanılmıştır. İNAL, ulusal park kavramını şu şekilde tanımlamıştır; “Turistik, estetik, tarihi, sportif, toplum sağlığı ve bilimsel amaçlar için ayrılan, özel bir rejimle yönetilen belirli büyüklükteki alanlardır”[15].

Ülkemizde ulusal parkın yasal tanımı ise, ilk kez 1983 yılında yürürlüğe giren 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ile yapılmıştır. Bu kanunda ulusal park kavramı şu şekilde tanımlanmıştır;

“Bilimsel ve estetik bakımdan, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel değerleri ile; koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarıdır”[13][16].

2. 3. 1. Ulusal Parkların Ayrılma Kriterleri

Birleşmiş Milletlerin Örgütü olan IUCN tarafından çeşitli ülkelerdeki farklı yapı ve öğeleri içeren alanların ulusal park olarak ayrılmakta olduğunu göz önüne alarak bütün ülkelerin ortaklaşa benimseyecekleri ulusal park tanımı oluşturulmuştur. Nitekim, 1969 yılı Kasım ayında Yeni Delhi’de toplanan IUCN’in 10. genel kurul toplantısında bu konu ele alınmış, ulusal parkın tanımlaması kabul edilmiş ve çeşitli kriterler belirlenmiştir. Bu tanımlamaya göre ulusal park geniş bir alan olup;

- 1)- İnsanın işletme ve işgali ile köklü değişime uğramamış bir veya daha fazla ekosistem, bitki ve hayvan türleri, jeomorfolojik siteleri ve habitatları ile özel bilimsel, eğitsel ve rekreasyonel ilgi kaynağı olan veya üstün manzara güzelliğine sahip olan,
- 2)- Ülkenin en üst, uzman karar organlarınca, tüm sahada işletme ve işgali önlemek veya en kısa zamanda uzaklaştırmak ve ayrılmasına neden oluşturan ekolojik, jeomorfolojik veya estetik özelliklere özenle yaklaşılmasını zorunlu kılmak yönünde, gerekli önlemlerin alınmakta olduğu,
- 3)- Ziyaretçilerin sanatsal, eğitsel, kültürel ve rekreasyonel amaçlarla yararlanmasına özel koşullar altında izin verilen yerlerdir[17][7].

Yeni Delhi Konferansı’nda yapılan tanımlamada ulusal park büyüklüğü için bahsedilen “oldukça geniş bir alandır” tabiri somut bir ölçü olmadığı için, ulusal park ve benzeri alanlarda bu miktarın en az 1000 ha olabileceği fakat küçük adaların bunun dışında tutulması gerektiği, küçük fakat nüfus yoğunluğu fazla olan ülkeler için ise bu miktarın en az 500 ha olması gerektiği savunulmuştur. Aşağıdaki bölgeler ise, ulusal park olarak kabul edilemez;

- Yalnızca özel izinle girilebilen bilimsel rezervler,
- Özel kuruluşlarca yönetilen koruyucu bölgeler,
- Özel rezerv alanları (Hayvan koruma bölgesi, jeolojik rezervler v. b)
- Yerleşimin çok olduğu ve ekonomik yararlanmaların yapıldığı bölgeler[13].

2. 3. 2. Ulusal Parkların İşlevleri

Ulusal parklar, temelde, birincisi korumak, diğeri ise halkın rekreasyonel istek ve gereksinimlerini karşılamak üzere iki amaçla kurulur. Bunun yanında, getirecekleri

ekonomik, kültürel ve toplumsal katkıların da ulusal parkların kuruluş amaçlarından bazıları olduğunu belirtmek gerekir. Görüldüğü gibi ulusal parklar, zengin içeriklerine paralel olarak çok işlevli doğa parçalarını oluşturmaktadır. Bu işlevler aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir[16].

a)- Gen Kaynaklarının ve Biyolojik Zenginliğin Korunması: Yaşayan organizmalardaki çeşitlilik anlamına gelen dünyanın biyolojik zenginliği, ekolojik, genetik, sosyal, ekonomik, bilimsel, kültürel, estetik sebeplerden ve ayrıca eğitim ve dinlenme faaliyetleri açısından değerlidir. Biyolojik zenginliğin korunması uzun vadeli bir yatırımdır. Günümüzde, tarım ve endüstri için önem taşıyan tür ve çeşitlerin pek çoğu yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Oysa sürekli değişen ve bozulan çevre koşullarında yetiştirilebilecek çeşitlerin geliştirilebilmesi, gen kaynaklarının korunmasına bağlıdır[16].

b)- Bilimsel, Sanatsal ve Eğitsel İşlevleri: Doğa, bilimsel ve teknik ilerlemeler için bir hammadde deposudur. Bu yüzden son yıllarda çevre bilimleri ve özellikle ekoloji insanlık için gittikçe artan bir düzeyde önem kazanmıştır. Bu önem Ulusal parkları bilimsel dünyanın odağına yerleştirmiştir. Ulusal parkların, içerdikleri özellikleri ile uyumlu olarak, her düzeyde ekoloji, jeoloji, biyoloji gibi doğa bilimlerinin araştırmalarına açık olması kuruluş amaçlarının bir gereğidir. Ayrıca ulusal parklar örnek ekosistemler olarak evrensel düzeylerde ekolojik planlamalarda önemli rol oynarlar. Bunun yanında, bozulmamış doğal alanlar bireylerin ruh ve beden sağlığına olumlu katkıda bulunurlar. Ulusal parklar, ziyaretçiler için nitelik ve nicelik olarak zengin bilgi kaynağı durumundadır[18][16].

c)- Doğal, Tarihsel ve Kültürel İşlevleri: Bazı ulusal parklar içerdikleri özelliklere uygun olarak doğal, tarihsel, arkeolojik, kültürel ve jeolojik değerlerin korunmasını sağlarlar. Kimi ulusal parklar bu özelliklerden yalnızca birine sahip olmasına karşın bazıları birden fazlasını bünyesinde barındırabilmektedir. Ülkemizden örnek vermek gerekirse; Antalya ilindeki Köprülü Kanyon Ulusal Parkı, tarihsel değerlerinin yanı sıra 14 km. uzunluğu ile ülkemizin en uzun kanyonunu içermesi ve ülkemizin yalnızca bu yöresinde bulunan 400 hektar genişliğindeki servi ormanını korumak için ayrılmıştır. Ayrıca salt tarihsel obje veya alanları korumak amacıyla da ulusal parklar

oluşturulabilmektedir. Araştırma alanı olan Nemrut Dağı Ulusal Parkı bu amaçla ayrılmış ulusal parklara örnek olarak verilebilir. İngiltere, Hollanda ve Japonya da olduğu gibi ulusal parklar, rekreasyon amaçlarının yanı sıra geleneksel bazı tarımsal alanları ve kırsal kesimleri koruma altına almak amacıyla da kurulmuş olabilirler[16][19].

d)- Rekreasyonel İşlevler: Ulusal parkların kurulmasında halkın rekreasyonel gereksinimlerini giderme amacı da yer alır. Yapılan iyi planlama ve zonlamalarla bazı ulusal parkların içinde ya da yakınında kontrollü rekreasyon faaliyetlerine izin verilebilir. Bazı ulusal parklar dağcılık, kayak gibi kış sporlarına uygun olduğu halde, bazıları ise içerdikleri deniz kıyısı, göl ya da ırmak ve dere gibi doğal öğeler nedeniyle daha çok balıkçılık, yüzme gibi suya dayalı rekreasyon etkinlikleri için elverişli olmaktadır[16][18].

e)- Ekonomik İşlevler: Ülkemizdeki hiçbir ulusal parkın kuruluş amaçları içerisinde kar amacı bulunmamaktadır. Ancak, parka giriş, konaklama ve park içerisindeki bazı etkinlikleri yapabilmek için belirli bir ücret ödenmesi, ulusal park içinde ve dışında çeşitli rekreasyon ve konaklama tesislerinin ve bunların altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi, ulusal parkın çevresinde yer alan yerleşim merkezlerinde de ekonomik yönden bir büyüme sağlaması açısından arzu edilen bir uygulamadır. Alana gelen ziyaretçilerden elde edilen gelirin önemli bir bölümü, bu alan ve objelerin daha iyi korunmasına ve korunmaya alınan çeşitli doğal ve kültürel değerlerin sayısının artmasına neden olabilir. Bu da kuşkusuz yönetim ve anlayış konusudur. Ayrıca ziyaretçilerin park yakınlarındaki ekonomik yaşamı canlandıracağı ve yeni katma değerler oluşturacağı unutulmamalıdır[16][18].

2. 3. 3. Ülkemizde Ulusal Parklar

Türkiye’de doğa koruma etkinliklerinin, çağdaş koruma politikalarına kavuşabilmesi 1937 yılına kadar mümkün olmamıştır. 3116 sayılı Orman Yasası (Ormanlarda avlanmanın, her çeşit bitki ile bu bitkilerin ürünlerinin toplanmasının izne bağlandığı ve muhafaza ormanlarının ayrılma şekil ve esaslarının hükme bağlandığı yasa) ve 3167 sayılı Kara Avcılığı Yasası (Doğal kaynaklarımızdan birini oluşturan av hayvanlarının

korunmasını, hangilerinin ne zaman avlanabileceğini, avlanma yerlerini, vasıtalarını, izin ve bakım faaliyetlerinin ne şekilde yapılabileceğini açıklayan yasa) doğanın korunması konusunda yürürlüğe giren ilk yasalardır[13][20].

Öte yandan doğa korumanın ülkemizde modern anlamda ele alınarak düşünsel yönden işlenişi, 1940'lı yıllarda oluşmuş ve bazı yazarlar bu konuda dergi ve gazetelerde yazılar yayımlayarak hükümetleri ve halkı bu konuda uyarmaya ve kamuoyu oluşturmaya çalışmışlardır. Ülkemizde ulusal parklar konusunda ilk hareketler II. Dünya Savaşından sonra başlamıştır. 1947 yılında çıkarılan bir kanunla, Abant Gölü ve ormanlarının turistik amaçlara uygun olarak bakımı ve işletilmesi Bolu Valiliği'ne verilmiştir[21].

Ayrıca 1951 yılında kurulan Uludağ Sevenler Derneği bir kanun teklifi hazırlayarak Uludağ Ulusal Parkı'nın kurulması için faaliyete geçmiştir. Derneğin Uludağ'da tertip ettiği toplantıda orman zonları dikkate alınarak, ulusal Park'ın kurulması için Orman Fakültesi profesörleri tarafından bilimsel bir rapor hazırlanmıştır. Ancak Orman Kanunu'na ulusal parklar konusunda yeni bir madde ilave edildiği için teklif geri alınmıştır. Adı geçen yasa tasarısı ulusal parkçılık alanında atılmış ilk yasal adım niteliği taşıması bakımından önemlidir[22][7].

Ulusal parkların yasal olarak ilk kez ortaya çıkışı, 03. 08. 1956 tarihli 6831 sayılı Orman Kanunu ile olmuştur. Bu kanunun 25. maddesi ile ender özellik ve güzellik gösteren yerlerin ulusal park rejimi içerisine alınması sağlanmıştır. (Madde 25: "Orman Genel Müdürlüğü; mevki ve özelliği dolayısıyla lüzum göreceği ormanları ve orman rejimine giren sahaları, bilim ve fennin istifadesine tahsis etmek, tabiatı muhafaza etmek, yurdun güzelliğini sağlamak, toplumun çeşitli spor ve dinlenme ihtiyacını karşılamak, turistik hareketlere imkan vermek maksadıyla; ulusal parklar, tabiat anıtları, tabiatı koruma sahaları ve orman içi mesire yerleri olarak ayırır, düzenler, yönetir ve gerektiğinde işletir veya işlettirir). Yine bu kanunun 4. maddesinde ormanlar vasıf ve karakter bakımından üçe ayrılmış ve ulusal parklar ikinci sırada yer almıştır. Bunun yanı sıra, 6831 sayılı orman yasası ile yasal dayanağını kazanan ulusal parkların ne biçimde yönetileceği, işletileceği, kuruluş ve ayrılmasına ilişkin ilkelerin neler olacağını gösteren yönetmelik de hazırlanmıştır[13][20].

Daha sonra 1959 tarihinde ise Ulusal Parkların Ayrılma, İdare, Tesis ve İşletmelerine ait yönetmelik çıkarılmıştır. Bu yönetmelikte ulusal parkların ayrılmasında gözetilecek ilkelerden (rekreasyon, doğayı koruma, bilimsel v.b.) her birinin tek başına bir yerin ulusal park olarak ayrılmasında yeterli olacağı kabul edilmiştir. Başka bir deyişle ulusal parkların çok yönlü olabileceği dikkate alınmayarak tek bir işleve yönelik olmaları benimsenmiştir. Ayrıca söz konusu yönetmelikte ulusal parkların sahip oldukları niteliklerin kesin biçimde korunmasına ilişkin etkin bir önleme de yer verilmemiştir[7].

İ.Ü. Orman Fakültesi'nin, DPT Müsteşarlığının, ilgili bakanlıklar ile dernek ve kuruluşların görüşleri alınarak hazırlanan ulusal parklarla ilgili ilk yasa tasarısı, 1965 yılında hükümet tasarısı olarak TBMM'ye sunulmuş fakat kanunlaşmamıştır. 1976 yılında 6831 sayılı Orman Yasası'nın 25. maddesinde belirlenmiş bulunan doğal kaynakları korumak, buralarda bilimsel araştırma olanakları sağlamak, toplumun açık hava rekreasyon ihtiyaçlarını karşılamak, yurdumuzun av kaynaklarını çok yönlü sürekli ve verimli bir biçimde yararlanmaya sunmak için geliştirmek, av turizminin gelişmesine imkan sağlamak ve belirtilen bu amaçları gerçekleştirerek ulusal gelirimize katkıda bulunmak amacıyla Orman Bakanlığı'na bağlı Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğü kurulmuştur [19][23].

Daha önceki bölümde de belirtildiği gibi ulusal parkın yasal tanımı ilk kez 1983 yılında yürürlüğe giren 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ile yapılmıştır. Bu kanunun amacı, ülkemizdeki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip ulusal park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakteri bozulmadan yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemektir. Bunların dışında diğer yasalar içerisinde de korunan alanların oluşturulması ile ilgili hükümler bulunmaktadır. Örneğin; 6831 sayılı Orman Kanunu; Muhafaza(Koruma)Ormanlarını, 2872 sayılı Çevre Kanunu; Özel Çevre Koruma Bölgelerini, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu; Sit Alanlarını belirlemede ve korunmalarına ait hükümler getirmektedir. Ayrıca 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu ise Av-Koruma-Üretim ve Yetiştirme Alanlarına ait hükümler getirerek bu alanları yasal açıdan koruma altına almaktadır[13][24].

Ülkemizde ulusal park olarak ayrılması düşünülen alanın öncelikli olarak açık hava rekreasyon potansiyeli, ziyaretçi kapasitesi, ve hitap ettiği demografik çevre incelenir. Buna göre, ulusal park olarak ayrılacak yerlerin; bu kaynak değerlerini barındırması, bu değerlerin bozulmamış olması ya da en azından gerekli müdahalelerle eski haline dönüştürülebilmesi, parka gelen ziyaretçilerin sanatsal, eğitsel, kültürel, bilimsel, rekreasyonel etkinliklerde bulunmaları iç ve dış turizm aracılığı ile ulusal ekonomi içinde belirli bir katma değer üretecek düzeyde olması gibi özellikleri barındırması gerekir. Bu alanların kaynak değerlerini koruyan zonları, park sınırlarını, gelişme ve kullanma esaslarını belirleyen bir plan modeli veya uzun devreli gelişim plan teklifleri hazırlanır. Milli Savunma, Bayındırlık ve İskan, Kültür ve Turizm Bakanlıklarının görüşleri alındıktan sonra, Orman Bakanlığı'nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile bu alanlar ulusal park olarak ayrılırlar. Ulusal park olarak belirlenen bölgeler için hazırlanan planlar; parkı oluşturan doğal, kültürel ve rekreasyonel kaynak değerlerinin korunması ve devamlılığının sağlanması, bu değerlere en az zarar verilecek şekilde parkın kullanıma açılması, park içerisinde yaşayan halkın, sosyal ve ekonomik yönden desteklenmesi amacını güder[14].

Tablo 2. 1. Türkiye’de Milli Parklar Kanunu ile Koruma Altına Alınan Alanların Bugünkü Durumu[25]

Koruma Statüsü	Sayısı	Alanı(ha)
Ulusal Park	33	686 631
Tabiat Parkı	17	69 370
Tabiatı Koruma Alanı	35	84 230
Tabiat Anıtı	101	503
Toplam	186	840 734

Türkiye’de halen 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu yürürlükte olup, bu alanlar Çevre ve Orman Bakanlığı’na bağlı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü’nün bünyesinde olan alanlardır. Bugün ülkemizde 686 631 ha alanı kapsayan 33 ulusal park bulunmaktadır(Ek B). Milli Parklar Kanunu ile koruma altına alınan diğer alanların koruma statüleri, sayıları ve kapladıkları alanlar aşağıdaki tabloda verilmiştir(Tablo 2.1).

2. 4. TURİZM KAVRAMININ TANIMI VE KAPSAMI

Turizm, günümüzdeki özelliklerini XIX. yy sonları ve XX. yy başlarından itibaren kazanmıştır. Turizmin II. Dünya Savaşından bu yana gelişimi bütün tahminleri aşmıştır. Özellikle XX. yy başlarında buharlı gemi ve tren yapımındaki gelişmeler, turizm aktivitelerine hız kazandırmış ve toplu seyahat olanaklarını arttırmıştır. Aynı zamanda turizmin günümüzdeki düzeyine ulaşmasında endüstri devrimi önemli bir dönüm noktası olmuştur. Çağdaş turizm özellikle bu devrimden sonra şekillenmeye başlamıştır[26][27].

Turizm kelimesi Latince kökenli olup, “tornus”, dönme, dolaşma anlamına gelmektedir. Genel olarak bir tanımlama yapmak gerekirse; “Turizm, devamlı yaşanan yer dışında tüketici olarak, tatil, dinlenme–eğlenme gibi ihtiyaçların giderilmesi amacıyla yapılan seyahat ve geçici konaklama hareketi” olarak tanımlanabilir[28][3].

Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği, 1980’li yıllarda yaptıkları düzenlemeler sonucu, turizmi; “İnsanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve buralardaki, genellikle turizm işletmelerinin ürettikleri mal ve hizmeti talep ederek, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünü” şeklinde tanımlamıştır[27].

2. 4. 1. Turizm Rekreasyon İlişkisi

Gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda boş zamanların değerlendirilmesi, üzerinde önemle durulan ortak bir konudur. Rekreasyon her türlü boş zaman değerlendirme etkinliklerini kapsadığından turizmle yakından ilgili olan bir kavramdır. Turizm ve rekreasyon hızla değişen toplumumuzda, ortaya çıkan gereksinimlerin başında gelir. Turizm ve rekreasyon kaynakta birleşen, amaçta farklılık gösteren iki değişik hareket biçimidir. İkisi de bireylerin boş zamanlarında yapılan hareketlerdir[29].

Öte yandan turizm olayına katılma, turistik bir rekreasyon kapsamına girmektedir. Bu nedenle turizm ile rekreasyon arasında anlamlı ilişkiler vardır. Bu ilişkileri şu şekilde sıralanabilir:

- Gerek rekreasyonda gerekse de turizmde doğal değerler ve beşeri değerler (tarihi eserler, kültürel değerler, doğal güzellikler) kaynak olarak kullanılmaktadır.

- Rekreatif faaliyetler için kullanılan alanlar (spor tesisleri, piknik alanları, konser alanları v.s.) ve buralardaki organize etkinlikler animasyon hizmetlerine canlılık getirmektedir. Rekreatif bazen standart ürün paketi içinde yer alan bir ürün niteliği taşımakta, diğer ifade ile turistik ürünün bir halkası olabilmektedir. Örneğin; paket tur kapsamında gidilen bölgedeki festivallerin, önemli sportif karşılaşmaların incelenmesi.
- Rekreatif faaliyetleri sunan istasyonlar ve işletmeler, turistler için boş zaman değerlendirme imkanı yaratmaktadır. Bu nedenle bir bölgedeki cazibe, faydalılık, kolay elde edilebilirlik özelliklerine sahip rekreatif etkinlikler, turistlerin konaklama sürelerini uzatmaktadır[29].

Yukarıdaki açıklamalar rekreatif ve turizm arasında yakın ilişkiler olduğunu ortaya koymaktadır. Her ikisinde de kaynaklar ortaktır ve amaç benzerliği söz konusudur. Bir ülkede turizmin gelişmesinde rekreatifin önemli bir yeri vardır. Bu nedenle tüm kamu ve özel kuruluşların, sosyal organizasyonların (vakıf, dernek v. b.) bütünleşme içinde, dengeli ve akılcı bir şekilde rekreatifla ilgili olarak gerçekleştirmeleri, geliştirmeleri ve desteklemeleri gereken etkinlikler şunlardır:

- Rekreatifla ilgili altyapı ve bölge planlaması çerçevesinde gerçekleştirilecek yapılar, doğal dengeyi bozmadan ve doğal çevreye zarar vermeden gerçekleştirilmelidir.
- Toplum ihtiyaçlarına cevap verecek niteliklerde rekreatif istasyonları, tesisleri kurulmalıdır. Örneğin; eğlence parkı, plaj, park, havuz, tiyatro, bale, opera, sinema, spor tesislerinin; balıkçılık, avcılık kulüplerinin kurulması v.b.
- Rekreatif etkinlikleri ile ilgili uzman kadrolar oluşturulmalı ve istihdam edilmelidir.
- Tüm bireylerin rekreatifla yönelimi teşvik edilmelidir.
- Rekreatifla ilgili eğitim sektörleri (kayak, dağcılık, avcılık, su altı dalış, v.b.)geliştirilmelidir.
- Turistik değerler ve potansiyel diğer kaynaklar; doğal dengeyi koruma – kullanma dengesi doğrultusunda ve en optimal şekilde değerlendirilmelidir. Örneğin; rekreatif etkinlikler için bir alan ve turistik doğal değer olarak Türkiye’deki kuş gözlem istasyonlarına yönelik gezilere yer verilmesi[29].

2. 4. 2. Turizm–Ulusal Park İlişkisi

Turizm sektörü hızla büyümektedir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte bireylerin çalışma sürelerinin azalması, eğitim olanaklarının ve uluslararası sportif faaliyetlerin

artması turizmde artış olacağına göstergeleri olarak nitelendirilmektedir. Son yıllarda turizm sektöründe yeni arayışlar görülmektedir. Artık dünyada turistler deniz – kum ve güneşe dayalı turizm faaliyetlerinden çok doğaya dönük faaliyetleri tercih etmektedir. Turizmle ilgili bu eğilimler sonucunda ulusal park alanları önemli bir turizm çekim merkezi halini almıştır. Tabii ki ulusal park alanlarında öncelikli amaç sahip olunan değerlerin korunmasıdır. Bunun yanı sıra ulusal parklar, rekreasyon ve turizm gibi yoğun insan aktivitelerinin alan üzerinde etkili olmasına neden olacak fonksiyonlara da sahiptir. Böylelikle bu alanlarda turizmin yönlendirilmesi ve turizmin getireceği faydalardan yararlanılması kaçınılmaz görülmektedir[30][31][32].

Bir ülkenin iç ve dış turizm potansiyelinin geliştirilmesinde ulusal parklar önemli rol oynarlar. Başka bir deyişle bu alanlar bir çok ülke için önemli bir kazanç kaynağıdır. Bu alanlarda yapılan turizm faaliyetleri çeşitli faydalar sağlar. Bunların başlıcaları şu şekilde özetlenebilir;

- Yerel açıdan hem direkt olarak turizm sektöründe hem de buna bağlı olarak çeşitli dallarda iş imkanı sağlar.
- Karlı yerli endüstrilerin gelişimini teşvik eder. Örneğin; oteller, restoranlar, ulaşım sistemleri ev yapımı ürünler ve rehberlik hizmetleri.
- Yabancı döviz girişi sağlar. Yerel ekonomiyi zenginleştirir. (Özellikle tarımsal faaliyetlerle sağlanan iş imkanlarının dağılık ve yetersiz olduğu bölgelerde)
- Tarımsal üretime talep sağlamak ve para girişi sağlamak yoluyla kırsal ekonomiyi geliştirir.
- Yerel halka yarar sağlayan ulaşım ve iletişim alt yapısının gelişimini teşvik eder.
- Turizm açısından gelişmiş bu alanlar ülkenin bir tanıtım parçası haline gelir.
- Yerel yönetimler çevre bölgelerin gelişimini teşvik etmek için ekstra kaynak sağlamayı planlar.
- Doğru olarak yönetilmesi halinde kendini finanse eden bir mekanizmadır ve doğal mirası korumak için bir araç olarak hizmet eder.
- Yerli halkın ve yabancı ziyaretçilerin kullanabileceği rekreasyon alanı yaratır[32].

Ulusal parklarda turizm önemli olabilir ancak olumlu etkilerin yanında kaçınılmaz olarak oluşan olumsuz etkiler dikkatli planlama ve etkili yönetimle kontrol altına alınmalıdır. Bu alanlarda turizm gelişiminin temel prensibi doğal kaynakları yönetirken

ziyaretçi memnuniyetini maksimize etmek, turizm gelişiminin olumsuz etkilerini minimize etmektir[33][32].

Özet olarak, ulusal parkların turizm amaçlı kullanılmasından hedeflenen; bu alanları yoğun turizme açmak değil, kontrollü, sınırlı ölçüde turistik gelişmeye imkan vererek bu alanların hem yerel ekonomiye, hem de elde edilecek gelirler ile bakım ve onarımlarının gerçekleştirilmesidir. Alandaki doğal ve kültürel değerlerin dolayısıyla turizmin sürdürülebilirliği ancak bu şekilde sağlanabilir[33][31].

3. MALZEME VE YÖNTEM

Çalışmanın birinci aşamasında konuyla ilgili temel kavramlar hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bölüm, ağırlıklı olarak literatür çalışmasından oluşmaktadır. Bu kavramların açıklanmasında özellikle konularla ilgili olarak daha önceden yapılmış çalışmalar incelenmiştir.

Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın ve yöresinin doğal ve sosyo-ekonomik özelliklerinin tanıtımında topoğrafik haritalar, jeoloji ve toprak haritaları, çeşitli internet sitelerinden alınan bilgiler, dergiler, raporlar, yörenin tanıtımına yer veren bilimsel çalışmalar, makaleler ve çeşitli kurumlardan elde edinilen bilgiler materyal olarak kullanılmıştır.

Araştırma alanının ve çevresinin kültürel ve arkeolojik özellikleri ortaya konmaya çalışılırken, öncelikli olarak konuyla ilgili daha önceden yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir. Ayrıca alanda daha önce birçok arkeolog tarafından yapılan kazı çalışmaları sonucunda yayınlanan notlardan, arkeolojik değerlerin mevcut durumlarının belirlenmesinde ilgili literatürlerden ve tarihi haritalardan da yararlanılmıştır.

Dördüncü bölüm olan bulgular bölümünün sonunda yer alan Ulusal Park ziyaretçilerinin özellikleri hakkındaki bilgiler, alanda kullanıcılarla yapılan anket çalışması neticesinde tespit edilmiştir. Anket formlarının düzenlenmesi sırasında daha önce yapılmış araştırmalarda kullanılan anket formları incelenmiştir. Bu formların hazırlanması sırasında ziyaretçilerin zaman imkanları, dikkatlerini toplama yeteneği, ilgi gösterme isteği gibi hususlar dikkate alınarak soru sayısı ve soruların içeriği sınırlı tutulmaya çalışılmıştır[34].

Toplam 22 sorudan oluşan ankette, ankete katılan kişilerin sosyo-ekonomik özelliklerini belirlemek amacıyla sorulan sorular başta gelirirken, ziyaretçilerin alanla ve sunulan hizmetlerle ilgili düşüncelerini açığa çıkaran ve düşünmeyi gerektiren sorulara daha sonra yer verilmiştir. Bu bölümde kullanıcıların demografik yapısı, sosyo-ekonomik

düzeyleri, Ulusal Parkın etki alanı gibi temel konular hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

Toplam 100 yerli ve yabancı turiste uygulanan anketler, Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmıştır(Ek C ve Ek D). 2002 yılının Haziran-Temmuz aylarında ve hafta sonları parkın kullanıcıları ile yüz yüze görüşme şeklinde yapılan anket formlarının değerlendirilmesinde SPSS (Statistical Package for the Social Sciences –Sosyal Bilimler İçin İstatistiksel Paket) programı kullanılmıştır. Bu formlar SPSS 10. 0 paket programı için oluşturulan kodlama formlarına kodlanarak verilerin elde edilmesine başlanılmıştır. Elde edilen veriler grafiksel hale getirilerek yorumlanmaya çalışılmıştır.

Ulusal Park dahilinde yer alan 9 köyde yaşayan yöre halkının sorunları, yüz yüze yapılan görüşmeler ve köylerde yapılan gözlemler neticesinde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu sorunların belirlenmesinde kurumlardan elde edilen bilgilerden de yararlanılmıştır.

Araştırma alanı sınırları dahilinde yaşayan yöre halkının alandaki faaliyetlerinden kaynaklanan sorunlar, alanda yapılan gözlemler ve kurumlardan elde edilen bilgiler neticesinde oluşturulmuştur.

Ulusal Park ziyaretçilerinin sorunlarının belirlenmesine ilişkin materyali, literatür çalışmaları, kurumlardan elde edilen bilgiler, yüz yüze görüşmeler, gözlemler ve anket çalışmaları oluşturmaktadır. Yapılan anketlerin değerlendirilmesi sonucunda, kullanıcı görüşleri ve Ulusal Park içerisindeki hizmet ve tesislerin yeterliliği ve bunun sonucunda ziyaretçilerin sorunları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın sonunda yer alan ve diğer sorunlar başlığı altında ele alınan konular, alanda yapılan gözlemler ve kurumlardan elde edilen bilgiler ışığında oluşturulmuştur.

4. BULGULAR

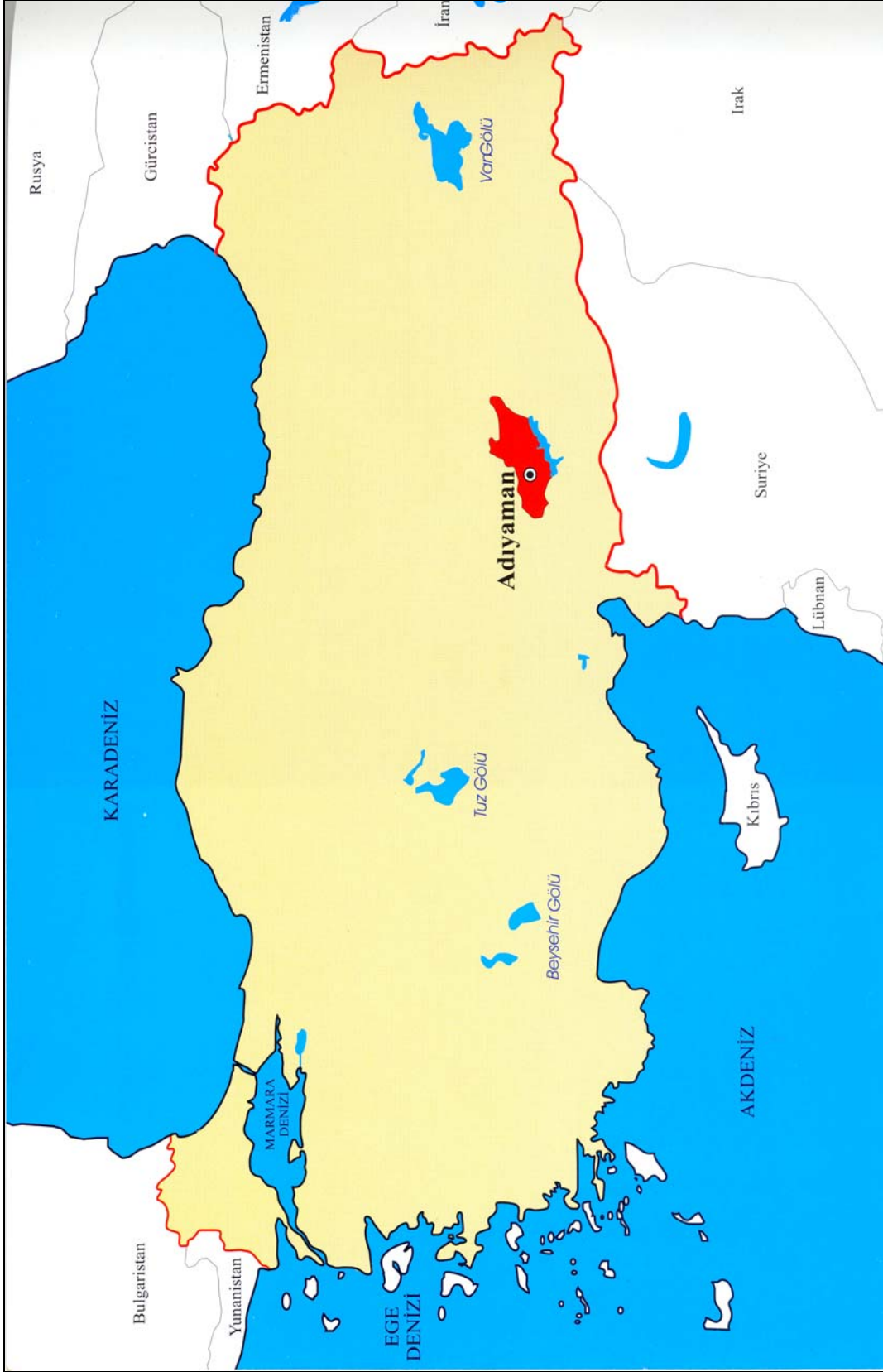
4. 1. NEMRUT DAĞI MİLLİ PARKI'NIN VE YÖRESİNİN TANITIMI

Nemrut Dağı Ulusal Parkı, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, Adıyaman–Kahta platosunun kuzeyi ile Toros dağlarının güney kesimi arasında yer almaktadır. Araştırma alanı, içerdiği doğal ve kültürel potansiyel ile birlikte, sınırları dahilinde bulunan arkeolojik eser ve alanları da bünyesinde barındırmaktadır. Bunlar ise açık hava rekreasyon kullanımına olanak sağlayan en önemli rekreasyon kaynağını oluşturmaktadır.

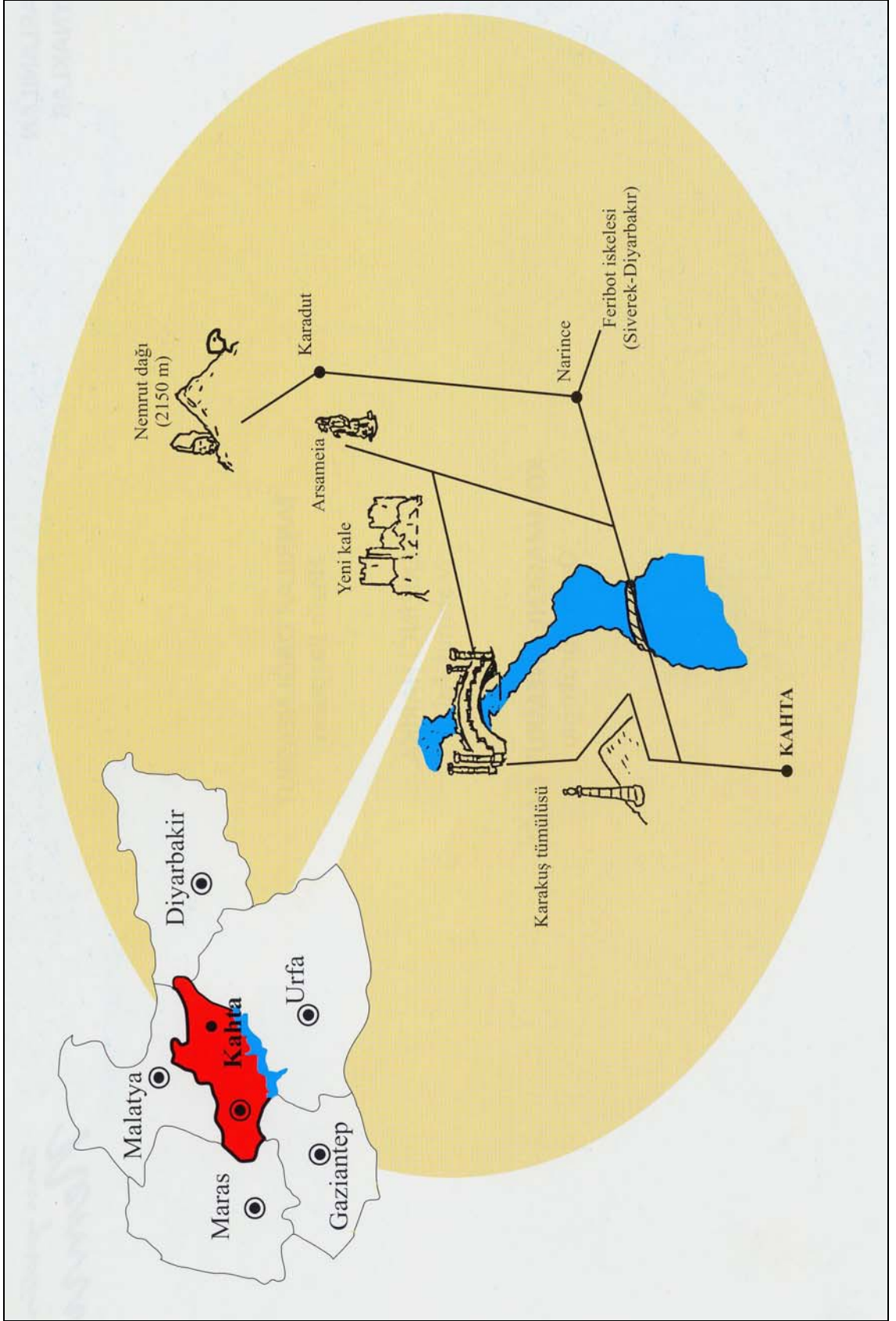
Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın sahip olduğu önemi, içerdiği doğal ve tarihi nitelikleri daha açık bir şekilde belirleyebilmek için, Ulusal Park ve yöresinin doğal yapısı (iklim, hidroloji, bitki örtüsü v. s.), sosyal yapısı (nüfus, ulaşım, yerleşim durumu v. s.) ve tarihi yapısı ile ilgili bilgiler verilmesi yerinde olacaktır.

4. 1. 1. Coğrafi Konum

Araştırma alanı olan Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın , bir kısmı Adıyaman ili Kahta ilçesinde, bir kısmı ise Malatya ili Pütürge ilçesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Alanın kuzeyinde Malatya ili, batısında K.Maraş ili (Merkez ile Pazarcık ilçesi), güneydoğusunda Şanlıurfa (Siverek, Hilvan, Bozova ilçeleri), doğusunda ise Diyarbakır ili (Çermik ile Çüngüş ilçeleri) bulunmaktadır. 38° 34' 00" – 30° 49' 00" kuzey enlemleri ile 37° 51' 30" – 38° 00' 30" doğu boylamları arasında yer alan Nemrut Dağı Ulusal Parkı, 13 850 ha 'lık alanı kaplamaktadır. (Şekil 4. 1. ve Şekil 4. 2.)

Şekil 4. 1. Adiyaman İlinin Türkiye'deki Coğrafi Konumu

Şekil 4. 2. Ulusal Park Alanının Çevre İller Arasındaki Konumu ve Alanın Kaynak Değerleri

4. 1. 2. Doğal Yapı

4. 1. 2. 1. Topografik Yapı

Nemrut Dağı Ulusal Parkı ve yöresi, topoğrafik açıdan engebeli bir yüzey şekline sahip olup, Kahta – Adıyaman platosu üzerinde 600 m civarında düzlük sahadan başlayarak, Nemrut Dağı'nda 2208 m 'ye ulaşmaktadır. Böylece 8- 9 km 'lik kuş uçuşu mesafe dahilinde yükseklik farkı 1500 m 'yi bulmaktadır. Son derece engebeli bir topografyaya sahip olan yöre, akarsular vasıtasıyla dar ve derin olarak parçalanmıştır[35].

3. 1. 2. 2. İklim

Nemrut Dağı Ulusal Parkı dahilinde meteorolojik rasat yapan bir istasyonun bulunmaması sebebiyle yükseltisi 600 – 2200 m arasında değişen bu yörede topoğrafik yapıya bağlı olarak oluşan iklim değişikliklerinin belirlenmesi için, yöre genel iklimini temsil edebilecek karakterdeki bazı istasyonların rasatlarının değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Araştırma alanı, coğrafik olarak, Adıyaman, Malatya ve Siverek yerleşim alanları üçgeninin içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla, yörede bu 3 alanda hüküm süren iklim koşullarının ortak özellikleri görülmektedir[36].

Yöre, bir bütün olarak ele alındığında Güneydoğu Anadolu Bölgesinde etkili olan karasal iklim koşullarının hakim olduğu görülmektedir. Ancak yörenin Akdeniz Bölgesine yakınlığı nedeniyle 800 m'ye kadar olan sahalarda, özellikle güney ve güneybatı bakılı alanlarda yer yer Akdeniz iklimi görülmektedir. Yüksek kesimlerde ise karasal dağ iklimi hüküm sürmektedir[35].

Yörenin iklim şartlarında hava kütleleri ve topoğrafik faktörler etkili olmaktadır. Yöre yaz mevsiminde güneyden gelen kuru – sıcak hava külesinin etkisi altına girmektedir. Nisan ayından itibaren yöreyi etkisi altına alan bu hava külesi, Haziran sonundan itibaren güneş radyasyonunun da artması ile Temmuz ve Ağustos aylarında şiddetli sıcaklara neden olmaktadır. Ekim sonu ile Kasım başından itibaren yörede yağışlar başlamaktadır[35].

Toros dağ kuşağının ön silsilesini oluşturan Nemrut Dağı ile çevresindeki dağlar, güneyden sokulan cephelerin iç kısımlara geçmesini engellemekte, bu nedenle güneye bakan yamaçlar daha fazla miktarda yağış almaktadır. Yörede yıllık ortalama yağış alt

kısımlarda 600 – 700 mm iken yükseklerle doğru yağış getiren cephelerin engellemesine bağlı olarak 1000 mm nin üzerine çıkmaktadır[35].

Yörenin alçak kesimlerinde yıllık ortalama sıcaklık 16 – 17 C° dolayındadır. Yükseklerle gidildikçe azalarak Nemrut Dağı'nda 7 – 8 C° 'ye kadar düşmektedir. Karasal iklimin etkilerinden dolayı yaz ile kış arasındaki sıcaklık farkı fazladır[35].

3. 1. 2. 3. Su Kaynakları

Ulusal Park içerisinde geçen pınar, kaynak, dere ve çayların düzenli akış göstergeleri incelendiğinde en önemli su kaynaklarının Cendere Çayı, Kahta Çayı ve Kan Çayı olduğu anlaşılmaktadır[36].

Cendere Çayı, Ulusal Park sınırları dışında Gölge ve Savar Çaylarının birleşmesi ile meydana gelir ve kuzeybatıdan gelerek Yarıca Dağı'nı, Köprütepe Mevkiinde kanyon halinde yarararak, Cendere Köprüsünden sonra Teğmenli Köyü önünde Kahta Çayı ile birleşir. Bu çay, Kahta Çayı olarak, Ulusal Park sınırları dışında 10,5 km. uzunluğundaki bir yatak içinde Atatürk Baraj Gölü'ne ulaşmaktadır[36].

Cendere Çayı Cendere Köprüsü'nü geçtikten sonra, yatağı yer yer 250 – 750 m. arasında genişler. Oldukça geniş bir dolgu yatak içinde akan Cendere ve Kahta Çayları 5 550 m lik bir yatak içinde yer alan Arıkale Sırtı (850 m)'ni yarararak derin, dik ve kısa bir kanyon (Kusuh Boğazı) oluşturarak Kahta'ya yönelir. Ulusal Park sınırları dışında Cendere Çayı, 8 km. yatak uzunluğu içinde bir havzayı drene eder. Yıllık akışı düzensiz olup, en yüksek debiye Haziran ayında ulaşır[36].

3. 1. 2. 4. Toprak Yapısı

İklim, topografya ve ana madde farklılıkları nedeniyle yörede değişik topraklar oluşmuştur. Ulusal Park alanı ve çevresinde 5 farklı toprak grubu görülmektedir. Bu gruplar; kahverengi orman toprakları, kireçsiz kahverengi orman toprakları, kahverengi topraklar, kireçsiz kahverengi topraklar ve kırmızı kahverengi topraklardır. Bu toprak gruplarının Kahta ilçesi ve Ulusal Park sınırları içerisinde kapladıkları alan Tablo 4. 1. de verilmiştir.

Kahta ilçesi topraklarının; 23 013 ha'lık bölümünü oluşturan kahverengi orman topraklarının 1 150 ha'ı (%20'si), 14 292 ha'lık bölümünü oluşturan kireçsiz kahverengi orman topraklarının 2 559 ha'ı (%5. 6'sı), 69 911 ha'lık bölümünü oluşturan kahverengi toprakların 3 965 ha'ı (%17. 6'sı), 17 840 ha'lık bölümünü oluşturan kireçsiz kahverengi toprakların 3 202 ha'ı (%5. 6'sı), 38 789 ha'lık bölümünü oluşturan kırmızı kahverengi toprakların 2 416 ha'ı (%16'sı) Ulusal Park sınırları içerisinde yer almaktadır.

Tablo 4. 1. Kahta İlçesi'nin ve Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın Toprak Grupları[37]

Toprak Grupları	Kahta İlçesinde Kapladıkları Alanlar (ha)	Ulusal Park'ın Kahta'ya Oranı (%)	Ulusal Park Dahilinde Kapladıkları Alan (ha)	Toprak Gruplarının Ulusal Park Alanına Oranı (%)
Kahverengi Orman Toprakları	23 013	20	1 150	8. 3
Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları	14 292	5. 6	2 559	18. 4
Kahverengi Topraklar	69 911	17. 6	3 965	28. 6
Kireçsiz Kahverengi Topraklar	17 840	5. 6	3 202	23. 4
Kırmızı Kahverengi Topraklar	38 789	16	2 416	17. 4
Çıplak Kaya ve Molozlar	2 730	10. 9	250	1. 8
Irmak Taşkın ve Yatakları	4 925	16	308	2. 2
Toplam	171 500	91. 6	13 850	100

Gerek arazi çalışmaları ve gerekse laboratuvar tahlilleri sonucunda elde edilen toprak özellikleri değişik yönlerden değerlendirilip derecelendirilebilir. Bu derecelendirmeler, toprak rapor ve haritalarından yararlanma olanağı sağlamaktadır. Topraklar çok çeşitli olduğundan, özellikle, tarımsal amaçlar için arazi kabiliyet sınıfları kullanılmaktadır. Sınıf I'den sınıf VIII'e doğru toprak sınırlandırmaları giderek artmaktadır. İlk 4 sınıf, iyi bir idare altında, topraklar yöreye adapte olmuş olağan tarla ürünleri üretme yeteneğindedir. V, VI, ve VII. sınıflar, adapte olmuş yerli bitkiler için elverişlidir. V ve VI. sınıf topraklarda, iyi toprak tutma ve su koruma uygulamaları yardımı ile bazı özel bitkiler yetiştirilebilir. VIII. sınıf topraklarda ise, esaslı bir ıslah çalışması olmadan bitki yetiştirilemez[37]. Bu arazi kabiliyet sınıfları ve bunların özellikleri Ek E'de detaylı olarak verilmiştir.

Adıyaman ilinin I. sınıf tarım arazilerinin büyük bir çoğunluğu, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamında inşa edilen Atatürk Barajı Göl sahası altında kalmıştır. Toplam toprak alanları içindeki I. Sınıf arazilerin oranı % 3,6'dır. İlin mevcut toprak alanları içinde en büyük yüzdeyi VII. sınıf topraklar oluşturmaktadır[38]. Adıyaman ilinin arazi sınıfları ve bu sınıfların kapladığı alanlar Tablo 4. 2. de belirtilmiştir.

Tablo 4. 2. Adıyaman İlinin Arazi Kabiliyet Sınıfları[38]

Arazi Sınıfı	Alan (ha)	Toplam Alana Oranı (%)
I. Sınıf	24.448	3.6
II. Sınıf	47.012	6.9
III. Sınıf	62.803	9.3
IV. Sınıf	63.645	9.4
V. Sınıf	111	0.0
VI. Sınıf	75.686	11.1
VII. Sınıf	377.426	55.6
VIII. Sınıf	27.491	4.1
Toplam	678.622	100.0

Nemrut Dağı Ulusal Parkı sınırları dahilinde ise bu 8 kabiliyet sınıflarından III, VI, VII, ve VIII. Kabiliyet sınıflarına rastlanmaktadır. Kahta ilçesi ve Ulusal Park yetenek sınıfları Tablo 4. 3. de verilmiştir:

Yörenin engebeli bir topografyaya sahip olması ve doğal bitki olan ormanların tahribi erozyonun şiddetlenmesine neden olmuştur. Bu nedenle yöredeki topraklar önemli ölçüde aşınarak altta bulunan ana materyal yüzeye çıkmıştır. Adıyaman ilinde ayrıca genel olarak su erozyonu, taban araziler hariç, hemen hemen her yerde az veya çok kendini göstermektedir. İl içinde sazlık ve bataklıklar, ırmak taşkın yatakları ve çıplak kayalıkların dışında kalan, 728 042 ha'lık alanın % 9,2 (66 878 ha)'lik kısmı erozyona uğramamış veya çok az uğramıştır[37][35].

Tablo 4. 3. Kahta İlçesi ve Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın Arazi Kabiliyet Sınıfları[37]

Toprak Sınıfları	Kahta İlçesinde Kapladiğı Alan (ha)	Ulusal Park'ın Kahta'ya Oranı (%)	Ulusal Park Dahilinde Kapladiğı Alan (ha)	Toprak Gruplarının Ulusal Park Alanına Oranı (%)
I. Sınıf	854	0.4	-	-
II. Sınıf	6256	3.5	-	-
III. Sınıf	25725	14.6	354	2.5
IV. Sınıf	14962	8.5	314	2.2
V. Sınıf	-	-	-	-
VI. Sınıf	17357	9.9	1633	11.7
VII. Sınıf	101680	58	11000	79.4
VIII. Sınıf	8495	4.8	558	4
Toplam	175329	100	13850	100

Kahta ilçesinde de toprakların %56,1'lik kısmı erozyondan şiddetli etkilenmektedir. Kuru tarım alanlarının da önemli bir bölümünde erozyon bu şiddettedir. Toprakların %3,1'inde orta ve %17,9'unda çok şiddetlidir. Erozyonun şiddetli olması nedeniyle de toprakların %80'i sığdır[37].

Nemrut Dağı Ulusal Park sınırları dahilinde de, su ve rüzgar erozyonunun yarattığı tahribatlar açıkça görülebilmektedir. Taşlılık ve kayalılık sorunları ise, dik eğimli alanlarda başlamaktadır ve alan içerisinde bu sorunlarla karşılaşmaktadır[37].

3. 1. 2. 5. Doğal Bitki Örtüsü

Bitkinin yetişmesi elverişli ortama bağlıdır. Bunlar iklim, toprak ve yükselti şartlarıdır. Araştırma alanı ve çevresinde bu şartlara bağlı olarak farklı bitki toplulukları yer almaktadır.

Kahta Çayı yatağından başlayıp 800 m'ye kadar çıkan sahalanın özellikle güneye bakan yamaçlarında Akdeniz kökenli maki elemanları ve bunların oluşturduğu maki grupları yer almaktadır. Yörede tespit edilen başlıca çalılar şunlardır:

- Pistacia terebinthus (Yabani fıstık)
- Pistacia lentiscus (Sakız)
- Rhus coriara (Sumak)
- Juniperus oxycedrus (Ardıç)
- Nerium oleander (Zakkum)
- Paliurus spina – christi (Karaçalı)
- Tamarix sp. (Ilgın)
- Spartium junceum (Katırtırnağı)[35]

Bu bitkilerden ılgınlar, dere içlerindeki kumul sahalarda, zakkumlar akarsu vadileri boyunca ve katırtırnağı suların sızıntı şeklinde aktığı, taban suyu seviyesinin yüksek olduğu yamaçlarda yaygın durumdadır[35].

Yörede 800 – 1800/2000 m. arasında çoğunlukla meşelerden oluşan topluluklar görülmektedir. Burada bulunan başlıca meşe türleri; Quercus brandii (Doğu Anadolu Meşesi), Quercus cerris (Saçlı Meşe), Quercus infectoria (Mazı Meşesi), Quercus libani (Lübnan Meşesi) dir[35].

1800 m 'den sonra ormanın üst sınırındaki subalpin kuşağa geçilmektedir. Buralarda çoğunlukla yarı alpin ot toplulukları ve bunların tahrip edildiği sahalarda Astragalus (Geven) ve Genista sp ile Prunus familyasına ait olan çalı toplulukları görülmektedir. En yaygın tür olarak da Thymus (Kekik) bulunmaktadır[35].

Araştırma alanının ve yöresinin doğal vejetasyonu önemli ölçüde aşırı orman tahribi, aşırı otlatma ve yanlış arazi kullanımı (eğimli alanlara ve orman alanlarına tarla açma)

sonucu tahrip edilmiştir. 2000 m.'ye kadar çıkması gereken meşe ormanlarının tamamına yakın bölümü ortadan kaldırılmış ve karstik sahalardaki kayalıklar yüzeye çıkmıştır. Doğal bitki örtüsü önemli ölçüde bozulmuş, hayvanların sevmedikleri dikenli (Astragalus) ve acı ot türleri (Euphorbia sp – Sütleğen), Verbascum (Sığır Kuyruğu) yaygınlaşmıştır. Milat yılların başlarında varlığından sözü edilen sedir ormanları ise tamamen yok edilmiştir[35].

3. 1. 3. Sosyo – Ekonomik Yapı

3. 1. 3. 1. Nüfus

Nüfus, toplumun ekonomik, sosyal, kültürel hatta siyasal yaşantısını yakından ilgilendiren bir konudur. Bu bakımdan toplumu oluşturan nüfusun sayısının, özelliklerinin bilinmesi gerekir. Sosyal yapı açısından topluma yaklaşmak demek o yapıyı oluşturan nüfusu incelemek demektir[39][40].

1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımı verilerine göre Türkiye nüfusu 13 milyon 600 bin iken 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre ülke nüfusu 73 yılda 5 kata yakın bir artış göstermiştir(67 803 927). Adıyaman'ın nüfus yapısı ise 1954 yılında il olduğu yılı izleyen 1955 yılından itibaren incelenmeye başlanmıştır. Adıyaman ilinin nüfus gelişimine bakıldığında 1955'i izleyen nüfus sayımı dönemlerinde arttığı anlaşılmaktadır. DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) nin 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçları incelendiğinde, 1990–2000 yılları arasında Adıyaman ilinin ülkede en hızlı nüfus büyümesi gösteren iller arasında yer aldığı görülmektedir[41][42].

Tablo 4. 4. Türkiye' nin, Adıyaman'ın ve Kahta' nın Nüfus Gelişimleri[41][42]

Yerleşim	Yıllar				
	1965	1970	1980	1990	2000
Türkiye	31 391 421	35 605 176	44 736 927	56 473 035	67 803 927
Adıyaman	267 289	303 511	367 595	510 827	623 811
Kahta	-	66 350	75 079	94 928	114 994

Gerek ülke genelinin gerekse Adıyaman ilinin ve içerisinde yer aldığı Güneydoğu Anadolu Bölgesinin kentsel ve kırsal nüfus artışları incelendiğinde kırsal nüfus artışının kent merkezlerindeki nüfus artışından düşük olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 4. 5.). DİE 'nin 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçları incelendiğinde Adıyaman şehir merkezindeki nüfus artış oranının % 42, 26 olduğu, köylerde ise bu oranın % -1, 34' e kadar düştüğü görülmektedir. Bunun sebebi ise ülke yerleşme sisteminin dönüşümünü belirleyen iki temel süreç olan nüfusun ve sermayenin yeniden dağılımıdır. Nüfusun mekanda yeniden dağılımı iki farklı olgunun birleşmesi sonucu gerçekleşmektedir. Bunlardan birincisi her bölgenin yada yerleşmenin nüfus artışı, diğeri ise aldığı veya verdiği net göçtür [43][44][45].

Tablo 4. 5. Türkiye'nin, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin ve Adıyaman'ın Kent ve Kırsal Nüfus Dağılımları [41][42]

Yerleşim	Kent Merkezi Nüfusu		Kırsal Nüfus	
	Yıllar		Yıllar	
	1990	2000	1990	2000
Türkiye	33 656 275 (% 59, 6)	44 006 274 (% 64, 9)	22 816 760 (% 40, 4)	23 797 653 (% 35, 0)
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	2 873 801 (% 55, 72)	4 143 136 (%66, 7)	2 283 359 (%44, 27)	2 465 483 (%37, 3)
Adıyaman	222 102 (%43,47)	338 939 (%54,33)	288 725 (%56,52)	284 872 (%45,66)

Bölgede 1960 yılından sonra başlayan iç göç incelendiğinde kırsal alandan kente göçü destekleyen etkenlerin; topraksızlaşma veya toprak parçalanması, tarımın makineleşmesi, işsizlik, düşük verim, düşük gelir, hayvancılığa dayalı geçimin giderek zorlaşması olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca diğer illere ve ilçe merkezlerine (yakın il ve ilçe merkezleri, İstanbul, Mersin, Malatya illeri ve yut dışı) olan göçün şehre gelen iç göç kadar yoğun olması da dikkat çekmektedir. Adıyaman ilinin düzensiz kentleşmesi , istihdam edecek sanayi altyapısının olmayışı, eğitim ve buna bağlı olan sebepler de dış göçe etki eden diğer faktörlerdir [38][44].

Yukarıda belirtilen göç nedenlerine ek olarak, kentte daha rahat yaşama imkanlarının sunulması, kentteki altyapı hizmetlerinin kırsal alandan daha iyi olması gibi nedenler de sayılabilir. Göç kararı alan aile veya kişi kentin ve kırsalın üstünlüklerini tartmakta ve yakınlarının tavsiyeleri sayesinde edindiği bilgileri bu açıdan değerlendirmektedir. İşsizlik, güvence eksikliği ve güç yaşam koşullarına rağmen büyük çoğunluğu kent lehine düşünmektedir[44].

Bütün bunlara paralel olarak araştırma alanı sınırları içerisinde yer alan yerleşimlerden de yakın il ve ilçe merkezlerine ve hatta yurtdışına göç hareketleri görülmektedir. Nemrut Dağı Ulusal Parkı içerisinde yer alan köylerin yıllara göre nüfus dağılımları incelendiğinde, nüfusta fark edilir bir azalma olduğu görülmektedir(Tablo 4. 6.)

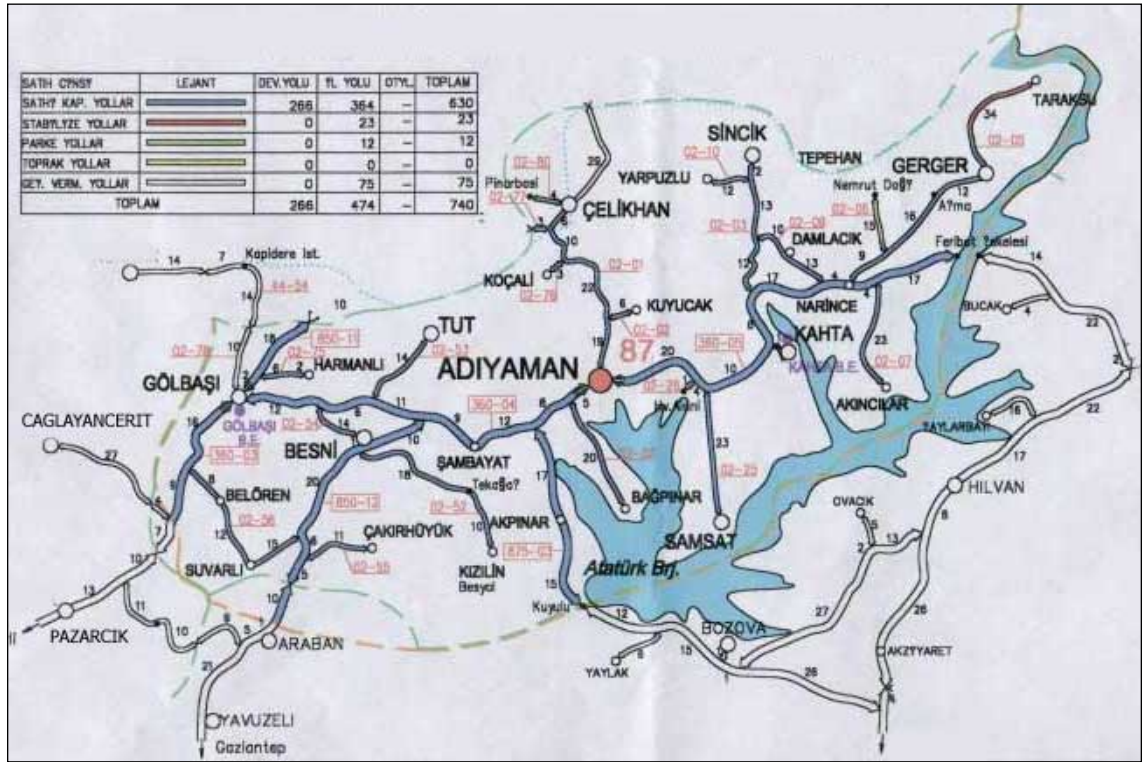
Tablo 4. 6. Nemrut Dağı Ulusal Parkı İçerisinde Yer alan Köylerin Nüfus Durumu[36]

Köyler	Yıllara göre Nüfus Dağılımı		
	1980	1985	1997
Teğmenli	541	539	653
Doluca	1191	1350	769
Burmapınar	-	-	548
Kocahisar	702	668	347
Kayadibi	-	-	183
Yolaltı	-	-	483
Damlacık	1232	1252	867
Sırakaya	347	308	229
Karadut	1476	1415	1175
Toplam	5489	5638	5254

Tablo 4. 6. incelendiğinde Nemrut Dağı Ulusal Parkı içerisinde yer alan bu 9 köyün toplam nüfusunun 1980 yılında 5489 olduğu, 1997 yılında ise nüfusun 5254 kişiye indiği görülmektedir. En fazla nüfusa sahip olan köyler, Karadut, Damlacık ve Doluca köyleri iken, en az nüfusa sahip olan köyler ise Kayadibi, Sırakaya ve Kocahisar köyleridir. Araştırma alanında bulunan köyler içerisinde dışarıya en fazla göç veren köyler ise Kocahisar, Karadut ve Damlacık köyleridir.

4. 1. 3. 2. Ulaşım Durumu

Nemrut Dağı Ulusal Parkı'na gerek karayolu, gerekse havayolu ile ulaşım sağlanmaktadır. Alana karayolu ile Kahta ilçesini Sincik ilçesine bağlayan karayolu üzerinden ulaşılabilirdiği gibi Malatya ilinin Tepehan nahiyesi üzerinden de Nemrut Dağı Tümülsüs*üne doğrudan ulaşmak mümkündür. Kahta'dan diğer komşu illere ulaşım ise rahatlıkla sağlanmaktadır. Kahta'dan Malatya ve Şanlıurfa illerine ulaşım, Adıyaman karayolu üzerinden, Elazığ iline ulaşım ise Gerger ilçesi üzerinden olmaktadır. Araştırma alanının içerisinde yer aldığı Kahta ilçesinin Ankara'ya uzaklığı 803 km, İstanbul'a 1256 km, İzmir'e 1285 km, Adana'ya 450 km, K.Maraş'a 200 km ve Malatya'ya 65 km 'dir.

Şekil 4. 3. Adıyaman'ın Yakın Çevresiyle Olan Karayolu Ulaşımı

Kahta-Sincik karayolu üzerinden Ulusal Park alanı içerisinde yer alan diğer eserler olan Karakuş Tümülsüsüne, Cendere Köprüsüne, Yani Kale'ye ve Arsemia'ya ulaşım sağlanmaktadır. Cendere Köprüsünü geçtikten sonra bu yol ikiye ayrılmaktadır. Bir

*Tümülsüs: Anıt Mezar

kolu Sincik ilçesine ulaşımı sağlarken, diğer kolu da alan içerisinde yer alan diğer köyler ulaşır ve Narince-Gerger yoluna bağlanır. Narince karayolundan Nemrut Dağı Tümülsüne ulaşım Karadut köyüne kadar asfalt karayolu ile sağlanmaktadır. Köyün çıkışından Tümülsüne ulaşınca kadar ki yolun son 8 km si ise parke taş döşemidir.

Araştırma alanına havayolu ile de ulaşım sağlanmaktadır. Adıyaman'dan Ankara'ya haftanın 2 günü karşılıklı uçak seferleri düzenlenmektedir. Adıyaman havaalanının Kahta'ya mesafesi 17 km. olup Adıyaman'dan Ankara üzerinden yurt içi ve yurt dışına seyahat etmek mümkündür.

4. 1. 3. 3. Yerleşim Durumu

Coğrafi şartlar, insan topluluklarının yaşam şekilleri, aile ve iktisadi faaliyetleri üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak etkili olmaktadır. Yine o çevredeki yerleşimlerin şekli, konutların mimarisi, geçim kaynakları gibi sosyal olaylar üzerinde doğrudan etki yapmaktadır. Ülkemiz arazilerinin büyük bir çoğunluğunun dağlık bir coğrafyaya sahip olması, düzlük alanlarda, en fazla tatbik kabiliyetine sahip olan toplu köy tipinin yaygınlık kazanmasında rol oynamıştır[40].

Nemrut Dağı Ulusal Parkı içerisinde 9 köy ve 27 mezra* bulunmaktadır. Kayadibi, Sırakaya ve Kocahisar köyleri dağlık ve kayalık araziler üzerinde bulunurken, Damlacık, Teğmenli, Doluca, Yolaltı ve Burmapınar ve köyleri Kahta ve Cendere Çaylarının çevresinde bulunmaktadır. Alandaki yerleşim tarzı toplu yerleşim düzeninin tipik örneğini oluşturmaktadır. Ulusal Park alanı içerisindeki köylerin toplam hane sayısı 905 olup ortalama hane sayısı 40–45 civarındadır.

Alan içerisinde bulunan köylerin hane sayıları incelendiğinde 118 hane ile Damlacık köyünün alan içerisinde yer alan en büyük yerleşim birimini oluşturduğu görülmektedir. Kocahisar köyünde yer alan Çem ve Kayabaşı mezraları da en küçük yerleşim birimi olarak dikkati çekmektedir(Tablo 4. 7.). Alandaki yerleşim tarzı toplu yerleşim düzeninin tipik örneğini oluşturmaktadır. Alanda genellikle 2 katlı evlerin bulunduğu gözlenmiştir. Taş örme, düz damlı ve ahşap hatıllı evler yörenin mimari tarzını yansıtmaktadır.

*Mezra: Köyden küçük olan yerleşim birimi.

Tablo 4. 7. Nemrut Dağı Ulusal Parkı İçerisinde Yer alan Yerleşimlerin Hane Sayıları[36]

Köy	Mezra	Yıllara Göre Hane Sayısı			Kuruluş Şekli
		1999	1997*	1999*	
Teğmenli	Yokuşlu	25	113	145	Nehir Kenarı
	Keklik	45			Nehir Kenarı
	Teğmenli	40			Nehir Kenarı
	Karakuş	35			Sırt
Doluca	Doluca	70	117	120	Dağ Eteği
	Yassıkaya	50			Nehir Kenarı
Burmapiñar	Burmapiñar	45	87	95	Nehir Kenarı
	Hisar	19			Nehir Kenarı
	Kalan	31			Nehir Kenarı
Kocahisar	Kocahisar	47	87	76	Dağ
	Elikan	14			Dağ
	Çem	2			Etek
	Boğaz	11			Dağ
	Kayabaşı	2			Dağ
Kayadibi	Kayadibi	17	29	29	Dağ
	Beypınar	12			Dağ
Yolaltı	Yolaltı	40	71	52	Etek
	Zeytinli	12			Etek
Damlacık	Gümüşkaya	13	157	183	Dağ
	Damlacık	118			Nehir Kenarı
	A.Mahalle	50			Nehir Kenarı
Sırakaya	Sırakaya	36	43	36	Dağ
Karadut	Şahintepe	15	192	171	Ova
	Karadut	95			Dağ
	Onevler	5			Etek
	Ören	30			Etek
	Gülveren	26			Etek

* Toplu Hane Sayıları

4. 1. 3. 4. Ekonomik Yapı

Ülkemizin genelinde görülen tarımsal istihdam Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Adıyaman içinde geçerlidir. Türkiye genelinde %45 olan tarımsal istihdam, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Adıyaman'da % 70-%75 lere ulaşmaktadır. Adıyaman sahip olduğu coğrafi konum ve iklim açısından tarıma müsait bir ildir. Ekonomik açıdan tarıma dayalı bir il olma özelliği taşımaktadır. İlin bir tarım ili olmasında, endüstri ve ticaret merkezlerine olan uzaklığı önemli bir etken oluşturmaktadır[36][38].

Tablo 4. 8. Adıyaman İlinin Arazi Kullanım Durumu[38]

Arazi Kullanım Biçimi	Kapladığı Alan (ha)	Yüzölçümüne Oranı (%)
Tarım	297 760	39, 2
Orman	130 068	17, 1
Çayır-Mera	224 467	29, 5
Diğer	109 105	14, 2
Toplam	761 400	100

Araştırma alanının içinde yer aldığı Adıyaman ilinin toplam 761 400 ha olan arazisinin yaklaşık % 40' ı yani 297 760 ha' lık bölümü tarım arazisidir. Toplam tarım alanları içerisinde sulu tarım yapılan alanlar %16, 8' lik (49 890 ha) bir payı oluşturmaktadır. Geriye kalan %83, 2' lik (247 870 ha) bir kısımda kuru tarım yapılmaktadır. Tarım alanları içerisinde kuru tarım uygulanan arazilerin çokluğu dolayısıyla il içinde en fazla tarla bitkileri yetiştirilmekte ve bunlar içinde gerek ekim alanı ve gerekse üretim miktarı bakımından tahıllar ön sırayı almaktadır. Tahıllar içerisinde de en çok üretilen ve daha çok merkez ilçe, Besni ve Kahta taraflarında yetiştirilen buğdaydır ve ekim alanı gün geçtikçe artış göstermektedir. 1998 yılında buğday ekim alanı 118 97 ha iken 2000 yılında bu alan 127 240 ha' a ulaşmıştır. Buğdayı 90 bin tondan fazla üretim ile arpa izlemektedir. Baklagiller içinde ise en fazla üretimi kırmızı mercimek ve nohut oluşturmaktadır. Kuru tarım alanlarında üretimi gerçekleştirilen ve ticari bir bitki olan tütün de bu yörede yetiştirilmektedir. Fakat tütün üretimine getirilen kota nedeniyle üretim alanlarında bir daralma görülmektedir[38].

Son yıllarda sulanan alan miktarının artmasına bağlı olarak, pamuk üretiminde bir artış gözlenmektedir. Tekstil sektörünün iyi bir hammadde kaynağı olan pamuğun ildeki üretim miktarı 1998’ de 9 855 tonken 2000 yılında 12 bin tonu aşmıştır. İlde üretimi en çok yapılan sebzeler kavun, karpuz ve domatestir. Bu sebzeleri patlıcan ve biber izlemektedir[37][38].

Tablo 4.9. Adıyaman İlinde 1998–2000 Yılları Arası Ekilen Tarla Ürünlerinin Ekim Alanları ve Bu Ürünlerin Üretim Miktarları[38]

Ürünler	Tarla Ürünleri Ekim Alanları (ha)			Tarla Ürünleri Üretim Miktarları (ton)		
	1998	1999	2000	1998	1999	2000
Buğday	118 970	121 410	127 240	326 477	242 335	220 853
Arpa	38 155	39 020	48 330	113 713	89 830	91 928
Nohut	24 010	23 455	20 235	25 770	24 168	20 250
Kırmızı Mercimek	17 028	17 120	14 365	20 371	17 330	12 572
Tütün	27 670	25 930	20 300	21 413	18 851	14 624
Pamuk	9 855	11 157	12 235	26 730	33 389	42 284

Adıyaman il genelinde olduğu gibi, araştırma alanı sınırları içerisinde yaşayan yöre halkının da ana geçim kaynağı tarıma dayanmaktadır. Ulusal Park alanının %21’ini oluşturan 2911 ha’lık alan tarım alanı olarak kullanılmaktadır. Genellikle kuru tarımın yapıldığı bu alanlar pek verimli değildir.

Yöre, hayvancılık yönünden önemli bir potansiyele sahip olmakla birlikte günümüzdeki durum ile tarım ekonomisi içerisinde % 9, 25 gibi az bir paya sahiptir. Yörede bulunan hayvan varlığının % 80 gibi büyük bir bölümünü küçük baş hayvanlardan koyun ve kıl keçisi oluşturmaktadır. Büyükbaş hayvanlardan ise en fazla sayıda inek bulunmaktadır. Üretimi yapılan hayvansal ürünler et, süt, deri, yumurta, bal ve balmumudur. Özellikle kırsal kesimde yaşayan insanlar için hayvansal ürünler önemli bir geçim kaynağı oluşturmaktadır[38].

Yörede ticaretin yeterince geliştiği söylenemez. Güneydoğu Anadolu Bölgesinin diğer illeri gibi Adıyaman’da da iç ticaretin büyük bir kısmı tarıma dayanmaktadır. Mevcut

sanayi yapısı da tarımsal kaynaklara paralel olarak gelişme göstermiştir. İlde yetiştirilen buğday, arpa, nohut, mercimek, pamuk, tütün , fıstık ve üzüm gibi ürünler diğer illere gönderilmekte az da olsa yurtdışına ihraç edilmektedir. El sanatlarına yönelik olarak kilim, sava ve el dokuma halılar üretmek suretiyle pazarlarda satılmaktadır. İlin birinci derecede kalkınmada öncelikli iller arasında olması, ildeki yatırımların cazipliğini arttırmıştır. Nitekim son zamanlarda ilin çeşitli yerlerinde giyim – tekstil atölyelerinde üretilen ürünler diğer illere gönderilmekte ve yurtdışına ihraç edilmektedir[38].

Adıyaman’da sanayi, 1967 yılında faaliyete giren ve devlet kuruluşu olan Sümerbank’la başlamıştır. Bunu daha sonra çimento ve süt fabrikaları izlemiştir. 1988 yılından sonra özellikle yöresel ihtiyaçların sonucu olarak tarım ve tekstil fabrikalarının sayısı artış göstermiştir. İlde sanayi orta ve küçük işletme ölçeğindedir[38].

4. 1. 4. Tarihi Yapı

Bu bölümde, araştırma alanının Adıyaman ili sınırları içerisinde yer almasından dolayı öncelikle Adıyaman ilinin tarihi yapısı hakkında bilgi verilecektir. Adıyaman, Anadolu’nun eski yerleşim yerlerindedir. İl sınırları içerisinde bulunan Zey, Haydaran, Palanlı ve Gümüşkaya mahallelerinde yapılan kazılarda M.Ö. 3000 yıllarına ait kalıntılar bulunmuştur. Ayrıca, insanların toplu halde yaşamalarına elverişli çok sayıda mağaraya rastlanmıştır. Kazılarda çıkarılan araç ve gereçler oldukça ileri bir uygarlık döneminin ürünü olarak yorumlanmaktadır[35].

Bölgenin tarihine ilişkin yazılı belgeler M.Ö. 2000 yıllarından başlamaktadır. Adıyaman yöresinden açıkça söz edildiği halde, M.Ö. 1000 yıllarına değin bu bölge için herhangi bir ad kullanılmadığı görülmektedir. Yazıtlarda Orta Kargamış’ın kuzeyinden yukarıya doğru Orta Fırat’la Toroslar arasındaki bölgeden söz edilmektedir. Yöreye önceleri “Kummuh”, daha sonra da “Kommagene” denildiği anlaşılmaktadır[35].

Kayseri yakınındaki Kültepe’de (Kaneş) bulunan “Asur Ticaret Arşivi”, bölgenin M.Ö. 2000-1750 arasındaki dönemine ışık tutacak niteliktedir. Bilgilerden Adıyaman Bölgesinin, Asur ticaret yolları üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Antakya Ovasında

M.Ö. 1725-1650 arasında kurulmuş olan Alalah ve M.Ö. 1850-1750 arasında Orta Fırat'ta yaşamış olan Mari Krallıklarının yazıtları bu dönemlere ilişkin bilgiler vermektedir[35].

Ayrıca, Hitit başkenti Hattuşaş (Boğazköy) yazıtlarında da M.Ö. 1500 yıllarına ilişkin bilgilere rastlanmaktadır. Arkeolojik çalışmalar sonucu elde edilen bilgiler ışığında Adıyaman ilinin bulunduğu bölgede birçok krallığın hüküm sürdüğü anlaşılmaktadır[35]. Adıyaman ilinin tarihi dönemleri ve bölgede yaşayan uygarlıklar Ek 7. F'de detaylı bir biçimde görülmektedir

Ulusal Park sınırları içerisinde yer alan birçok tarihi değerın Kommagene Krallığı'nın izlerini taşıması nedeniyle bu krallığın tarihsel süreç içerisinde irdelenmesinde yarar olacaktır.

Kommagene Krallığı M.Ö. 162 – M.S. 72 yılları arasında Toros dağ silsilesinin güney eteklerinde Fırat nehrinin batı yakasında, bugünkü Adıyaman, Gaziantep, Kahramanmaraş illeri sınırları içerisinde 234 yıl boyunca hüküm sürmüştür. Arkeolojik araştırmaların yetersizliği ve yazılı belgelerin azlığı nedeniyle yeterinde aydınlığa kavuşturulmamış olsa da eldeki bilgiler ışığında, krallığın en parlak dönemini M.Ö. 69-36 yılları arasında hüküm süren I. Antiokhos döneminde yaşadığı tahmin edilmektedir[46].

Kommagene Krallığının yazılı kaynaklarda ilk yer alışı, M.Ö. 850'li yıllara rastlamaktadır. Asur ve Hitit egemenliğini yaşayan Krallığın, Asur kaynaklarına göre, Geç Hitit döneminde adı, "Kummuh" şeklinde geçmekte ve o devirlerde hüküm sürmüş Asur Krallığı'nın sömürgesi olarak altın, gümüş ve sedir ağacı şeklinde vergi ödemekte idi. Özellikle M.Ö. 700'lü yıllarda Kommagene halkı Asur'lara karşı ayaklanmışsa da bu ayaklanmalar başarısızlıkla sonuçlanmıştır. M.Ö. 600'lü yıllarda ise Asur Krallığı ile Mısır Krallığı orduları birleşerek, Babil'lere karşı ayaklandı ve Samsota'da (Samsat) yapılan savaşta Asur Krallığı yenilgiye uğradı. Böylece Kommagene halkı, Hititler, Asurlar, Babiller, Persler ve Yunanlılar gibi birçok krallığın egemenliği altında yaşamışlardır. Stratejik konumundan ötürü ülke, çıkarları çatışan büyük devletler arasında sürekli çekişme konusu olmuştur. Çünkü, Fırat ve Toros geçitleri doğu – batı

yönlerinde askeri etkinliklere girişen devletler için büyük önem taşımaktaydı. Ancak, Kommageneliler, örnek bir siyaset güderek, ilişkileri iyi değerlendirerek güçlü komşular arasında varlıklarını korumayı başarmıştır[47][35].

Selokid Kralı Antiokhos Gypros'un kızı Thea ile evlenen I. Mithridathes, M.Ö. 80'de Kommagene Krallığı'nı bağımsız olarak kurmuş ve Kommagene Kralı olmuştur. I. Mithridathes ataları olan Persleri, Makedonları ve bölgedeki diğer toplulukları bir araya getirerek kurduğu devlete, Grekçe "Genler Topluluğu" anlamına gelen "Kommagene" adını vermiştir. Kommagene Krallığını bağımsız olarak kuran I. Mithridathes olmasına rağmen, Kommagene Devletinin asıl kurucusu I. Mithridathes' in oğlu I. Antiokhos olarak kabul edilmektedir. I. Antiokhos'un tahta çıktığı M.Ö. 69 tarihi de Kommagene Krallığı'nın kuruluş tarihi olarak anılmaktadır[35][47].

Kommagene Krallığı'nın tarih sahnesine çıkmasındaki etkenler; tarih boyunca Hititler, Asurlar, Urartular, İranlılar, Selökidler ve Romalılar gibi kendisinden daha güçlü ve büyük devletlerle ilişki kurması ve hanedanlar arası yapılan evliliklerdir. Evlenmeler aracılığıyla çevrede ülkeler arasında sıkı ilişkiler kurulmuştur. Bolca para bastırılarak, ülkelerarası ticaret geliştirilmiştir. İran ve Kommagene aileleri arasındaki evlenmeler, aynı zamanda birbirlerinin yasallıklarını kabul etmelerinde etkili olmuştur. I. Antiokhos soyunun Makedonya, Akhamenit ve İran gibi üç ayrı kökenden gelmesi de ona büyük yetkiler vermiştir[35].

Anadolu'da hüküm sürmüş diğer birçok krallık gibi Kommagene Krallığı da batıdan ve doğudan gelen insanların oluşturduğu kozmopolitik bir krallıktı. Kral Mithridathes bu büyük topluluğu bir araya getirmek için çok çalıştı. II. Mithridathes, Kommagene'yi korumak ve güçlendirmek için mitolojik tanrılarla anlaştı. Kral, tanrılarla yaptığı anlaşmalarla ve halkın birbirleri ile kaynaşmasını faaliyetlerle birçok farklı grubu birleştirmeyi başardı. Krallığı içinde bulunan her şehre, adına "Temenos" dediği kutsal tapınaklar yaptırdı[47].

Anadolu'nun doğusundaki Galatia, Kapadokia ve bazı küçük devletler arasında, özel yeri olan Kommagene'de Yunan ve Pers sanat anlayışından etkiler bulunan bir sanat yaklaşımı vardı. Kral Mithridathes' in hükümdarlığı döneminde, doğu kültürünün

etkileri hissedilse de Antiokhos döneminde Yunan kültürünün etkilerinin fazlaca görüldüğü bir sanat anlayışı hakimdi. Samsota' da (Samsat) yapılan kazılarda kireçtaşından yapılmış asma yaprakları ve üzümlerle çevrelenmiş tapınak kalıntısı ortaya çıkarılmıştır. Bu motif, daha çok Helenistik dönemde yaygındı[48][35].

Kommageneliler için ticaret çok önemli bir gelir kaynağı idi. O dönemde, Romalılar ve Partliler arasındaki çekişme, doğu – batı arasındaki ticareti engellemekteydi. Sadece, bu iki güç arasında yer alan ve bağımsız bir krallık olan Kommagene, hem Part Krallığı, hem de Romalılar için kabul edilebilir bir ticaret ortağı idi. Kommageneli tüccarlar, Hindistan'dan getirdikleri baharatlar, değişik türdeki hayvanlar, Çin ipekleri gibi birçok malı Part ve Roma Krallıklarında pazarlayabiliyorlardı. Ayrıca, para bastırarak ülkelerarası ticareti de önemli ölçüde geliştirmişlerdi[48].

III. Antiokhos döneminde, ülke oldukça güçlü bir duruma geldi. O'nun ölümünden sonra, M. S. 17'de Romalı komutan Germanicus, Kommagene'yi Roma'nın Suriye eyaletine bağladı. Romalılar, Fırat boylarına ulaştınca, bölge üzerinde kesin bir denetim sağlamaya çalıştılar. Baskılarını zamanla daha da arttırarak ülke yönetimine sürekli olarak karıştılar. Roma imparatoru Caligula, IV. Antiokhos'a babasından aldığı krallığı geri verdi ve M. S. 38'de Kommagene yeniden bağımsızlığını kazandı. IV. Antiokhos döneminde ülkenin sınırları batıya doğru genişledi. IV. Antiokhos, Kilikya bölgesinin önemli bir bölümüyle Lakanatis ve Lukaonia bölgelerini ele geçirdi. Neron döneminde, Part Savaşlarında gösterdiği yararlılıklardan ötürü, Doğu Anadolu'nun bir bölümü Romalılar tarafından IV. Antiokhos'a verildi. Roma komutanı Vespasianus, Yahudi savaşları sırasında IV. Antiokhos'u tahttan indirdi ve Kommagene'nin bağımsızlığına son verdi.(M. S. 72) Böylece ülke yeniden Roma'nın Suriye Eyaletine bağlanmış oldu[35].

4. 2. NEMRUT DAĞI ULUSAL PARKI'NIN KAYNAK DEĞERLERİ

4. 2. 1. Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın Doğal Kaynak Değerleri

Nemrut Dağı Ulusal Parkı arkeolojik ve tarihi değerleri bünyesinde barındırmasının yanında bitki türleri bakımından da zengin bir potansiyele sahiptir. Ulusal Park sınırları içerisindeki alanda 51 familyaya ait 175 adet bitki taksonunun varlığı saptanmıştır.

Tespit edilen bu türlerden 24'ünün endemik olduğu ve bunlardan 8 adedinin nadir türler listesinde bulunduğu belirlenmiştir[36].

Nemrut Dağı Ulusal Parkı farklı ekolojik ortamlar ve ekosistemlerin varlığından kaynaklanan, cinslerin çeşitliliği ve sayılarının fazlalığı yönünden zengin bir hayvan topluluğuna sahiptir. Araştırma alanı sınırları dahilinde 3 akarsuyu barındırmasından dolayı kuşlar için geniş bir habitata sahiptir. Bu nedenle ornitolojik açıdan zengin bir yapıya sahip bulunmaktadır[36].

Türkiye'de bulunan 450 kuş türünün 41 familyaya ait olan 126 türü araştırma alanında yaşamaktadır. Bu kuş türlerinin 25 türünün kış ziyaretçisi, 41 türünün ise yaz ziyaretçisi olduğu tespit edilmiştir. Bu kuşlardan 84 tür kırmızı listede yer almaktadır. Mammalia sınıfını oluşturan omurgalı hayvanlar olan memeliler ise, alanda habitatlarının daraltılması ve antropolojik etkiler sonucu olarak fazla zengin bir yapıda değildir. Alanda 13 memeli hayvan türü bulunmaktadır[36].

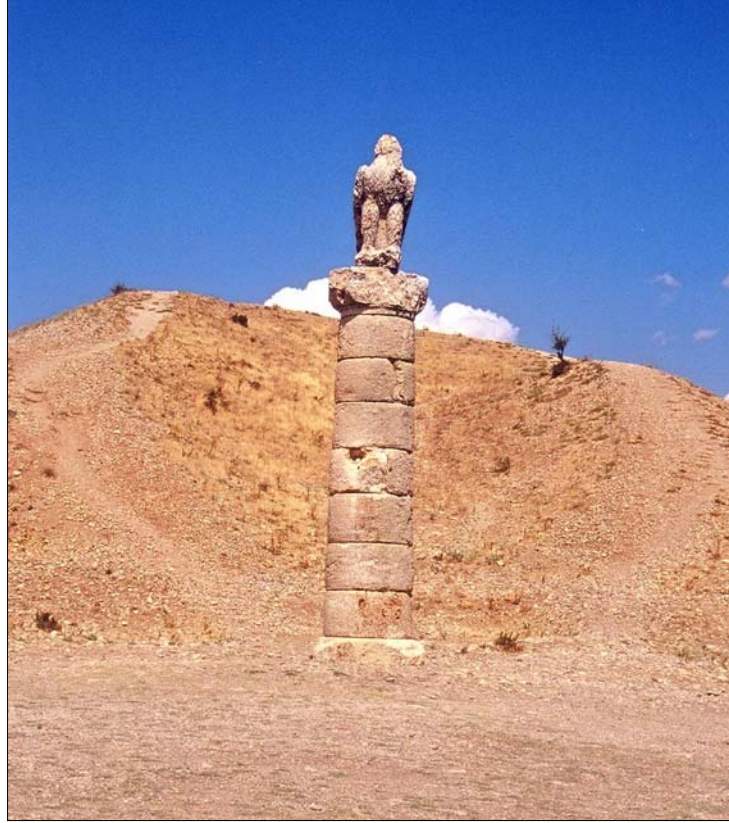
Ayrıca, araştırma alanında yer alan Kahta Çayı, Cendere Çayı ve Kan Deresi içinde 31 balık türü yaşam alanı bulmaktadır[36].

4.2. 2. Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın Tarihi Kaynak Değerleri

Nemrut Dağı Ulusal Parkı sınırları içerisinde Kommagene Krallığı ve Bizans İmparatorluğundan kalma birçok tarihi ve arkeolojik değer bulunmaktadır. Bunların başlıcaları; Karakuş Tümülüsü, Cendere Köprüsü, Arsemia (Eski Kale), Yeni Kale (Eski Kahta) ve Nemrut Dağı Tümülüsü'dür. Bunlardan Nemrut Dağı Tümülüsü ve Arsemia sit alanı, Cendere Köprüsü ve Yeni Kale ise arkeolojik anıt olarak korunmaktadır.

4. 2. 2. 1. Karakuş Tümülüsü

Kahta'nın 12 km. kuzeyinde, Kahta – Cendere yolu üzerinde, Eski Kahta'ya giden yolun sol tarafında yer alan Karakuş Tümülüsü denizden 890 m yükseklikte bulunmaktadır. Kommagene Kralı I. Antiokhos tarafından, oğlu Mithridathes'in annesi İsiyas ve kız kardeşi Antiokhis için anıt mezar yeri olarak inşa edilmiştir. Aynı zamanda, bu tümülüsün Kommageneliler tarafından Roma'ya bağlılıklarının bir ifadesi olarak yapıldığı da sanılmaktadır[46][49].

Şekil 4. 6. Tümlüce Adını Veren Kartal Heykeli

Tümlüsün etrafında, Pers ve Helen sembollerinden oluşan Dor tarzında heykel ve kabartmalar bulunmaktadır. Güneydeki sütun üzerinde; yaklaşık 10 m yüksekliğinde dikdörtgen kaide üzerine oturtulmuş, 7 yuvarlak taştan oluşan ve üzerinde 2, 45 m yüksekliğindeki tümlüce “Karkuş” adını veren, kartal heykelli sütun bulunmaktadır(Şekil 4. 6.). Doğuda bulunan 2 sütundan birinde, tahrip olması nedeniyle müzede koruma altına alınan Roma Aslanı heykeli, diğerinde ise, boğa heykeli bulunmaktadır. Sütunlar yine dikdörtgen kaideler üzerine 6’şar adet yuvarlak taşın üst üste konulması ile oluşturulmuştur. Sütunların kuzeyde bulunanının üzerinde Kral I. Antiokhos ile Herakles’in tokalaşma rölyef*’i bulunmaktadır[50][46].

Yaklaşık 35 m yüksekliğinde ve 80 m genişliğindeki tümlüsün tam ortasında mezar odasının bulunduğu tespit edilmiştir. Kahta Çayı kenarından getirilen granit, bazalt,

*Rölyef: Kabartma

kireçtaşı ve kuvarsit taş bloklarla katlar halinde inşa edilen mezar odasının üzeri kırma taşlarla ve toprakla örtülerek tümülüs oluşturulmuştur[36].

4.2. 2. 2. Cendere Köprüsü

Fırat nehrinin bir kolu olan Kahta Çayı (Cendere Çayı) üzerinde kurulu bulunan antik köprü, 2000 yıllık muhteşem yapısını halen korumaktadır(Şekil 4. 7.). Eski Kahta karayolunun 20. km sinde, Karakuş'un 10 km kuzeyine düşmektedir.

Roma mühendisliğinin bir şaheseri olarak kabul edilen Cendere Köprüsü, M. S. I. Yüzyılda (198 – 200) Samsat'ta karargah kurmuş olan XV. Roma Lejyonu tarafından inşa edilmiştir. Roma İmparatoru Septimus Severus'un M. S. 2. yy sonlarında izlediği doğu politikası ile bağlantılı olarak, eşi Julia Donma, oğulları Carcala ile Geta onuruna yaptırılmıştır[46].

Köprü'nün 4 ayağında 4 ayrı sütun vardır ve her bir sütunun üzerinde sütunların dikiliş amaçlarını doğrulayan kitabeler konulmuştur. Bu sütunlardan ilki Roma İmparatoru Septimus Severus'u, 2. sütun karısı Donma'yı, 3. sütun oğlu Caracala'yı ve 4. sütun oğlu Geta'yı temsil etmektedir. Septimus Severus'un oğlu Carcala, imparatorluk için rakip olarak gördüğü Geta'yı öldürmüş ve Geta'nın onuruna dikilen sütunu köprüden kaldırmıştır. Ancak kitabe halen yerinde durmaktadır[49][46][35].

Halen günlük trafik akışında kullanılmakta olan Cendere Köprüsü'nün uzunluğu 117, 5 m ve eni 7, 8 m dir. Taş blok kaideler üzerine 7 adet taş bloğun oturtulması ile oluşturulmuş olan sütunların yüksekliği ise 5,95 m dir. Ayrıca köprü'nün su seviyesinden yüksekliği 17, 85 m olup iki ayağı arasındaki mesafe 40 m civarındadır[49][35].

Şekil 4. 7. Cendere Köprüsü

Günümüzde, ağırlığı 5 tondan fazla olan araçların köprüden geçişi yasaklanmıştır. 2000 yıl gibi uzun bir süreçte varlığını sürdürmeye çalışan köprü zamanla deforme olmuş ve 10. 09. 1983 gün ve 18161 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2886 sayılı “Devlet İhale Kanunu” hükümlerine göre, Kültür Bakanlığı’na bağlı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Vakfı tarafından karayollarına ihale usulü ile yaptırılmıştır. Ancak, bu onarım çalışmalarında işi alan yüklenicilerin eski eser onarımı hakkında yeterli bilgi ve deneyim sahibi olmamaları sebebiyle hatalara ve kötü görünümlere neden olmaktadır[51].(Şekil 4. 8.)

Şekil 4. 8. Cendere Köprüsünde Yanlış Bir Restorasyon Uygulaması

4.2. 2. 3. Arsemia (Eski Kale)

Kommagene Krallığı'nın ilk başkenti olan Arsemia, Kahta Çayı (Nymphois) üzerinde Kral I. Antiokhos'un atası Arsames tarafından kurulmuştur. Yeni Kale'nin doğusunda bulunan, Eski Kahta Çayı'nın kenarındaki sarp kayalıklar üzerinde yer alan Arsemia antik kentinde I. Antiokhos'un babası (Mithridathes Kallinikos) için yaptırdığı Hierothesion* da bulunmaktadır[46].

Kommagene medeniyetinin tüm sırları ve gizemi burada bulunan yazıtlardan çözülmüştür. En büyük Grekçe yazıt özelliğini taşıyan kitabe 158 m. uzunluğunda olup, I. Antiokhos'un sülalesi, politikası ve inançları hakkında bilgi vermektedir. Kitabe, "Büyük ve Yüce Antiokhos" başlığını taşımaktadır. Kitabenin birinci bölümünde Arsemia kentinin nasıl yapıldığı anlatılmaktadır. Bu bölümde özellikle dikkati çeken nokta kitabenin bir kentin meydana getirilmesinde doğal kaynakların rolünü

*Hierothesion: Kutsal İbadet Alanı

anlatmasıdır. “.....Kahta Deresinin göğsünden akarak onun iki yakasındaki bu toprakları bereketiyle sulayan” diye süren ifade, Yukarı Mezopotamya daki su bereketini anlatan en veciz cümleler olarak kabul edilmektedir. Yine bu bölümde kentin yapımında korunma dürtülerinin genişçe anlatılması dikkat çekicidir. Kitabenin devamında Kral Antiokhos kentin saldırı halinde oluşturulmuş stokları hakkında bilgi vermektedir. Kitabenin son bölümünde Kral kendisi ve babası Kral Kallinikos’un ölümünden sonra nasıl anılacağı ve bu törenlerin hangi araçlarla yapılacağı konusunda bilgi yer almaktadır[35].

Arsemia antik şehrinde Mithridathes Kallinikos ile I. Antiokhos’un el sıkışma (dexiosis) sahnesini gösteren rölyef, Tanrı Herakles ile Mithridathes Kallinikos’un el sıkışma sahnesini gösteren rölyef, kaya odaları ve krallık şehrine ait kalıntılar bulunmaktadır.

Mithridathes Kallinikos ile I. Antiokhos’un el sıkışma sahnesini gösteren rölyef, alanın giriş kısmından yaklaşık 100 – 120 m. kuzeybatısında yer almaktadır. Bu rölyefin sadece alt yarısı günümüze kadar gelebilmiştir. El sıkışma rölyefi, Friederich Karl Dorner tarafından yapılan kazı çalışmaları sonucunda, 1951 yılında, ortaya çıkarılmıştır. Rölyefin arkasında, I. Antiokhos’un Mithridathes – Apollon – Helios – Hermes adına yapılacak olan şenliklerde gelenlere hizmet etmeleri amacıyla iki ayrı rahibi görevlendirdiğini bildiren bir de kitabe yer almaktadır[52].

Arsemia’nın güney yamacında, kaya kütlesi içerisine oyularak yapılmış yüksek kubbeli kaya odası bulunmaktadır. Bu alan Mithridathes Kallinikos ile I. Antiokhos’un el sıkışma rölyefinin kuzeybatısında yer almaktadır. Bu kaya odasının yüksekliği 2,46 m. olup, 10 m. uzunluğunda ve 14 basamakla inilen merdivenli bir tünelle küçük bir alana ulaşılmaktadır.

Bu alanın yaklaşık 50–60 m. kuzeydoğusunda sert kristalli kireç taşından yapılmış levha üzerine büyük bir özenle ve ihtişamlı kral kıyafetiyle işlenmiş Tanrı Herakles ile Mithridathes Kallinikos’un el sıkışma rölyefi bulunmaktadır(Şekil 4. 9.). Bu rölyefin alt kısmında 35° eğimle yerin 158 m. derinine inen kaya geçidi bulunmaktadır.

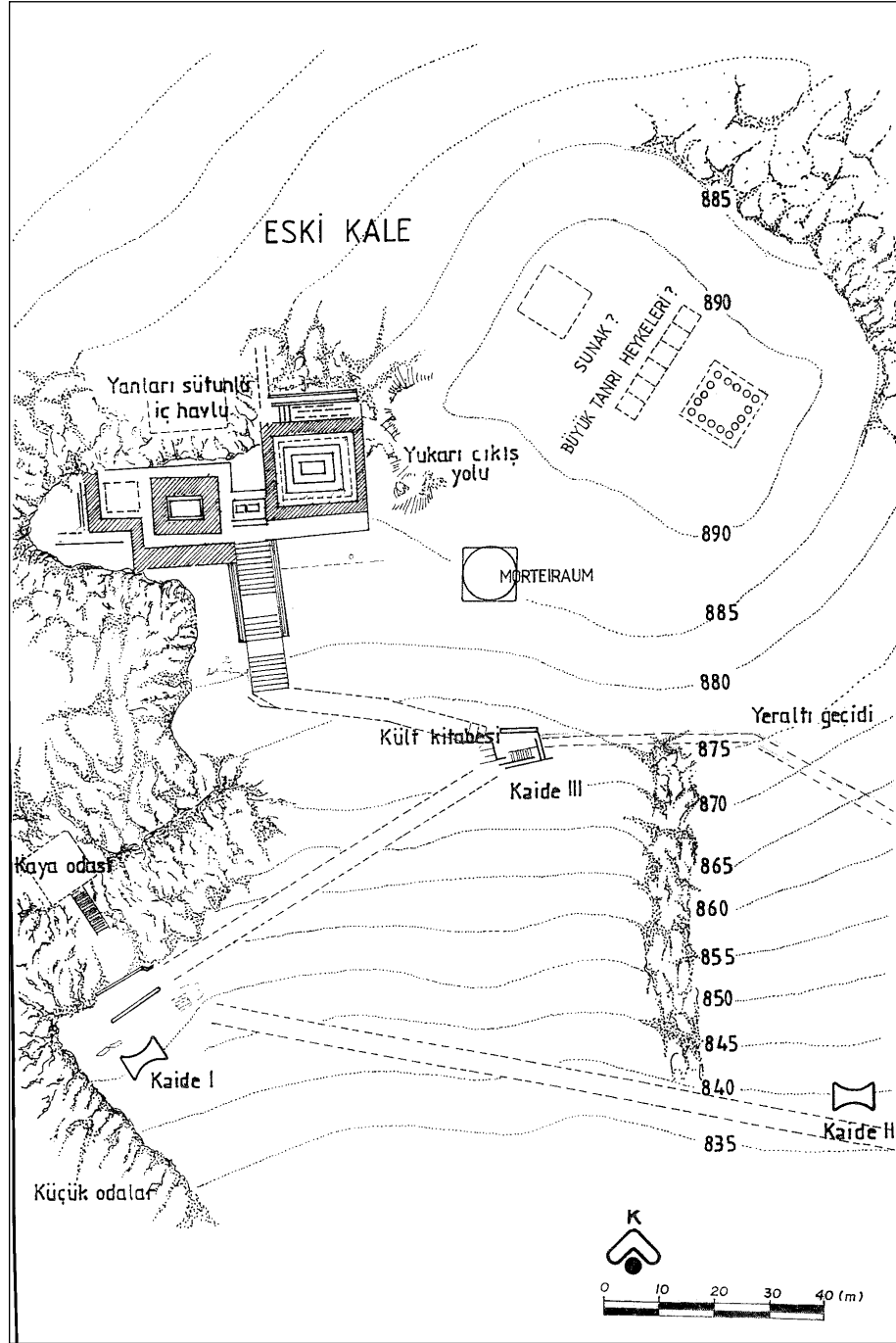

Şekil 4. 9. Tanrı Herakles ile Mithridathes Kallinikos'un El Sıkışma Rölyefi

Şehrin bulunduğu alana çıkıldığında, sadece kalıntılarla karşılaşılmaktadır. Geç Helenistik Çağı'nda, Bizans Döneminde ve Ortaçağ'da geniş ölçüde değişiklik yapılmış olan alanın batı kısmının Helenistik Dönem'de tören mekanı olarak kullanıldığı sanılmaktadır. Alana çıkan merdiven, şenliklere katılanların kolayca çıkmaları ve inmeleri için yeterli genişlikte yapılmıştır. Bugün sadece kalıntıların bulunduğu şehir, Kommagene Krallığı için önemli bir şehir merkezi idi[52].

4. 2. 2. 4. Yeni Kale (Kahta Kalesi)

Kahta'nın 26 km. kuzeyinde, Eski Kale ile karşılıklı bulunan Kahta Kalesi, Kocahisar köyü içerisinde yer almaktadır(Şekil 4. 11.). İki kale arasında Kahta Çayı akmaktadır. Kahta Çayının kenarında 300–350 m yüksekliğindeki bir tepe üzerinde kurulmuştur. Tek girişi bulunan kale içinde cami, hamam, dükkanlar ve su depoları bulunmaktadır. Kahta Kalesi bulunduğu alana oldukça hakim durumda olup kaleye vadiden çıkılmamaktadır. Kalede Kahta Çayına doğru döne döne inen bir merdivenli su yolu vardır. Bu yol küçük bir hisara çıkmakta ve bu hisar kalenin su ihtiyacını karşılamaktaydı. Ayrıca güvercinlikler de inşa edilmiş ve güvercinlikler halen bozulmamıştır. Bu yapılar o dönemde haberleşmenin nasıl olduğunu göstermektedir[53].

Şekil 4. 10. Eski Kale'nin Platosunda ve Güney Yamacında Kommagene Krallığı'na Ait Kalıntılar[52]

Şekil 4. 11. Kahta Kalesi'nden Bir Görünüm

Kommagene Krallığı'nın idare merkezi olarak da kullanılan kale Memlüklüler dönemine aittir. Duvarlardaki Arapça yazılardan kalenin Memluk Sultanlarından Kalaun (1279 – 1290), oğlu Eşref Halil (1290 – 1293) ve kardeşi Eşref Halil (1293 – 1341) tarafından belirtilen tarihlerde yapıldığı ve onarıldığı anlaşılmaktadır. Kahta Kalesi Osmanlı Döneminde I. Mahmut zamanında ve cumhuriyet döneminde 1968 – 1975 yılları arasında onarım görmüştür. Günümüzde oldukça bakımsız durumda olan kale, çok miktarda yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilmektedir[53].

4. 2. 2. 5. Nemrut Dağı Tümülüsü

Nemrut Dağı, Adıyaman'ın 86 km. doğusunda Toros dağ silsilesinin bir uzantısıdır. Dünyanın sekizinci harikası olarak tanınan Nemrut Dağı, tepesinde 30.000 m³ hacminde küçük kırma taşların yığılmasıyla oluşturulmuş bir tümülüsün bulunduğu, 2150 m. yükseklikte görkemli bir kültür ve turizm merkezidir. Tümülüs 50 m. yüksekliğinde olup, merkezinde 5×8 m. taban ölçülerinde ve 2, 40 m. yüksekliğinde bir oda bulunduğu ve oda içerisinde, I. Antiokhos, babası Mithridathes Kallinikos ve adı belirlenemeyen bir Kommagene Kralı'nın mezarlarının bulunduğu varsayılmaktadır[52][38].

Kral Antiokhos, buranın hierothesion ve aynı zamanda kendi dünya görüşünün yayılacağı bir merkez olmasını amaçlamakta idi. I. Antiokhos, gençlik yıllarında birçok yabancı uygarlıkları gezmiş ve bulunduğu bu yerlerdeki toplulukların düşünce tarzlarını incelemiştir. Bu gezileri sırasında özellikle, Pers-Part ve Yunan Roma Uygarlıkları'nın sanat anlayışlarını, düşünce yapılarını araştırmış, Budizm felsefesinin ayrıntılarını öğrenmiştir. Bütün bu etkilerle Kral I. Antiokhos kendine farklı bir dünya edinmiş ve bu görüşlerini, "Kutsal Kanun" dediği, teraslarda yer alan tanrı heykellerinin arkasına taşları oyarak yazdırdığı "Nomes" isimli hitabesinde halkına duyurmuştur. Grek harfleriyle yazılmış olan bu hitabe, 237 satırdan oluşmaktadır[54][38].

Tümülüs, I. Antiokhos'un şerefine tertiplenen törenlere mahsus 3 terasla çevrilidir(Şekil 4. 17.). Doğu, batı ve kuzey terasları olarak adlandırılan bu alanlardan doğu ve batı teraslarında; sıra halinde 8 – 10 yontma taşın üst üste oturtulmasıyla oluşturulan 7 – 8 ton ağırlığında 8 – 10 m. yüksekliğinde muhteşem heykeller, kabartmalar ve yazıtlar bulunmaktadır. Heykeller her iki terasta da aynı sıra ile yer almaktadır. Soldan sağa doğru Tanrı – Kral I. Antiokhos'un kendisi, yanında ülkenin Ana Tanrıçası Kommagene, tam ortada baştanrı Zeus, Zeus'un yanında Apollon-ve en sağda Herakles yer almaktadır. Bu heykellerin her iki yanında kartal ve aslan heykelleri simetrik olarak yer almaktadır(Şekil 4. 18.). Hayvanların kralı olan aslan yeryüzündeki gücü, tanrıların habercisi olan kartal ise göksel gücü sembolize etmektedir[53][37].

Doğu terasında güney uçta ilk sırada yer alan I. Antiokhos'un başında, diadem^{*} i ve kurdeleleri olan beş uçlu bir başlık vardır(Şekil 4. 12.). Kralların giydiği bu başlığa "tiara" denilmekteydi. Diğer erkek figürlerinde olduğu gibi Pers çizmeleri giymiş ve Zeus'la Apollon gibi sol elinde bir ılıgın demeti tutmaktadır. İlk araştırmalar sırasında (Humann ve Punchstein) en güney uçtaki heykelin başının kaybolduğu belirtilmekle birlikte yarım kaldığı da sanılmıştır. Ancak 1953 yılında yapılan kazılarda tahtın arkasında heykelin başı bulunmuştur[54].

*Diadem: Kraliyet tacı

Şekil 4. 12. Antiokhos Başı

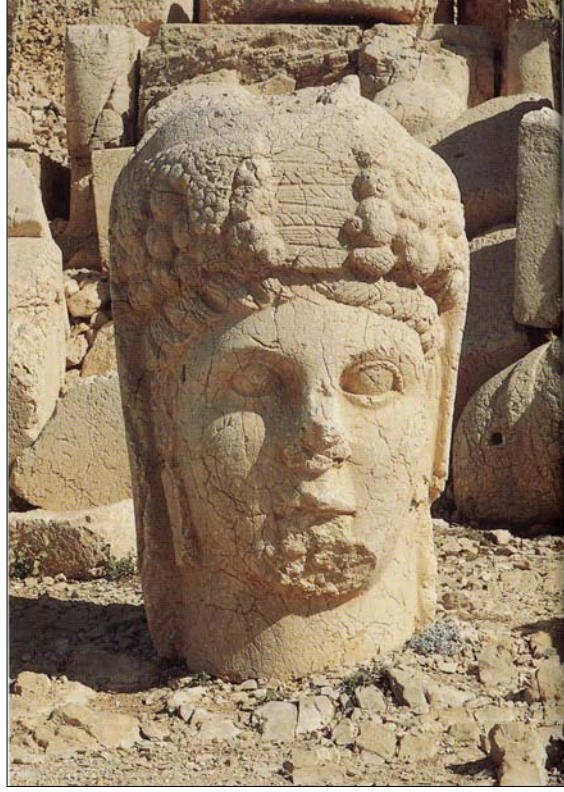
Kral I. Antiokhos'un hemen yanında ülkenin ana tanrıçası Tycha – Fortuna ya da Bereketli Kommagene vardır(Şekil 4.13.). Tanrıça Argende olarak da bilinen bu heykel, panteon*daki tek kadın figürüdür. Tanrıça, 1960'lı yılların başına değin başı omuzlarının üzerinde hiç bozulmadan duran tek figürdür. Ayağında uzun çizmeleriyle bir himation* giymiştir ve sol elinde içi meyve ve çiçek dolu bir çelenk, sağ elinde de bir kısmı kucağına düşmüş meyve sepeti bulunmaktadır[54][46].

Doğu terasında dev heykellerin ortasındaki Tanrı Zeus'un büyük olasılıkla bir deprem sırasında düştüğü varsayılan başı, avlunun güneybatı köşesine yakın bir yerde dik durmaktadır(Şekil 4. 14.). İki blok taştan oluşan Zeus başında, tepesi öne eğik duran diademli bir Pers tiarası vardır. Diademdeki şimşek kabartmaları Zeus başını diğerlerinden farklı kılmaktadır. Tüm yüzünü örten sakalları vardır. Sol elinde

*Panteon: Yunanlı ve Romalıların en büyük tapınaklarına verdikleri isim.

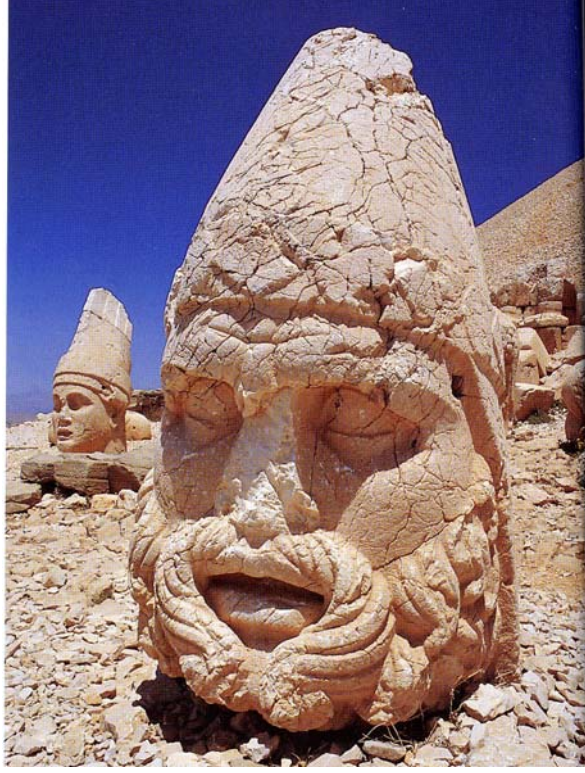
*Himation: Eski Yunanistan'da kadınların ve erkeklerin giydiği yünden ya da ketenden yapılan pelerin.

tuttuğu ılgın ağaç demeti, Pers–Mithra dininde kurban törenlerinde yakılan kutsal ateşi sembolize etmektedir[54].

Şekil 4. 13. Kommagene Başı

Zeus'un yanında, sol tarafında, Apollon figürü yer almaktadır. Apollon'un başı da avluda heykelin hemen dibindedir(Şekil 4. 15.). Tiarası ise, 1998 yılında yerine konulmuştur. Apollon'un omzundan bir parça düşmüş ve tahtın hemen arkasında durmaktadır. Apollon'un başı ve yüksek Pers tiarası iki ayrı bloktan oyularak, ortadan 20 cm. çapından yuvarlak bir pimle tutturulmuştur. Zeus gibi Apollon'un da üzerinde uzun kollu bir tunikle pelerin vardır. Aynı şekilde önlük gibi bir eteklikle kısa çizmeler giymiş ve sol elinde bir ılgın demeti tutmaktadır[54].

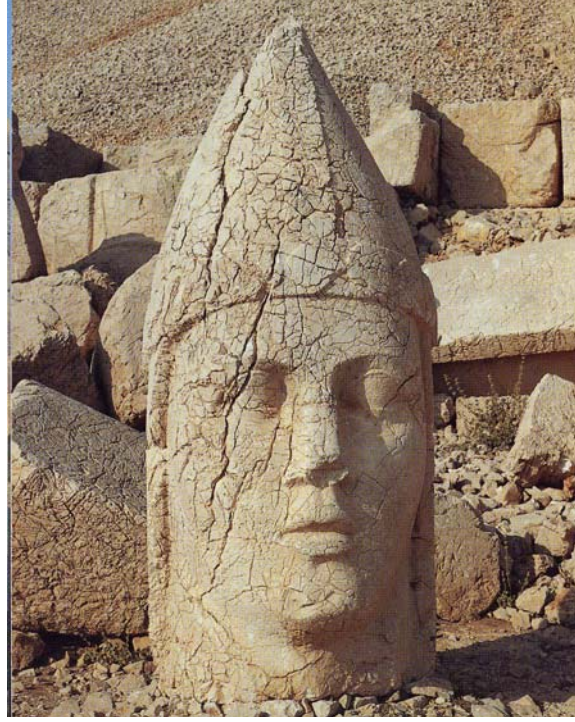
Şekil 4. 14. Zeus Başı

En sağ başta Herakles heykeli yer almaktadır. Herakles diğer tanrılar gibi tümü ile giyimlidir. Heykelin başı avlunun kuzey tarafında Apollonunkinin yanında dik olarak durmaktadır. Zeus gibi sakalları vardır. Fakat ondan farklı bir diadem takmakta ve tiara giymektedir[54].

Tanrı heykelleri, her iki terasta da tahtların ilk basamağı ile aşağı yukarı aynı hizada, alçak ve uzun bir kaideyle son bulmaktadır. Her iki kaide de gücü sembolize eden koruyucu aslan ve kartal figürlerinden oluşan dev hayvan heykelleri yapılmıştır. Ancak, güney uçta Kral Antiokhos'un yanındaki grup tamamen dağılmıştır[54].

Batı terasında doğu terasından farklı olarak I. Antiokhos'un Tanrıça Kommagene, Tanrı Zeus ve Tanrı Apollon ile el sıkışma (dexiosis) sahnelerini gösteren kum taşından yapılmış olan kabarmalar bulunmaktadır. Ayrıca yine farklı olarak, Aslanlı horoskop bulunmaktadır(Şekil 4. 16.). Bu horoskop bugüne kadar bilinen en eski horoskoptur. Aslanın gövdesi üzerinde 19 yıldız, göğsü üzerinde de hilal biçimli ay ile üç gezegenin

(Jupiter, Merkür, Mars) bileşimini gösterir. Kimi araştırmacılara göre bu bileşim, I. Antiokhos'un tahta çıkış tarihini, kimilerine göre de Nemrut Dağı'nın kuruluş tarihini göstermektedir[54][46].

Şekil 4. 15. Apollon Başı

Batı terasındaki ana heykeller, çok ufak detaylar hariç, Doğu terasındaki heykel dizisinin aynısıdır. Doğu terasındaki heykellerin kült yazıtın aynısı (Nomos) batı terasındaki heykellerin arkasında tekrarlanmıştır. Tahtlarında oturan tanrıların gövdelerinin hemen hemen hepsi parçalanmış, avlu tabanına dağılmıştır. Mimari yerleşimleri itibariyle Antiokhos'un yanında Tanrıça Tyche ya da Tanrıça Kommagene oturmaktadır. Yine bu heykelde de üçüncü kademenin üstündeki parçaların hiçbiri yerinde yoktur. Tanrıçaya ait parçalar avlu tabanına dağılmış durumdadır. Başlı Antiokhos'un başının yanındadır. Tahtında oturan Zeus, yine tam ortada yer almaktadır. Zeus'un güneyindeki Apollon, Herakles ve diğer tanrılarda olduğu gibi, onun da ayağında Pers tipi çizmeler vardır. Diademi alçak kabartma, daire ve eşkenar dörtgen şekilleri ile süslenmiştir. Tanrı heykelleri dizisinin güney ucundaki Artagnes–Herakles –Ares heykelinden geriye kalan sadece tahtın en alt kademesinin ufalanmış parçalarıdır.

Herakles'in başı şuanda gövdesinin epeyce uzağında, avlunun ortasına yakın bir yerdedir. Batı terasındaki hayvan heykelleri de çok ciddi anlamda zarar görmüştür. Tümülüs'ün genel planı ve Tümülüste yer alan terasların plan ve kesitleri Şekil 4. 17. ve Şekil 4.18.'de detaylı olarak verilmiştir[54][46].

Şekil 4. 16. Batı Terasındaki Gücü Sembolize Eden Aslan ve Kartal Kabartması ve Aslanlı Horoskop*

Heykel başlarının şakaklarında ve bazı blokların yanlarında bulunan delikler, parçaların yerde yapılıp sonradan gövde üzerine konulduğunu göstermektedir. Heykeller yapılırken taş işçiliğini azaltmak için gövdelerini oluşturan blokların içi boş bırakılmıştır. Heykel kaidelerinin orta bölümü de aynı şekilde boş yapılıp kireçtaşı molozları ile doldurulmuştur. Gövde bloklarının harç kullanılmadan dikkatle birleştirilerek yerleştirilmesi de depreme karşı esneklik kazandırmak amacıyla düşünülmüştür[54].

*Horoskop: Yıldız falcılarının yıldızlardan çıkardıkları geleceğe ilişkin yorum.

Şekil 4. 17. Nemrut Dağı Tümülüsü'nün Genel Planı

Doğu terası ile Batı terası arasında, Kral I. Antiokhos'un atalarının resimleri ile süslemek hazırlattığı, 50'yi aşkın taş stel* Kuzey Teras olarak adlandırılan sahada, dikilmemiş halde yerde yatmaktadır(Şekil 4. 19.) Bu taş stellerin bulunduğu Kuzey Teras'a Kommagene din adamları tanrılara sunulmak üzere getirdikleri içki ve yiyecekleri bırakıyorlar ve buradan diğer teraslara geçiyorlardı. I. Antiokhos inşa ettirdiği bu görkemli eseri şöyle tarif etmiştir: “Bu Hierothesion benim tanrılara ve tanrılaşmış atalarımın gözle görülür yardımlarına şükran borcu olarak inşa ettirdim. Atalarımın ve şahsımın yakışanı edebileştirdim”[54].

Kommagene Kralı I. Antiokhos'un yaptırdığı Nemrut Dağı'nın zirvesindeki tümülüsün bulunuşu, 1881 yılının son dönemlerine rastlamıştır. Berlin'deki Prusya Kraliyet Bilimler Akademisi'ne İzmir'de bulunan Alman konsolos yardımcısının yazdığına göre, o sıralar Diyarbakır ilinde yol yapım işlerinde mühendis olarak çalışan Karl Sester adlı bir Alman Doğu Toroslarda bir zirvede, çok sayıda ve muazzam büyüklükte Asur Krallığı'na ait heykellerin bulunduğunu iddia etmiştir[54].

Karl Sester'in anlattığına göre, devasa boyutlara sahip olan bu heykeller karşılıklı olarak iki terasta yer almakta ve bunlar bir tepe ile birbirinden ayrılmaktaydı. Karl Sester bu kalıntıların daha önce bu yörede hüküm süren Asur Krallığına ait olabileceği fikrini savunmuştur. Bu yazıları okuyan bazı akademi üyeleri, bu arkeolojik eserler hakkında herhangi bir bilgi bulunmamasından dolayı farklı değerlendirmeler yapmışlar ve anlatılanları pek önemsememişlerdir[54].

Ünlü Alman subayı Helmut Von Moltke, Osmanlı Sarayı'nın teklifi üzerine Malatya ve civarında kartografik çalışmalar yapmıştır. O sıralarda Nemrut Dağı'nın zirvesindeki tarihi eserler hakkında hiçbir bilgi almamıştır. Sonradan Berlin İlimler Akademisi Onursal Üyeliği'ne seçilen Moltke, Anadolu'daki seyahatleri sırasında antik kalıntılar hakkında bilgi toplamaya özen göstermiş birisi olarak, 1881 yılında Berlin İlimler Akademisi'ne Nemrut Dağı hakkında şaşırtıcı bilgiler içeren bir mektup göndermiştir. Akademi üyeleri, Karl Sester'in raporunun gerçek yönlerini araştırmaya karar vermişlerdir. Bu amaçla, Otto Puchstein ve Karl Sester bu konunun aydınlatılması için

*Stel: Mezar taşı.

görevlendirilerek 4 Mayıs 1882 yılında Nemrut Dağıyla ilgili ilk önemli bilgileri saptamışlardır[54].

Şekil 4. 19. Kuzey Terasında Yer Alan Taş Steller

Konunun aydınlatılması için görevlendirilen iki bilim adamından birisi olan Otto Puchstein, Doğu Terasındaki tahtlar üzerinde yer alan heykeller dizisinin kuzeyinde yer alan heykelin sol elinde tuttuğu bir sembolün Grek Tanrısı Herakles'in hep böyle bir lobutla tasvir edildiğini fark etmiştir. Daha sonra teraslar üzerinde yer alan Grekçe harflerle yazılı kitabeleri çözümlenmiştir. Böylelikle, Nemrut Dağı üzerindeki bu heykellerin Asur Krallığı ile bir ilişkisi olmadığına ve daha sonraki bir döneme ait olduğuna karar vermiştir. Uzun ve yoğun çalışmalardan sonra kitabelerin başlangıç kısmını çözümlenmeyi başarmış ve bu metinlerin ataları Pers ve Makedonyalı olan Kommagene Krallığı'na ait olduğu sonucuna varmıştır[54].

Otto Puchstein, daha sonra eski çağa ait tarihi kaynakları araştırdığında, Nemrut Dağı'nın zirvesinde bulunan bu görkemli tapınaksal mezarı yaptıran gizemli kişinin

Seleukos Prensesi'nin oğlu ve Grypos (Çengel burunlu) lakabı ile anılan Suriye Kralı VIII. Antiokhos'un torunu Kral I. Antiokhos olduğunu belirlemiştir. I. Antiokhos'un yazdırdığı kitabelerde kutsal alanları tanımlamak için daha önce bilinmeyen, içinde kutsal bir şey saklayan yer anlamına gelen, "Hierothesion" kelimesinin kullanıldığı anlaşılmıştır[54][55].

Karl Sester ve Otto Puchstein, 8 Kasım 1882'de Nemrut Dağı'ndan ayrıldıklarında, kitabelerin tam bir kopyasını almışlardır. Ayrıca, Dağın asıl özelliği olan zirvenin insan eliyle yapılmış bir tepe olduğunu da ortaya çıkarmışlardır. Berlin İlimler Akademisine üye olan bu iki akademisyen, 16 Temmuz 1882'de tekrar Berlin'e hareket etmişlerdir[54].

Daha sonra 1893 yılında Otto Puchstein'in da katılımı ile, Humann'ın yönetiminde Nemrut Dağı'na ikinci gezi gerçekleştirilmiştir. Aynı tarihlerde Osmanlı Hükümeti de Nemrut Dağı'nda bulunan anıtları incelemek, kitabeleri ve konu ile ilgili çeşitli problemleri aydınlatmak amacı ile, Müze-i Hümayun Müdürü Osman Hamdi Bey'i görevlendirmiştir. Osman Hamdi Bey, bu alanlardaki ilk kazı çalışması ve araştırmasını 1893 yılının Mayıs ayında gerçekleştirmiştir. Dönüşünde kazı sonuçlarını fotoğraflarla birlikte aynı yıl İstanbul'da yayınlamıştır. Bu onun ve Türkiye Arkeolojisinin ilk büyük yayını olmuştur. 1950-1970'li yıllar arasında Amerikalı Theresa Goell, 1980'li yıllar da Friedrich Karl Dörner ve son olarak Prof. Dr. Sencer şahin Nemrut Dağı'nda bilimsel çalışmalar yapmışlardır. Son alışmalar sırasında yapılan jeofizik araştırmalarda kral mezar odasının tümölüs altında zirveye yakın bir noktada ve "Zeus Ekseni" olarak tanımlanan çizgi üzerinde olabileceği ileri sürölümüştür[54][55].

4. 3. ULUSAL PARK ZİYARETÇİLERİNİN ÖZELLİKLERİ

Yörede özellikle 1960'lı yıllardan sonra başlayan turizm hareketi 1991 yılına kadar artış göstermiştir. Yöreyi ziyaret eden turistlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde 1991 yılındaki Körfez Savaşı nedeniyle daha önce 150 bin civarında seyreden turist sayısının aynı yıl 15 bin civarlarına kadar düştüğü görülmektedir. 1992 yılında bir artış görülse de, 1994'de yöredeki turizm hareketinde ciddi bir azalma olduğu fark edilmektedir.

Tablo 4. 10. Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nı Ziyaret Eden Yerli ve Yabancı Turistlerin Yıllara Göre Sayıları[56]

Gelinen Ülke	1991	1994	1996	1998	2001
Türkiye	2 478	245	7 218	11 459	26 562
Almanya	3 535	311	1 726	3 236	7 818
Fransa	1 182	177	1 237	2 530	4 094
Belçika	203	133	728	964	583
Avusturya	51	-	480	644	365
İngiltere	779	119	374	256	278
Japonya	1087	253	724	1 359	2 541
Hollanda	1 276	150	500	769	958
Amerika	727	416	1 179	720	1 028
İsrail	785	58	58	289	545
Kanada	145	32	83	180	542
İsviçre	53	-	43	49	97
Avustralya	281	11	186	385	168
İtalya	1 092	120	896	1 852	4 390
İsveç	206	4	33	9	161
Danimarka	291	4	28	20	13
Polonya	18	-	51	153	283
Çekoslovakya	1	71	267	464	183
Honkong	104	42	44	-	41
G. Afrika	14	-	-	11	12
Y. Zelanda	-	-	116	180	391
Yunanistan	41	-	30	10	24
İspanya	-	-	234	301	210
Diğer	875	88	578	311	746
TOPLAM	15 224	2 234	16 862	26 151	52 023

Yöreye gelen ziyaretçi sayısı aynı yıl 2200'e kadar düşmüştür. 1994 yılından sonra bu sayıda önemli bir artış görülmektedir. Yerli ve yabancı ziyaretçilerin toplam sayısı 1996'da 16 800'e, 1998'de 26 150'ye ve 2001 yılında ise 52 bine yükselmiştir. Her yıl binlerce yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilen Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın yabancı ziyaretçilerinin büyük bir kısmını Almanlar oluşturmaktadır. Almanları, İtalyanlar ve Fransızlar takip etmektedir(Tablo 4. 10.).

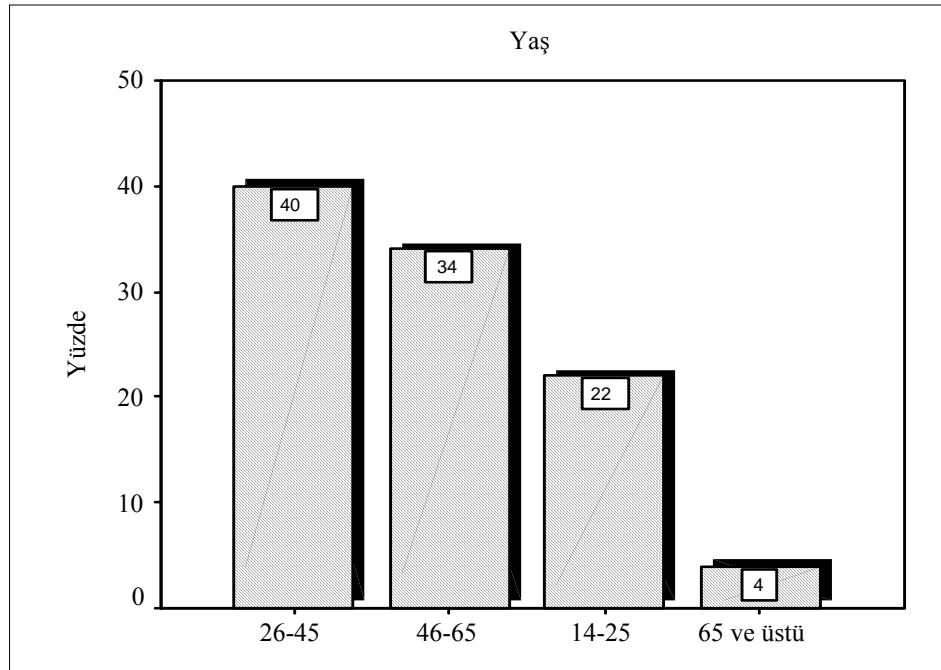
4. 3. 1. Ziyaretçilerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nda yapılan anket çalışması neticesinde elde edilen bulgulara dayanarak bu bölümde, Ulusal Park ziyaretçilerinin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek grubu, aylık gelir durumu gibi sosyal ve ekonomik yapıları hakkında bilgiler edinilmeye çalışılmıştır.

4. 3. 1. 1. Cinsiyet Durumu

Yapılan anket sonuçları incelendiğinde, Nemrut Dağı Ulusal Parkı ziyaretçilerinin %52'sinin erkek, %48'nin bayan olduğu görülmektedir. Yani, kullanıcılar cinsiyet yönünden homojen bir dağılım göstermektedir.

4. 3. 1. 2. Yaş Grubu

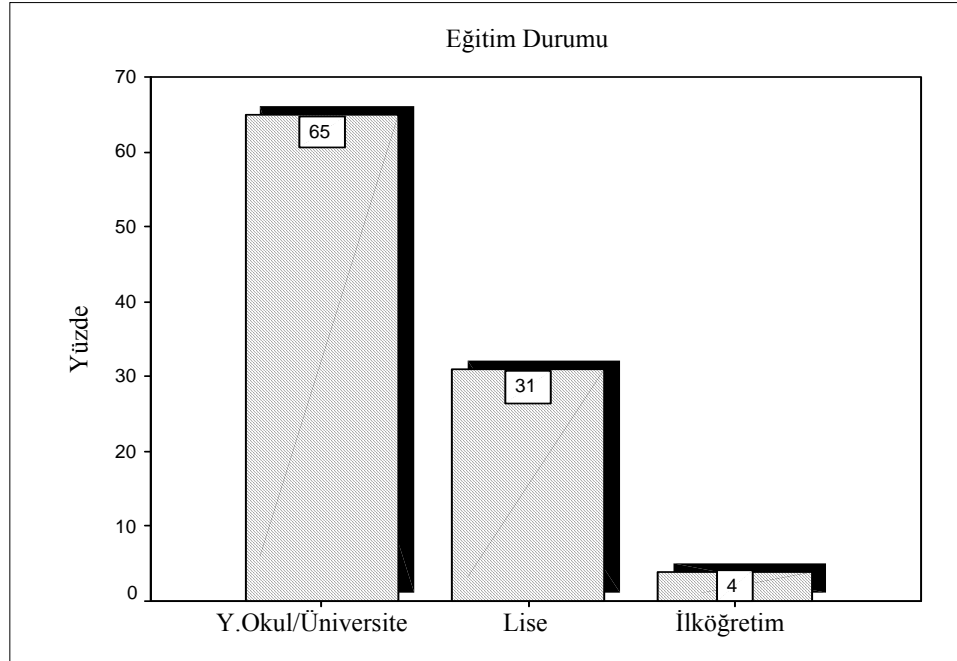

Şekil 4. 20. Ziyaretçilerin Yaş Grubu

Ziyaretçilerin yaş gruplarının belirlenmesinde, daha düşük yaş gruplarının konuya ilişkin sorulara doğru yanıtlar veremeyeceği düşünülerek en az yaş, 14 olarak belirlenmiştir. Ankete katılan ziyaretçilerin yaş gruplarına göre bir değerlendirme yapıldığında, ziyaretçilerin %40'ını 26-45 yaş grubundaki insanların, %34'ünü 46-65 yaş grubundaki insanların, %22'sini 14-25 yaş grubundaki insanların oluşturduğu görülmektedir. 65 ve üst yaşlardaki kullanıcı grubu ise % 4 katılım oranı ile son grupta yer almaktadır. Yaş gruplarına göre yapılan dağılım incelendiğinde ilk sırada 26-45 yaş grubu kullanıcılarının bulunduğu görülmektedir(Şekil 4. 20.).

4. 3. 1. 3. Eğitim Durumu

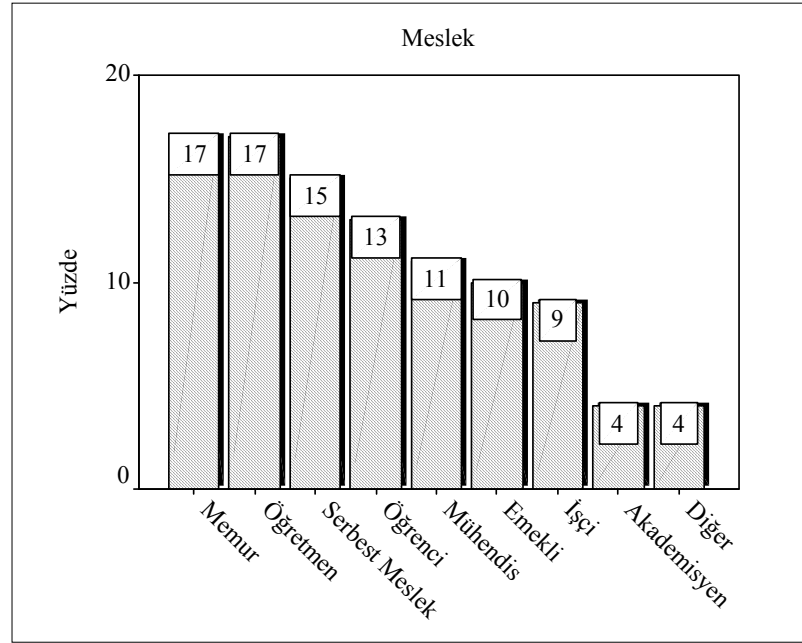
Ziyaretçilerin eğitim durumu dağılımına bakıldığında, üniversite/yüksek okul mezunu ziyaretçilerin %65 lik bir oranla ile ilk sırada, %31 lik bir oranla lise mezunu ziyaretçilerin yer aldığı görülmektedir. Üçüncü sırada ise ilköğretim mezunu ziyaretçiler yer almaktadır. Anket formunda ilk şık olarak verilen okur-yazar değil şikkını cevaplayan olmamıştır. Bu sonuçlara göre, üniversite mezunu olan kişiler alandan en çok yararlanan ziyaretçi grubunu oluşturmaktadır(Şekil 4. 21.).

Şekil 4. 21. Ziyaretçilerin Eğitim Durumu

4. 1. 3. 4. Meslek Grubu

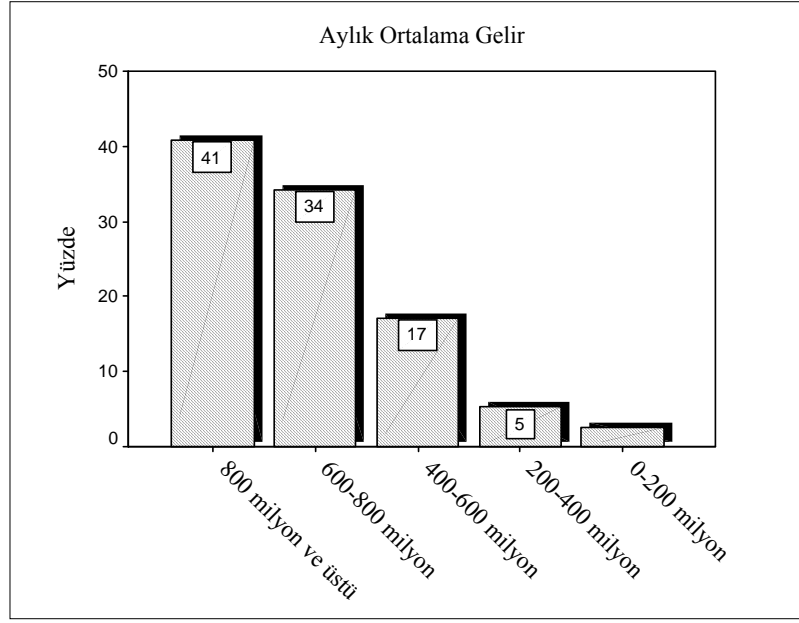
Nemrut Dağı Ulusal Parkı ziyaretçilerinin meslek dağılımları incelendiğinde, ziyaretçilerin çoğunluğunu %17'lik eşit oranlarla memurların ve öğretmenlerin oluşturduğu görülmektedir. Ziyaretçilerin %15'ini serbest meslek sahipleri, %13'ünü öğrenciler, %11'ini mühendisler, %10'unu emekliler, %9'unu işçiler, %4'ünü ise akademisyenler oluşturmaktadır. Ulusal Park ziyaretçilerinin %4'ünü ise diğer meslek gruplarına dahil insanlar oluşturmaktadır(Şekil 4. 22).

Şekil 4. 22. Ziyaretçilerin Meslek Grubu Dağılımı

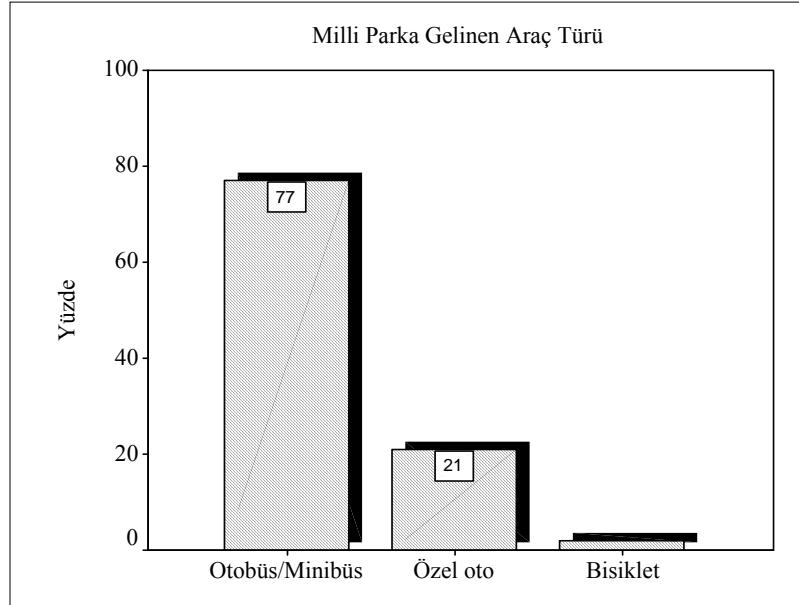
4. 3. 1. 5. Aylık Gelir Grubu

Ankete katılan ziyaretçilerin % 41'ini aylık 800 milyon ve üstü gelir sağlayan bireyler oluşturmaktadır. Ayrıca park ziyaretçilerinin %34'ünün 600-800 milyon gelir grubuna, %17'sinin 400-600 milyon gelir grubuna, %5'inin 200-400 milyon gelir grubuna ve %3'ünün ise 0-200 milyon gelir grubuna dahil olduğu saptanmıştır. Bu değerlendirmeden de anlaşılacağı üzere Ulusal Park ziyaretçilerinin büyük bir kısmını gelir düzeyi yüksek olan bireyler oluşturmaktadır(Şekil 4. 23.).

Şekil 4. 23. Ziyaretçilerin Ortalama Gelir Dağılımı

4. 3. 2. Ziyaretçilerin Ulaşım Biçimleri

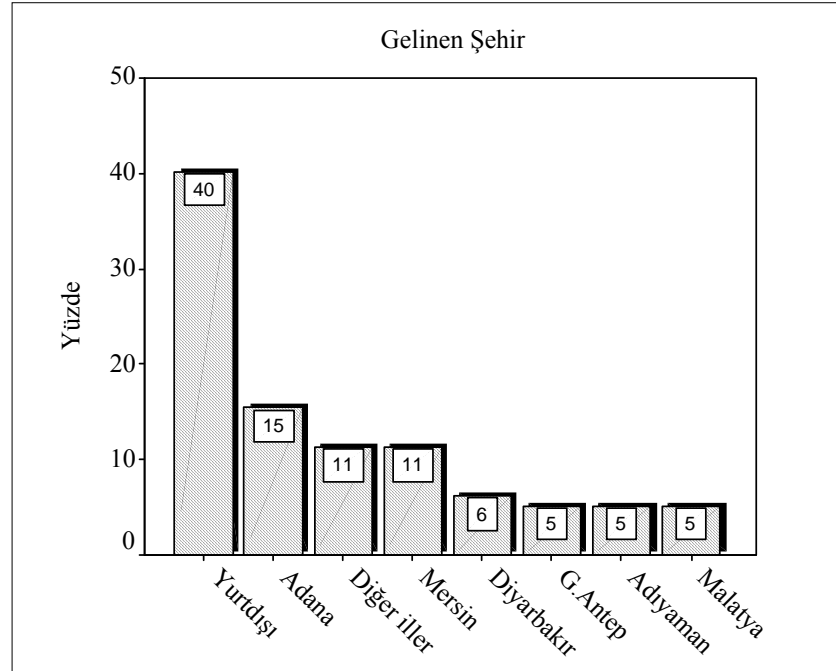

Şekil 4. 24. Ziyaretçilerin Alana Gelişte Yararlandıkları Araç Türü

Ankete katılan ziyaretçilerin %77'si alana otobüs veya minibüsle gelmektedir. Ulusal Park ziyaretçilerinin %21'i özel oto ile, %2'si ise bisiklet ile alana ulaşmaktadır(Şekil 4. 24.).

4. 3. 3. Ziyaretçilerin Alana Geliş Yerleri

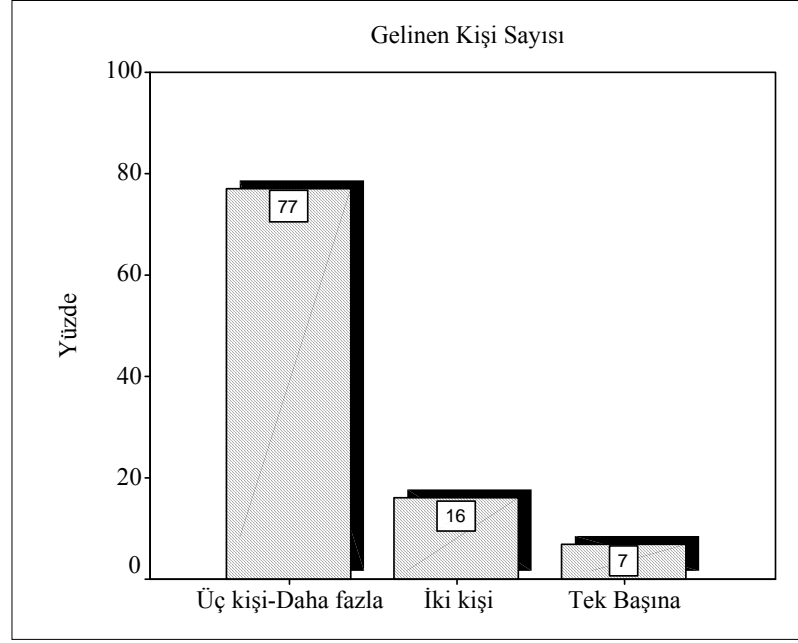
Nemrut Dağı Ulusal Parkı ziyaretçilerinin %60'ını Türkiye'nin değişik illerinden, %40'ını ise ülke dışından gelenler oluşturmaktadır. Yerli ziyaretçilerin %15'i Adana'dan, %11'i Mersin'den, %6'sı Diyarbakır'dan, %5'i Gaziantep'ten %5'i Malatya'dan, %5'i Adıyaman'dan ve %11'i Türkiye'nin diğer illerinden gelmektedir. Ankete katılan yabancı ziyaretçilerin büyük bir kısmını Amerika'dan, Japonya'dan ve İsrail'den gelenler oluşturmaktadır. Bu değerlendirmeler Ulusal parkın etki alanının çok geniş olduğunu göstermektedir(Şekil 4. 25.)

Şekil 4. 25. Ziyaretçilerin Geldikleri Şehir

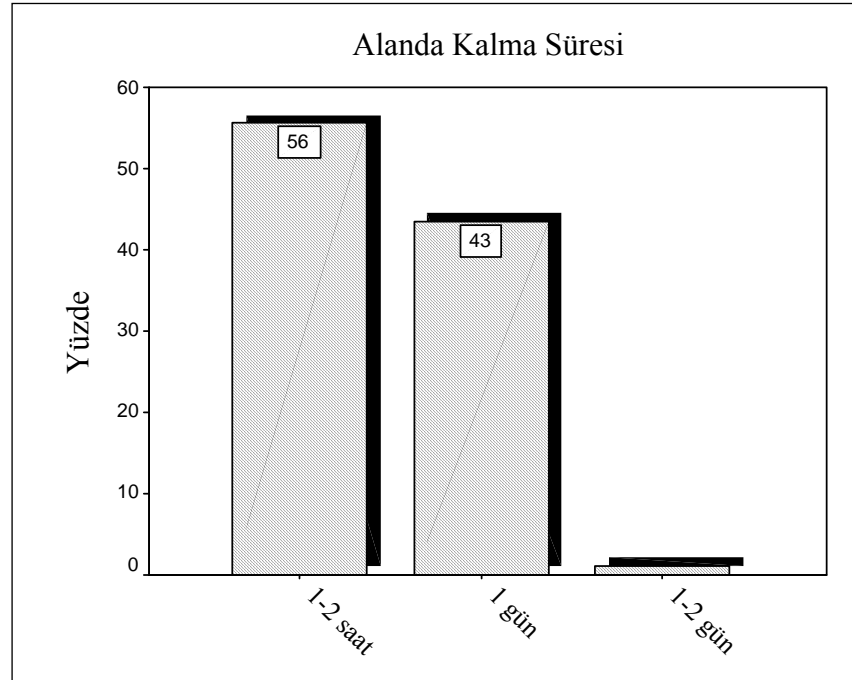
4. 3. 4. Alana Birlikte Gelen Kişi Sayısı

Ankete katılan ziyaretçilerin %77'si alana üç kişi ve daha fazla kişiyle geldiğini, %16'sı iki kişiyle, %7'si ise tek başına geldiğini bildirmiştir. Bu değerlendirme, Ulusal Park ziyaretçilerinin alana grup halinde geldiğini göstermektedir.(Şekil 4. 26.)

şekil 4. 26. Alana Birlikte Gelenen Kişi Sayısı

4. 3. 5. Ziyaretçilerin Alanda Kalma Süreleri

şekil 4. 27. Ziyaretçilerin Alanda Kalma Süreleri

Ziyaretçilerin alanda kalma süreleri incelendiğinde, park ziyaretçilerinin %56'sının alanda 1-2 saat kaldığı, %43'ünün 1 gün, %1'inin ise 1-2 gün kaldığı görülmektedir. Anket formunda yer alan bir hafta ve daha fazla yanıtını veren olmamıştır. Bu değerlendirme, kullanıcıların büyük çoğunluğunun sadece Nemrut Dağı Tümülüsü'nü görerek alandan ayrıldığını göstermektedir. Yani alana gelen bireyler Ulusal Park sınırları dahilinde bulunan diğer arkeolojik eserleri görmeden alandan ayrılmaktadır(Şekil 4. 27).

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

5. 1. NEMRUT DAĞI ULUSAL PARKI'NIN BUGÜNKÜ SORUNLARI

Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nda günümüzde yaşanan sorunlar; “Ulusal Park alanı içerisinde yaşayan yöre halkının sorunları, yöre halkının alandaki faaliyetlerinden kaynaklanan sorunlar, Ulusal Park ziyaretçilerinin sorunları ve diğer sorunlar” adı altında toplam 4 ana başlık kapsamında incelenmeye çalışılmıştır.

5. 1. 1. Ulusal Park Alanı İçerisinde Yaşayan Yöre Halkının Sorunları

Nemrut Dağı Ulusal Parkı sınırları dahilinde bulunan 9 köyde yaşayan yöre halkının sorunları 3 başlık altında toplanılabilir. Bu sorunlar; altyapıyla ilgili sorunlar, sosyo – kültürel sorunlar ve ekonomik sorunlardır.

5. 1. 1. 1. Altyapı ile İlgili Sorunları

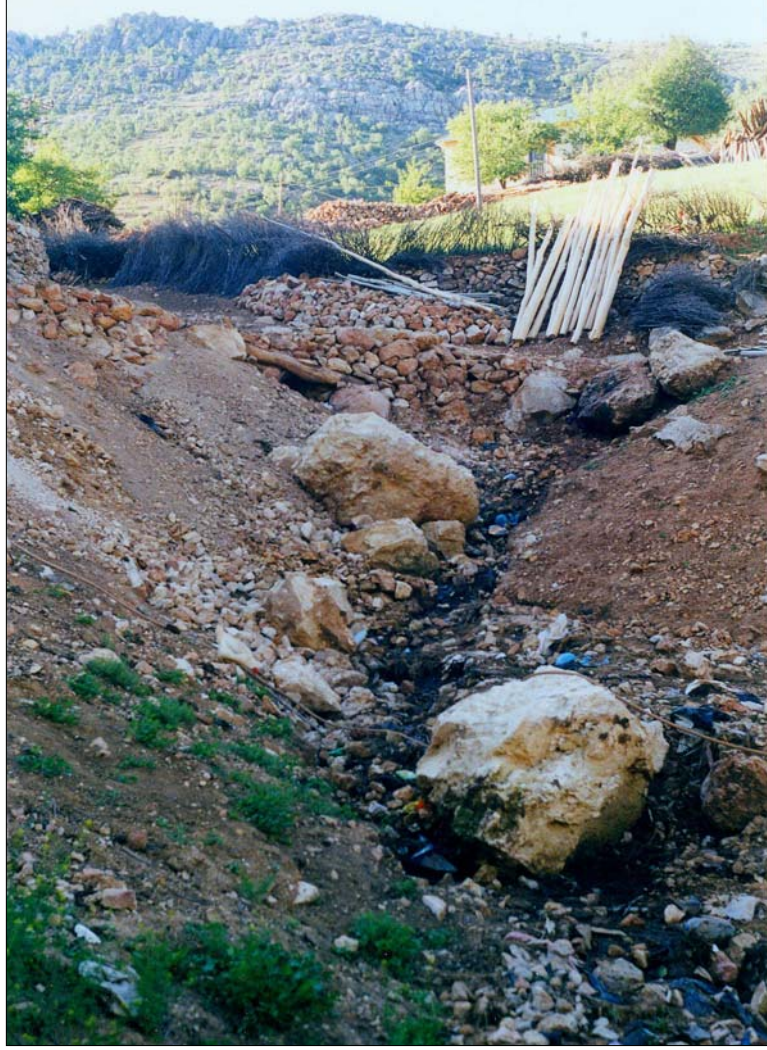
Altyapının temelini içme suyu, elektrik, kanalizasyon, yol gibi tesisler oluşturur. Bu belirtilen tesisler yerleşimlerin temel yapıtaşlarıdır. Nemrut Dağı Ulusal Parkı dahilinde yer alan köyler incelendiğinde, yöre halkının alt yapı ile ilgili birçok sorununun olduğu görülmektedir. Bu sorunların temelini su sorunu oluşturmaktadır. Nemrut Dağı Ulusal Parkı içerisinde yer alan köyler, su kaynakları bakımından ülkemizin önemli bir kısmını bünyesinde bulunduran GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) kapsamında yer almasına rağmen, içme, kullanma, ve sulama suyu sıkıntısı çekmektedir. GAP kapsamında gerçekleştirilmesi gereken toplama, depolama ve dağıtım şebekeleri gibi altyapı sistemlerinin oluşturulmaması yöre halkının bu kaynaklardan yararlanmasına engel teşkil etmektedir. Ayrıca araştırma sınırı içerisinde Cendere, Kahta Çayları ve Kan Deresi gibi su kaynakları da mevcuttur. Bütün bu kaynaklara rağmen araştırma alanı içerisinde bulunan yerleşim birimlerindeki evlerde su tesisatı bulunmamaktadır. Bu yerleşim birimlerinde yaşayan insanlar su ihtiyaçlarını ya derelerden taşıma suyla, ya da köy çeşmelerinden temin etmektedir.

Su sorununun yanı sıra, Ulusal Park içerisindeki köylerde herhangi bir kanalizasyon sisteminin bulunmaması da bir diğer altyapı eksikliğini oluşturmaktadır. Araştırma alanı içerisinde yer alan yerleşim birimlerindeki evlerin atık sularının rastgele aktıldığı, pis suların toprağa açılan kuyulara aktarıldığı ve bu durumun da hijyenik olmayan koşulların oluşmasına neden oluşturduğu gözlenmiştir. Bütün bunların sonucu olarak da atık sular yüzey sularına karışarak alandaki diğer su kaynaklarına ulaşmakta ve bu kaynakların da kirlenmesine neden olmaktadır.

Ulusal Park alanı, alt yapı yetersizliğine, çevre koşullarına, temizlik ve beslenme alışkanlık ve davranışlarına bağlı olarak bulaşıcı hastalıkların yaygın olduğu bir bölgedir. İçme ve kullanma suyunun yetersizliği, atık su ve kanalizasyon sistemlerinin elverişsizliği başta bağırsak enfeksiyonları olmak üzere tüm enfeksiyon hastalıklarının gözlemlenmesine yol açmaktadır[35]. Adıyaman il genelinde olduğu gibi araştırma alanında da sağlık hizmeti yetersizdir. Ulusal Park içerisinde yalnızca Damlacık ve Karadut köylerinde sağlık ocağı bulunmaktadır. Bu durum personel yetersizliğinden ve olanakların eksikliğinden dolayı alan içerisindeki insanlara yeterli sağlık hizmeti sağlayamamaktadır.

Ulusal Park içerisindeki köylerin bir diğer altyapı sorunu da, evler arasında bağlantıyı sağlayacak yol ağlarının bulunmamasıdır. Bu durum yeşil örtünün azlığı sebebiyle özellikle kışın oluşan balçıktan dolayı alanda yürümek zorlaşmaktadır. Bu durum insanların hayatını olumsuz etkilenmekte ve kötü bir görüntü oluşturmaktadır.

Ayrıca alan içerisinde yer alan petrol pompalarının oluşturduğu atıklarda çevre üzerine olumsuz etkiler bırakmakta, görünümü olumsuz etkilemektedir. Bunun üzerine alanda herhangi bir çöp toplama sisteminin bulunmaması da eklenince sağlıksız çevre koşullarının oluşturduğu olumsuz etkiler artmaktadır.

Şekil 5. 1. Kayadibi Köyünde Rastgele Akıtılan Atık Sular

Ulusal Park sınırları içerisindeki köylerde elektrik tesisatı mevcut olmakla birlikte, yörede yaşayan halk elektrik kesintilerinden şikayet etmektedir. Ayrıca köylerdeki iletişimi sağlayan telefon ağı yeterli düzeyde değildir. Bölgede Karadut ve Damlacık köylerinde bulunan PTT şubeleri gereksinimleri karşılayacak kapasitede değildir.

5. 1. 1. 2. Sosyo – Kültürel Sorunları

Bilindiği üzere, aile; toplumun temelini oluşturur. İnsan neslinin devamını sağlarken, toplumun örf, adet ve gelenekleri gibi kültürel değerlerini de yeni kuşaklara taşımaktadır. Yani aile, değişen sosyal ve kültürel şartlar içerisinde nesillerin devamını sağlamaktan sorumlu bir örgüttür[39].

DİE 'nin 1923-1998 yılları arasındaki demografik istatistikleri incelendiğinde bu zamanlar arasında ortalama evlenme yaşının yıllar geçtikçe yükseldiği görülmektedir. 1997 yılında ülkemizde ortalama evlenme yaşı erkekler için 26, 7, kadınlar için ise 22, 9 olarak bulunmuştur. Ülkemizin kırsal kesiminde ise ilk evlilik yaş ortalaması erkekler için 21, 6, kızlar için 18, 6 olarak bulunmuştur. Ancak ülkemiz köylerinde 15 ve daha küçük yaşlarda evlenenlerin oranı %26 gibi bir rakama yaklaşmaktadır. Yine ülkemizde aynı çatı altında yaşayan aile üyesi sayısı 4, 8 iken bu oran kırsal kesimde 5, 4 'e yükselmekte; Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın bulunduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ise 6, 5 gibi yüksek bir değere ulaşmaktadır[39][57].

Ulusal Park içerisindeki yerleşim birimlerinde de geleneksel (geniş) aile tipi hakimdir. Adından da anlaşılacağı üzere bu aile tipinde, birden fazla evli çiftin ve kimi yakın akrabaların aynı çatı altında yaşaması sonucu ortaya çıkmaktadır. Araştırma alanı içerisinde, 6 – 7 çocuklu aileler alandaki toplam aile sayısının % 35'lik bölümünü, 10 ve üstü çocuklu aileler ise %17'lik bölümünü oluşturmaktadır. Bu durum, alanda doğurganlık oranının yüksek olduğunu göstermektedir[36]. Alandaki doğurganlık oranının yüksek olması insanların geçim koşullarını zorlamakta, yöre halkının ekonomik anlamda zorluk çekmesine neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak doğan çocuğun bakımı, beslenmesi ve eğitimi aksamaktadır.

Aile kavramı gibi eğitim kavramı da insanlar için kültürün aktarılması ve toplumun devamlılığı için gerekli bir unsurdur. Adıyaman ili ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde olduğu gibi araştırma alanında da çeşitli etkenlere bağlı olarak eğitim talebi ve öğretim düzeyi düşüktür. Birkaç yıl öncesine kadar bölgedeki anarşik ortamda okullara özellikle öğretmenlere yönelik baskı ve saldırılar kimi köy okullarının öğretmensiz kalmasına ve eğitim ve öğretimin kesintiye uğramasına neden olmaktadır[43].

Günümüzde yörede ve araştırma alanında bu tip anarşik durumlar görülmemesine rağmen eğitimde sorunlar yaşanmaktadır. Araştırma alanında bulunan köylerde eğitim-öğretim gören 1270 civarında öğrenci bulunmaktadır. Bu köylerde 42 öğretmen görev yapmaktadır. Öğretmen sayısının yetersiz olması eğitim kalitesinin düşmesine sebep olmaktadır. Görev yapan öğretmenler okulların şartlarından da kaynaklanan sorunlar

sebebiyle birleştirilmiş sınıflar oluşturmak zorunda kalmaktadır. Bu durum eğitim ve öğretimi aksatmaktadır(Tablo 5. 1.).

Tablo 5. 1. Araştırma Alanında Bulunan Köylerin Okul, Öğretmen ve Öğrenci Durumları[36]

Köyler	Mezralar	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
Teğmenli	Yokuşlu	1	1	40
	Keklik	1	2	44
	Teğmenli	1	2	49
Doluca	Doluca	1	2	65
	Yassıkaya	1	2	60
Burmapiñar	Burmapiñar	1	2	62
	Hisar	-	1	27
	Dikmen	1	2	43
Kocahisar	Kocahisar	1	2	48
	Elikan	-	-	-
	Çem	-	-	-
	Boğaz	1	1	25
	Kayabaşı	-	-	-
Kayadibi	Kayadibi	2	3	28
Yolaltı	Yolaltı	1	1	88
	Zeytinli	1	1	30
Damlacık	Gümüşkaya	1	1	33
	Damlacık	1	11	300
	A. Mahalle	-	1	-
Sırakaya	Sırakaya	1	2	51
Karadut	Şahintepe	-	-	-
	Karadut	1	3	250
	Onevler	-	-	-
	Ören	1	1	15
	Gülveren	1	1	15

Araştırma alanı sınırı içerisinde bulunan 19 adet ilkokul bulunmaktadır. Ulusal park içerisinde okul olmayan mezralarda bulunan (Elikan, Çem, Kayabaşı, Şahintepe, Onevler) okul çağındaki çocuklar yakın mezralardaki veya köylerdeki okullara gitmektedir.

Araştırma alanı içerisinde lise ve dengi düzeyde okul bulunmamaktadır. Eğitim ve öğrenimlerine, isteyen öğrenciler alana en yakın yerleşim birimlerinden olan Kahta ve Adıyaman'da devam etmektedirler.

Ayrıca, Ulusal Park içerisinde Kocahisar, Damlacık ve Karadut köyleri dışındaki yerleşim birimlerinde halk eğitim merkezleri bulunmaktadır. Halıcılık ve dikiş-nakış kursları ile sınırlı olan eğitim programı yöre halkının ihtiyaçlarına tam olarak cevap verememektedir.

5. 1. 1. 3. Ekonomik Sorunları

Ülkemizin genelinde ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde olduğu gibi araştırma alanı içerisinde bulunan köylerde de ana geçim kaynakları açısından tarım ve hayvancılık ilk sıraları almaktadır. Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın günümüzdeki arazi kullanım şekillerine bakıldığında aktif olarak 2911 ha'lık alanda tarım yapıldığı görülmektedir. Eğimli bir araziye sahip olan yörede, mevcut araziler küçük parseller halinde paylaşılmaktadır. Adıyaman il genelinde olduğu gibi araştırma alanında da kuru tarım yapılmaktadır.

Mevcut tarım alanlarının azlığı, alanın eğimli olması, alanda I. ve II. sınıf tarım arazilerinin bulunmaması, sulu tarımın yetersizliği ailelerin ancak kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesine olanak sağlamakta, bu durum ailelerin geçimini zorlaştırmaktadır. Ayrıca tarıma uygun olmayan alanlarda yapılan tarımsal faaliyetlere ek olarak yanlış tarım tekniklerinin de (Örneğin; toprağın eşyükselti eğrilerine yani eğime dik olarak sürüldüğü gözlenmiştir.) uygulanması alanda verimli toprağın aşınmasına sebep olmakta ve erozyonu arttırmaktadır. Bu durum da sürdürülebilir tarıma imkan sağlayamamaktadır.

Yörede ağırlıklı olarak büyük baş hayvanlardan inek, küçük baş hayvanlardan ise koyun ve keçi bulunmaktadır. Özellikle topraksız ailelerin ana geçim kaynağını keçi yetiştiriciliği oluşturmaktadır. Yasak olmasına rağmen Ulusal Park alanında keçilere sık sık rastlanmaktadır. Aileler hayvan ürünleriyle ancak kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmekte, sınırlı da olsa pazara sunmaktadır. Ancak yöre halkı bu ürünleri kendi yerleşimlerinde pazarlayamamakta, bu ürünleri en yakın pazar yeri olan Kahta ilçesine götürüp pazarlamaktadır.

Ulusal Park alanı içerisindeki halkın geçim kaynakları itibariyle tarım ve hayvancılığı, mevsimlik işçilik ve kısıtlı da olsa turizm izlemektedir. Yörede tarım arazisinin halkın ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde olmaması, daha farklı iş olanaklarının geliştirilememesi, yöredeki insanları şehir dışında çalışmaya ve mevsimlik işçi olarak dönemsel göçe zorlamaktadır. Halkla yapılan görüşmelerde alanda bulunan aile fertlerinin büyük bir çoğunluğunun (özellikle genç nüfus) büyük şehirlerde çalıştığı ve geçime katkıda bulunduğu anlaşılmıştır. Ayrıca bu ailelerdeki diğer fertler ise yakın illerde (Adana, Mersin, Diyarbakır, Urfa) yetiştirilen ürünlerin hasat dönemlerinde bu illere göç etmektedir.

Kısacası araştırma alanı sınırları yaşayan yöre halkının ekonomik faaliyetleri kısıtlıdır ve halk geçim sıkıntısı yaşamaktadır.

5. 1. 2. Ulusal Park Alanı İçerisinde Yaşayan Yöre Halkının Alandaki Faaliyetlerinden Kaynaklanan Sorunlar

Ulusal park içerisindeki yöre halkının doğal ve tarihi çevreye yönelik büyük bir bilinçsizlik içerisinde olduğu gözlenmiştir.

Yöre halkı yakacak ve yem ihtiyaçlarını özellikle alan içerisinde zamanla azalma göstermiş olan meşe ormanlarından sağlamaktadır. Alanda keçi yetiştiriciliğinin fazla olması meşe ağaçlarının genç sürgün ve yaprakları üzerinde tehdidi arttırmaktadır. Alan içerisinde yaşayan köylüler, meşe ağaçlarının genç sürgün ve yapraklarını keserek “neker” adı verilen bir uygulamayla hayvanlarının kışlık yem ihtiyaçlarını karşılamaktadır veya hayvanlarını doğrudan alana götürerek otlatma yapılmaktadır. “Neker” adı verilen bu yöresel yöntemde, meşe dalları kesilerek gövdenin üst kısmında yerleştirilmekte ve orada kurutulmaya bırakılmaktadır. Bu ise kışın yem olarak kullanılmaktadır. Gerek “neker” uygulaması gerekse direk otlatma doğal bitki örtüsü üzerinde önemli bir baskı oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu durum alanda yaşayan bazı hayvan türlerinin de yaşam ortamlarının bozulmasına sebep olmaktadır. Böylece ekolojik denge üzerinde tehdit her geçen gün artış göstermektedir.

Ayrıca meşe ağaçlarının yoğun olarak tahrip edildiği alanlar zamanla tarım alanlarının yetersizliğinden dolayı halk tarafından tarım alanı olarak kullanılmaktadır. Önceden çok

sık olduğu söylenen meşe ağaçlarının şu anda yok denecek kadar az sayıda olması tahribatın zaman içerisindeki şiddetini göstermektedir.

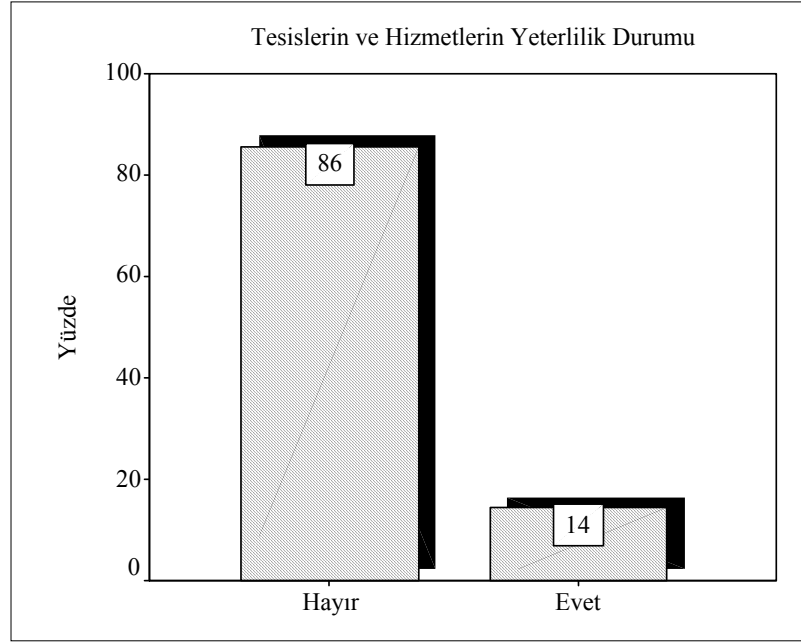
Halkın doğal çevreye baskılarından bir diğeri ise, eğimi az olan alanlardaki bitki örtüsünü kaldırarak bu oluşan alanı tarımsal faaliyetler için kullanmasıdır. Aşırı otlatma ve tarla açma gibi sebeplerden dolayı bitki örtüsü tahrip edilmekte ve doğal denge bozulmaktadır. Bütün bunların sonucu olarak alanda erozyon sorunu oluşmakta ve verimli olan üst toprak taşınmaktadır.

Oysa Milli Parklar Kanunu'nun 14. maddesiyle bu kanun kapsamına giren yerlerde aşağıdaki faaliyetler yasaklanmıştır:

- Doğal ve ekolojik denge ve tabii ekosistem değeri bozulamaz.
- Yaban hayatı tahrip edilemez.
- Bu sahaların özelliklerinin kaybolmasına veya değiştirilmesine neden olan veya olabilecek her türlü müdahaleler ile toprak, su veya hava kirlenmesi ve benzeri çevre sorunları yaratacak iş ve işlemler yapılamaz.
- Doğal dengeyi bozacak her türlü üretim, avlanma ve otlatma yapılamaz.
- Onaylanmış planlarda belirtilen yapı veya tesisler Genel Kurmay Başkanlığınca ihtiyaç duyulacak savunma sistemi için gerekli tesisler dışında kamu yararı açısından vazgeçilemez ve kesin bir zorunluluk bulunmadıkça her ne şekilde olursa olsun hiçbir yapı ve tesis kurulamaz ve işletilemez veya bu alanlarda var olan yerleşim sahaları dışında iskan yapılamaz[11].

Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nda yer alan değerlerin büyük bir kısmı alan içerisindeki köylerde yer almaktadır. Yöre halkının etkilerine açık bulunan bu değerlerin korunması ancak birkaç bekçi ile sağlanmaya çalışılmaktadır.

5. 1. 3. Ulusal Park Ziyaretçilerinin Sorunları

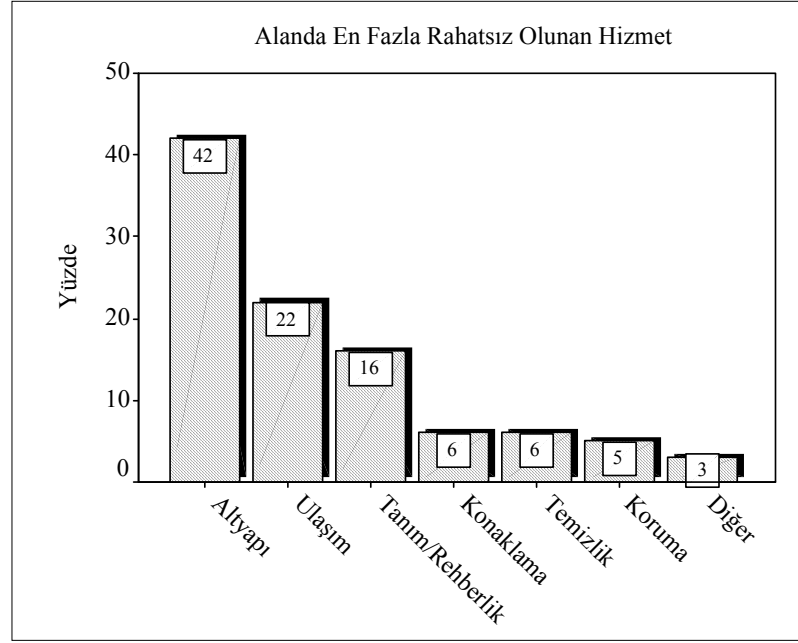
Şekil 5. 2. Ziyaretçilerin Alandaki Tesis ve Hizmetleri Yeterli Bulma Durumu

Ankete katılan kullanıcıların %14'ü Ulusal Park alanındaki tesisleri ve sunulan hizmetleri yeterli bulurken, %86 gibi büyük bir kısmı yeterli bulmamaktadır. (Şekil 5. 2.)

Ziyaretçilerin sorunları başlığı altında, önce altyapı sorunları ele alınacak, daha sonra sırası ile ulaşım sorunları, tanıtım ve rehberlik sorunları ve konaklama sorunları üzerinde durulacaktır.

5. 1. 3. 1. Altyapı Sorunları

Ziyaretçilere sorulan “Ulusal Park alanında en çok rahatsız olduğunuz hizmet nedir?” sorusuna ziyaretçilerin büyük bir çoğunluğu altyapı (su, tuvalet, elektrik, otopark v.s.) hizmeti yanıtını vermiştir. Ankete katılan ziyaretçilerin %42'si en fazla altyapı eksikliklerinden kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir (Şekil 5. 3.) Ayrıca ziyaretçilerin %37'si öncelikli olarak altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesini istemişlerdir.

Şekil 5. 3. Ziyaretçilerin Alanda En Fazla Rahatsız Oldukları Hizmet Dalı

Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın ziyaretçilerinin karşılaştığı altyapı sorunlarının başında tuvalet ve su sorunu gelmektedir. Alanda yoğun olarak kullanılan yerlerden (Karakuş Tümülüsü, Cendere Köprüsü, Arsemia, Yeni Kale ve Nemrut Dağı Tümülüsü) sadece Nemrut Dağı'nda ve Arsemia'da tuvaletten ve sudan yararlanma olanakları vardır. Özellikle Nemrut Dağı Tümülüsü güneşin batış ve doğuş saatlerinde aynı anda yüzlerce kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Ziyaretçilerle yapılan birebir görüşmelerde ve alanda yapılan gözlemlerde mevcut tuvaletlerin yeterli olmadığı görülmüştür. Nemrut Dağı'ndaki ve Arsemia'daki su, taşıma yolla sağlanmaktadır. Karakuş Tümülüsünde, Cendere Köprüsünde ve Yeni Kale'de ise su ve tuvalet gibi altyapı hizmetleri mevcut değildir. Su sorunu, özellikle yaz döneminde yoğun olarak kullanılan bu alanlarda, somut bir biçimde kendini göstermektedir. Park içerisinde rekreasyonel yönden önemli işlevi olan yerlerdeki tuvalet ve su sorunu yol güzergahında da bulunmaktadır.

Ulusal Park ziyaretçilerinin diğer bir altyapı sorunu ise çöp sorunudur. Ankete katılan ziyaretçilerin %6'sı Ulusal Park alanında en çok temizlik hizmetinden rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Ulusal Park içerisinde yer alan yerleşimlerde ve ziyaretçilerin yoğun olarak kullandığı alanlarda düzenli bir çöp toplama sisteminin

olmaması özellikle yaz aylarında sağlıksız ortamların ve hoş olmayan görüntülerin oluşmasına sebep olmaktadır. Arsemia’da ve Nemrut Dağı’nda biriken pler Ulusal Park Müdürlüğünce sistemli olarak toplansa da, Karakuş Tümülüsünde, Cendere Köprüsü çevresinde ve Yeni Kale’de biriken çöpler düzenli olarak toplanamamaktadır. Bunun yanında Ulusal Park alanında piknik alanı olarak kullanılan Değirmenbaşı’nda çöp sorunu ciddi boyutlardadır. Bu alandaki çöpler sıcak ve rutubetli ortamda kokmaktadır.

Su, tuvalet ve çöp sorunu gibi sorunların yanı sıra Nemrut Dağı Ulusal Parkı’ndaki otopark sorunu da altyapı sorunlarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Her geçen yıl artış gösteren ziyaretçi sayısı bu sorunu da beraberinde getirmektedir. Özellikle Karakuş Tümülüsü’nde, ziyaretçilerin araçlarıyla arkeolojik eserlerin ve tümülüsün yanına kadar yanaştığı gözlenmiştir. Otopark sorunu ayrıca Cendere köprüsü çevresinde, Yeni Kale’de, Arsemia da ve bu alanlardan daha yoğun olarak kullanılan Nemrut Dağı Tümülüsü’nn bulunduğu alanda da vardır.

Öte yandan Ulusal Park ziyaretçilerinin günlük beslenme gereksinimlerini karşılayacak yapılar ve hediyelik eşya satış üniteleri sadece Cendere Köprüsü çevresinde ve Nemrut Dağı Tmlsnn bulunduğu alanda mevcuttur. Ankete katılan kullanicıların %36’sı yiyecek ve hediyelik eşya satış birimlerini yeterli bulurken, %63’ söz konusu birimleri yetersiz bulmaktadır. Yaz sezonlarında yoğun olarak kullanılan bu alanlar sezonluk çalıştığı için, ziyaretçiler buralardan yüksek fiyatla bazı gıda maddelerini almak zorunda kalmaktadırlar.

5. 1. 3. 2. Ulaşım Sorunları

Nemrut Dağı Ulusal Parkı’na ulaşım daha öncede belirtildiği gibi Adıyaman ve Malatya illeri üzerinden sağlanmaktadır. Adıyaman’dan ulaşım Kahta-Sincik ilçeleri üzerinden, Malatya’dan ulaşım ise Ptrge ve Tepehan yerleşimleri üzerinden sağlanmaktadır. Parka gelen ziyaretçilerin büyük bir bölümü Adıyaman-Kahta yolunu kullanmaktadır(şekil 4. 3.).

Anket sonuçları incelendiğinde ziyaretçilerin en fazla rahatsız oldukları hizmetler içerisinde ulaşım hizmetinin ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Ankete katılan Ulusal Park ziyaretçilerinin %22’si alanda en fazla ulaşım hizmetinden memnun

olmadıklarını, %29'u ise öncelikli olarak ulaşım hizmetinin iyileştirilmesini istediklerini belirtmişlerdir(Şekil 5. 3.). Ziyaretçilerin %39'u parkın içerisindeki ve yakın çevre ile park arasındaki ulaşımı güvenli bulurken, %61'i ulaşımı güvenli bulmadığını belirtmiştir.

Ayrıca, Ulusal Parkın çevre yerleşim birimleriyle bağlantısını sağlayan ulaşım sistemi tek yönlü olmakla birlikte bu durum insanların güvenliğini tehlikeye düşürmektedir. Park içerisinde ve yakın çevresinde bir ulaşım ağı bulunmasına rağmen, trafik akışını bozacak ve tehlikeli durumların ortaya çıkmasına neden olabilecek kesimler bulunmaktadır. Özellikle Karadut köyü içerisinden geçen yolun bozuk olması ve yoğun kullanıma cevap verebilecek genişlikte olmaması önemli bir tehlike oluşturmaktadır. Ayrıca Arsemia'yı Kayadibi köyüne bağlayan ve oradan Nemrut Dağı Tümülsü'ne ulaşımı sağlayan yol stabilize yol olmakla birlikte, bu güzergah turizme hizmet edebilecek nitelikte değildir.

Karadut köyünü Nemrut Dağı Tümülsü'ne bağlayan yol, çok yoğun bir şekilde kullanılan önemli bir bağlantı noktasıdır. Son 8 km si parke taş döşeme olan yolun bakım ve iyileştirme çalışmalarının yetersiz olduğu gözlenmiştir.

Ulusal Park ziyaretçilerinin araç yollarının kalitesiyle ilgili problemlerinin yanında arkeolojik eserlere ulaşmak için kullanılan yaya yollarının yapısı ile ilgili sorunları da mevcuttur. Karakuş Tümülsü'nde, Arsemia'da, Yeni Kale'de ve Nemrut Dağı Tümülsü'nde bulunan değerleri görmek üzere yoğun olarak kullanılan yaya yollarının sağlıklı hizmet verebilecek niteliklerde olmadığı görülmektedir. Ankete katılan ziyaretçilerin %34'ü park içerisindeki yaya dolaşımını rahat sağlayabildiklerini, %66'sı yaya dolaşımını rahat sağlayamadıklarını belirtmiştir.

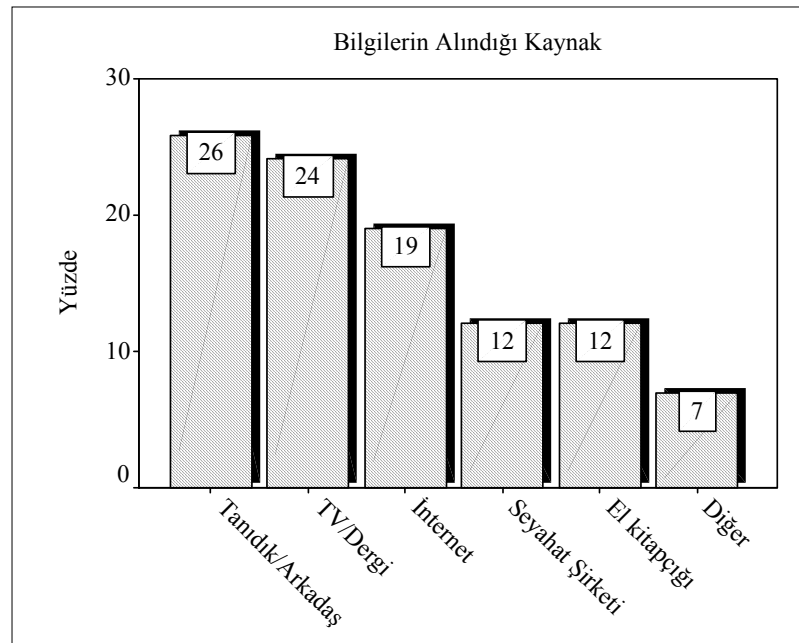
Alana gelen ziyaretçiler Türkiye'nin değişik illerinden ve yurtdışından gelmektedir ve gelen ziyaretçilerin bir kısmı havayolu ile ulaşımı tercih etmektedir. Adıyaman'dan Ankara'ya haftanın 2 günü karşılıklı olarak düzenlenen uçak seferleri özellikle alanın yoğun olarak ziyaret edildiği yaz döneminde yeterli olmamaktadır.

5. 1. 3. 3. Tanıtım ve Rehberlik Sorunu

Bir ulusal park alanını ziyaret eden kullanıcıların alandan en iyi şekilde yararlanmalarının yanında, alan hakkında bilgi sahibi olmaları da önemlidir. Bu durum bir anlamda ulusal parkların kullanıcılara karşı olan bilimsel ve eğitsel işlevlerini gerçekleştirmesiyle de ilgilidir. Nitekim ankete katılan ziyaretçilerin %16'sı en fazla tanıtım ve rehberlik hizmetlerinin eksikliğinden dolayı rahatsızlık duyduklarını belirtmişlerdir(Şekil 5. 3.). Ulusal Park ziyaretçilerinin %19'u ise öncelikli olarak tanıtım ve rehberlik hizmetlerinin iyileştirilmesini istemektedir.

Araştırma alanı ziyaretçilerinin %57'si "Alan hakkında daha önce bilginiz var mıydı?" sorusuna evet yanıtını verirken, kullanıcıların %43'ü bu soruya hayır cevabını vermiştir.

Ankete katılan park ziyaretçilerinin %26'sı alanla ilgili bilgileri tanıdık/arkadaştan, %24'ü TV/dergiden, %19'u internetten, %12'si seyahat şirketinden, %12'si el kitapçığından ve %7'si diğer kaynaklardan aldıklarını belirtmişlerdir(Şekil 5. 4).

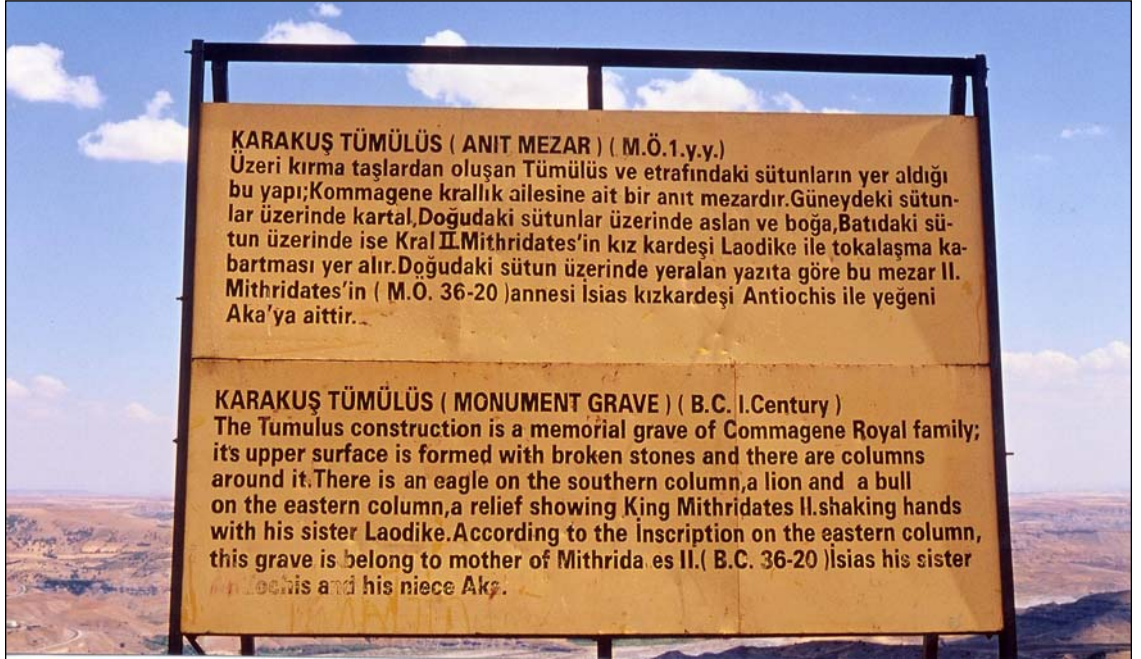

Şekil 5. 4. Ziyaretçilerin Alan Hakkında Bilgi Aldıkları Kaynakların Dağılımı

Araştırma alanı olan Nemrut Dağı Ulusal Parkında bazı tanıtım, rehberlik ve uyarı çalışmaları mevcut olsa da bunların yeterli olduğu söylenemez. Ulusal Parkın Kahta ilçesi sınırında alanın genel gelişim planını gösteren bir tanıtım panosu bulunmaktadır. Bu plan sadece yerli kullanıcıları bilgilendirmektedir. Nitekim ankete katılan ziyaretçilerin %10'u alandaki tanıtım ve bilgilendirme panolarını yeterli bulurken, %90'ı söz konusu bu panoların yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca giriş kapılarından belirli bir ücret ödeyerek park alanına giren ziyaretçilere herhangi bir broşür, bilgilendirme kitapçığı ya da alanla ilgili çıkartmalar dağıtılmamaktadır. Alan hakkında bilgi sahibi olmak isteyen ziyaretçiler ise Nemrut Dağı Tümülüsü'nde, Arsemia'da bulunan hizmet binalarında ve Cendere Köprüsü çevresinde satılan kitapçıkları yüksek fiyatlarla almak zorunda kalmaktadır.

Araştırma sırasında Ulusal Park yetkilileriyle görüşülmüş ve Nemrut Dağı Ulusal Park arşivinden tanıtım broşürü istek üzerine verilmiştir. Alanın tarihi yapısının, jeolojisinin, ikliminin, flora ve faunasının tanıtıldığı bu broşürler alanı ziyaret eden ziyaretçilere dağıtılmamaktadır.

Resim 5. 5. Karakuş Tümülüsünde Yer Alan Bilgilendirme Panosu

Ulusal Park alanı içerisinde yer alan belirli kullanım alanlarında bazı tanıtıcı ve uyarıcı levhalar bulunmakla birlikte bunların yetersiz, bakımsız ve alanın tarihi ve doğal dokusuna uygun olmadıkları görülmektedir(Şekil 5. 5.). Alanın kaynak değerlerinden olan Karakuş Tümülüsü'nde, Cendere Köprüsü'nde, Arsemia'da, Yeni Kale'de ve Nemrut Dağı Tümülüsü'nde bulunan bilgilendirme panolarında bu alanların tarihi hakkında genel tanıtım İngilizce ve Türkçe olarak yapılmıştır. Ziyaretçilerle yapılan görüşmelerde eserlerle ilgili daha ayrıntılı bilgilere gereksinim duyulduğu ortaya çıkmıştır.

Öte yandan alan içerisinde kullanım uyarılarının da eksik oluşu, ziyaretçilerin tarihi ve doğal çevreye daha fazla zarar vermelerine neden olmaktadır. Koruma çalışmalarının yetersiz olduğu alanda uyarı levhalarının da eksikliği bu zararları üst noktalara taşımaktadır. Örneğin; araştırma sırasında Karakuş Tümülüsü'nde ve Nemrut Dağı Tümülüsü'nde tümülüse çıkan insanlar gözlenmiştir.

Ulusal Park alanı dahilinde görülen tanıtım ve uyarı eksiklikleri, Ulusal Park sınırları dışında da görülmektedir. Adıyaman'ın merkezinde ve kenti diğer illere bağlayan ulaşım yollarında yeterli olmayan sayıda yönlendirici ve bilgilendirici tabelalar mevcuttur. Fakat bu tabelalarda yeterli bilgilerin olmaması ve bazılarının İngilizce olarak yazılmaması önemli bir eksikliklerdir. Bu eksiklik, uluslararası öneme sahip olan Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nı ziyaret etmek isteyen yerli ve yabancı turistlerin alanda yer alan değerlere ulaşmakta zorlanmalarına neden olmaktadır.

Nemrut Dağı Ulusal Parkı, bilgi ve teknoloji çağının temel unsurlarından biri olan internet ortamında da tanıtılmaktadır. Park alanı hakkında, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün web sitesinde Türkçe ve İngilizce olmak üzere genel bilgiler verilmektedir. Sitede, alanla ilgili fotoğrafların kullanılmamış olması önemli bir tanıtım eksikliğini oluşturmaktadır. Ayrıca Turizm Bakanlığı'nın web sitesinde ve Adıyaman'la ilgili bazı web sitelerinde de alanla ilgili bilgiler ve alanda yer alan bazı tarihi değerlerin fotoğrafları insanlara sunulmaktadır. Ancak yapılan bütün bu tanıtımlarda alanın sadece arkeolojik önemi üzerinde durulmuştur. Oysa ki alanla ilgili daha önce yapılmış kapsamlı araştırmalar, alanın arkeolojik zenginliğinin yanında,

gerek jeomorfolojik, gerekse hayvansal tür çeşitliliği yönünden de zengin ve korunması gereken alanların olduğunu göstermektedir.

Şekil 5. 6. Nemrut Dağı Tümülüsünde Yer Alan Bir Uyarı Levhası

Ayrıca ülkemizin önemli bir turizm çekim merkezi olan Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nda alana gelen yerli ve yabancı turistlere daha geniş boyutlarda hizmet verebilecek bir tanıtım merkezi ve kullanıcılara rehberlik hizmeti sunabilecek olanaklar mevcut değildir. Alanda ziyaretçilerle yapılan görüşmeler neticesinde özellikle yerli turistlerin bu durumu önemli bir eksiklik olarak gördüğü saptanmıştır. Yabancı turistlerin büyük bir kısmı alana organize bir şekilde ve rehberler eşliğinde geldiği için bu sorunla çok fazla karşılaşmamaktadır.

5. 1. 3. 4. Konaklama Sorunları

Dünyanın 8. harikası olarak tanımlanan Nemrut Dağı Tümülüsü'nün de içerisinde yer aldığı Nemrut Dağı Ulusal Parkı sadece ülkemiz için değil tüm dünyanın ilgi odağı olmuştur. Bu zengin tarihi değerler özellikle son yıllarda bölgenin bir turizm çekim merkezi olmasını sağlamıştır. Bu turizm hareketinin sürekliliği Ulusal Park ziyaretçilerinin memnuniyetiyle yakından ilgilidir.

Adıyaman il genelinde yer alan turistik tesisler; Turizm Bakanlığı'ndan yatırım belgeli tesisler, Turizm Bakanlığı'ndan turizm işletme belgeli tesisler ve belediye ruhsatlı tesislerden oluşmaktadır. İldeki mevcut otel-motel ve pansiyonların toplam kapasitesi 1800 civarındadır(Tablo 5. 2.).

Turizm Bakanlığı'ndan yatırım belgeli 6 tesisin toplam kapasitesi 580'dir. Bu tesislerden 3'ü 3 yıldızlı olup, bunlar Kahta ilçesinde bulunmaktadır. Turizm işletme belgeli 12 tesisten 4'ü Kahta-Merkezde olup bunlardan yalnızca bir tanesi 3 yıldızlıdır. Bu tesislerin toplam kapasitesi 840'dır(Tablo 5. 3.).

Tablo 5. 2. Adıyaman İlindeki Turizm Bakanlığı'ndan Yatırım Belgeli Konaklama Tesisleri[58]

Tesisin Adı	Yeri	Sınıfı	Yatak Sayısı (Kapasitesi)
Özbek Turistik Otel	Kahta-Merkez	3	124
Özünal Turistik Otel	Kahta-Merkez	3	114
Nemrut Tur Otel	Kahta-Merkez	3	116
Serev Turistik Otel	Kahta-Merkez	2	90
Soykan Turistik Otel	Gölbaşı-Merkez	2	100
Pınarbaşı Turistik Otel	Pınarbaşı	2	36
TOPLAM			580

Belediye ruhsatlı 10 tesisten 2'si Kahta-Merkezde, 3 tanesi ise Ulusal Park sınırları içerisinde yer almaktadır(Tablo 5. 4.). Araştırma alanı içerisinde yer alan bu 3 tesis Karadut köyünde bulunmaktadır. Belediye ruhsatlı bu tesislerin toplam kapasitesi ise 162'dir. Ayrıca bu 3 tesis (Hotel Euphrates, Kervansaray Oteli ve Karadut Pansiyon) haricinde Nemrut Dağı eteğinde bulunan Çeşme-Restoran Dinlenme tesisleri ve Vilayet Konukevi de park alanı içerisinde hizmet vermektedir.

Tablo 5. 3. Adıyaman İlinde Yer alan Turizm Bakanlığı'ndan Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesisleri[58]

Tesisin Adı	Yeri	Sınıfı	Yatak Sayısı (Kapasitesi)
Bozdoğan Turistik Oteli	Adıyaman-Merkez	3	109
Antiokhos Turistik Oteli	Adıyaman-Merkez	3	39
Serdaroğlu Turistik Oteli	Adıyaman-Merkez	2	130
Arsemia Turistik Oteli	Adıyaman-Merkez	2	56
Ünal Turistik Oteli	Adıyaman-Merkez	Pansiyon	49
Beyaz Saray Tur. Otel	Adıyaman Merkez	Pansiyon	34
Nemrut Tur. Turistik Oteli	Kahta-Merkez	Motel	111
Hans-Bardakçı Oteli	Kahta-Merkez	3	108
Kommagene Turistik Oteli	Kahta-Merkez	Pansiyon	42
Yeni Merhaba Oteli	Kahta Merkez	2	75
Grand-Ozan Oteli	Ozan Köyü-Gölbaşı	1	71
Soykan Turistik Oteli	Gölbaşı	Motel	16
TOPLAM			840

Tablo 5. 4. Adıyaman İlindeki Belediye Ruhsatlı Konaklama Tesisleri[58]

Tesisin Adı	Yeri	Yatak Sayısı (Kapasitesi)
Yolaç Otel	Adıyaman-Merkez	100
Uyanık Otel	Adıyaman-Merkez	36
Kent Otel	Besni-Merkez	24
Yılmaz Otel	Gölbaşı-Merkez	-
Güven Otel	Gölbaşı-Merkez	10
Mezopotamya Otel	Kahta-Merkez	32
Anatolia Otel	Kahta-Merkez	18
Hotel Euphrates	Kahta-Karadut Köyü	104
Kervansaray Oteli	Kahta-Karadut Köyü	28
Karadut Pansiyon	Kahta-Karadut Köyü	30
TOPLAM		382

Cendere Köprüsü'nün yakınında ve Kocahisar köyünde bulunan birer pansiyonda konaklama hizmeti sunacak durumda değildir. Öte yandan Nemrut Dağı Ulusal Park

Müdürlüğünce işletilen Arsemia'daki ve Nemrut Dağı Tümülsü çıkışındaki hizmet binaları da mevcut diğer tesislerdir. Bu tesisler kısa süreli konaklama ve dinlenme hizmeti sunmaktadır.

Araştırma alanı sınırları içerisinde hizmet veren konaklama tesislerinin yetersiz olmasından dolayı alanı ziyaret eden ve her yıl artış gösteren yerli ve yabancı ziyaretçiler genellikle Adıyaman il merkezinde ve Kahta'da konaklamaktadır. Yöredeki turistik tesislerin durumları incelendiğinde bu tesislerin yöreye gelen ziyaretçilere cevap verebilecek kapasiteye ve niteliğe sahip olmadığı görülmektedir.

Şekil 4. 7. Kommagene Oteli(Kahta)

Ulusal Park alanına gelen ziyaretçiler, gerek alan içerisindeki tüm arkeolojik ve doğal değerlerden yararlanmak, gerekse Güneydoğu Anadolu Bölgesi içerisinde yer alan diğer alanların tarihi, doğal ve kültürel yapısını tanımak için birkaç gün konaklama gereği duymaktadır. Kullanıcıların %72'si Ulusal Park alanını gezdikten sonra başka ziyaret noktalarını gezmeyi düşündüklerini belirtmiştir. Bu ziyaret noktalarının büyük bir kısmını ise Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan diğer tarihi ve doğal alanlar (Atatürk ,Barajı, Balıklı göl, Hasankeyf gibi) oluşturmaktadır. Ancak Ulusal park sınırları içerisinde gelen ziyaretçilerin alanda daha uzun kalmalarına olanak sağlayacak

kapasitede ve nitelikte konaklama tesisleri yeterli düzeyde değildir. Bu nedenle de alana gelen ziyaretçiler alandan genellikle günübirlik yararlanmaktadır.

Sözü edilen bu tesislerde, uluslararası öneme sahip olan yöreyi ziyarete gelen yerli ve yabancı ziyaretçilere çağdaş hizmetler sunabilecek kaliteli hizmet anlayışının yetersiz olduğu gözlenmiştir.

Nitekim, Şekil 5. 3. incelendiğinde ziyaretçilerin %6'sının alanda en çok konaklama hizmetinden rahatsız olduğu görülmektedir. Ayrıca, ankete katılan park ziyaretçilerinin %58'i konaklama imkanlarının yeterliliğini belirleyebilmek amacıyla sorulan "Alandaki konaklama imkanları sizce yeterli mi?" sorusuna evet yanıtını verirken, %42'si söz konusu imkanları yetersiz bulmuştur. Ayrıca ziyaretçilerin %7'si öncelikli olarak konaklama imkanlarının iyileştirilmesini istediklerini belirtmiştir.

Şekil 5. 8. Arsemia'da Bulunan Hizmet Binası

Ulusal Park alanındaki konaklama tesislerinde gelen ziyaretçileri memnun edebilecek fiziksel yapıların eksikliğinin yanında, tesislerdeki hizmet sektöründe çalışan

elemanların konuyla ilgili yeterli eğitime sahip olmaması da bir diğer sorunu oluşturmaktadır.

5. 1. 4. Diğer Sorunlar

Araştırma alanı sınırı dahilinde ve çevresinde 1971 yılından bu yana petrol arama çalışmaları devam etmektedir. 2873 sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden sonra 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 25. maddesinin uygulamasını düzenlemek amacıyla hazırlanan Milli Parklar Yönetmeliği hazırlanmıştır. Bu yönetmelite; "Ulusal park alanlarında tabii kaynakların işletilmesi yasaktır." şeklinde belirtilmesine rağmen, bugün Ulusal Park alanı içerisinde 1987 yılından günümüze kadar faaliyet gösteren 24 adet petrol kuyusu bulunmaktadır. Alanda bulunan bu kuyuların işletme ve imtiyazı; 2873 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun ilgili hükümleri saklı kalmak koşuluyla, 2. 11. 1998 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile 08. 03. 2012 tarihine kadar Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na (TPAO) verilmiştir. Alanda bulunan TPAO'ya ait tesisler ve yüzeydeki petrol iletim boruları çevrenin doğal ve kültürel yapısına uygun değildir. Aynı zamanda bu tesislerde oluşan atıklar yüzey sularına karışarak su kirliliğine de sebep olmaktadır. Tesislerin çevresinde herhangi bir peyzaj onarım çalışması da gözlenmemiştir. Oysa ki Milli Parklar Kanunu'nun 14. maddesinde, "Ulusal park alanının özelliklerinin kaybolmasına veya değiştirilmesine neden olan veya olabilecek her türlü müdahaleler ile toprak, su veya hava kirlenmesi ve benzeri çevre sorunları yaratacak iş ve işlemler yapılamaz." şeklinde belirtilmiştir.

Ulusal Park alanı içerisinde özel teşebbüslere ve kamuya ait konaklama tesislerinde mevcut altyapı eksiklikleri, uygun olmayan peyzaj yapıları, TPAO'ya ait tesisler alanın arkeolojik, kültürel ve topoğrafik dokusuna ters düşmektedir.

Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın kültürel değerlerinin korunması, alanın korunarak sürdürülebilir bir şekilde kullanılması ve turizm potansiyelinin değerlendirilmesi amacıyla 1996 yılında Orman Bakanlığı, Kültür Bakanlığı ve Turizm Bakanlığı arasında bir protokol imzalanmıştır. Bu protokolün bir diğer amacı ise; söz konusu bu üç bakanlığın görev ve yetkileri çerçevesinde gerekli koordinasyonu sağlamaktır(Ek 7. G.).

Söz konusu protokole göre Ulusal Park alanının genel sorumluluğu Orman Bakanlığı'ndadır. Arkeolojik eserlerin ve kalıntıların korunmasından, bakım ve restorasyonundan Kültür Bakanlığı, tanıtım faaliyetlerinin yapılmasından ve turizm alanlarındaki altyapı hizmetlerinin düzenlenmesinden Turizm Bakanlığı sorumludur. Araştırma sırasında görüşülen yetkililer, bakanlıklar arası koordinasyonun yeterli olmaması nedeniyle sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ulusal Parkın etkin bir biçimde ve koruma-kullanma dengesi içerisinde yönetilmesi için hazırlanan bu protokole rağmen, kurum ve kuruluşların yetkilerinin çatışmasından dolayı çalışmaların yavaş ilerlediğini ve verimli sonuçlar alamadıklarını dile getirmişlerdir.

Ulusal Parkın kaynak değerlerini oluşturan ve alanın Ulusal Park olmasını sağlayan arkeolojik eserler etkin bir biçimde korunamamaktadır. 1880 yılından bu yana uluslar arası düzeyde değer taşıyan kültür mirası yıllardır hem insan hem de doğanın baskısı altındadır. Doğal afetler ve iklim koşullarından dolayı eserler her geçen gün biraz daha zarar görmektedir. Nemrut Dağı Tümülüsü'nde ve Arsemia'da bulunan eserler yetersiz sayıda görevliyle korunmaya çalışılmaktadır. Karakuş Tümülüsü'nde, Cendere Köprüsünde ve Yeni Kale'de herhangi bir koruma hizmeti bulunmamaktadır.

Alanın kaynak değerlerinden olan Cendere Köprüsü'nün hem ziyarete hem de günlük araç trafiğine açık olması çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. Bu uygulamayla köprü her geçen gün biraz daha fazla zarar görmekte, aynı zamanda ziyaretçilerle köprüyü kullananlar arasında problemler yaşanmaktadır.

Nitekim Ulusal Park ziyaretçileriyle yapılan birebir görüşmelerde rekreasyonel kullanıcıların da bu durumdan rahatsız oldukları anlaşılmıştır. Ziyaretçilerin %5'i en çok koruma hizmetinden rahatsız olduklarından, %6'sı ise öncelikli olarak koruma hizmetinin iyileştirilmesini istediklerini belirtmiştir.

Nemrut Dağı Ulusal Parkı, arkeolojik zenginliğinin yanı sıra flora ve fauna bakımından da zengin bir potansiyele sahiptir. Konuyla ilgili daha önce yapılmış bilimsel çalışmalar incelendiğinde alanda endemik ve nadir bitki türleri dışında, kırmızı listede yer alan kuş türlerinin de mevcut olduğu görülmektedir(Ek 7. H. ve Ek 7. I.). Son derece önemli olan bu türlerin yer aldığı alanlar koruma altında değildir.

Nemrut Dağı Mili Parkı'nda kontrollü ve merkezi bir girişin bulunmaması da bir diğer sorunu oluşturmaktadır. Park alanına 8 değişik noktadan (Kahta, Doluca, Sincik, Kocahisar-Çamlık, Yolaltı, Karadut-Şahintepe, Gerger ve Malatya) giriş yapılması alandaki kontrolü ve denetimi zorlaştırmaktadır. Öte yandan alan içerisinde sadece Arsemia ve Nemrut Dağı Tümülüsü'nde giriş-kontrol üniteleri vardır. Ulusal Park ziyaretçileriyle yapılan görüşmelerde, ziyaretçiler, bu giriş noktalardan ayrı ayrı bilet kesilmesi konusunda memnuniyetsizliklerini dile getirmişlerdir.

Alanın Ulusal Park ilan edilmesinden bu yana onaltı yıl geçmiştir. Bu zaman zarfında yetkililerin halka alanın doğal ve kültürel yapısıyla ve alan kullanımları ile ilgili herhangi bir eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerinde bulunmaması önemli bir eksikliklerdir.

5. 2. NEMRUT DAĞI MİLLİ PARKI'NDAKİ SORUNLARA İLİŞKİN ÇÖZÜM YOLLARI

5. 2. 1. Ulusal Park Alanı İçerisinde Yaşayan Yöre Halkının Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları

5. 2. 1. 1. Altyapı Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları

Koruma alanları dışında kalan ve kırsal nitelikli köy yerleşimlerinin altyapı sorunlarının başında daha önce de belirtildiği gibi su sorunu gelmektedir. Bu sorunu çözmek için öncelikli olarak alan içerisinde yer alan her türlü su kaynağının kapasitesinin ve kullanım olanaklarının araştırılması gerekmektedir. Daha sonra alandaki bu kaynakların toplama, depolama ve dağıtım yapıları gibi altyapı sistemleri oluşturulmalıdır. Evlere içme ve kullanma suyu tesisatı döşenerek insanların su ihtiyaçlarını rahat bir şekilde karşılamaları sağlanmalıdır.

Alanda kanalizasyon ve atık su sistemlerinin bulunmaması hijyenik olmayan koşulların oluşmasına sebep olmakta ve sağlıkla ilgili problemleri beraberinde getirmektedir. Köylere kanalizasyon hatları, boşaltma arıtma alanları, ana fosseptik tesisleri gibi altyapı yatırımları yapılmalıdır. Alandaki yerleşimlerde kapalı kanalizasyon sistemi kurulmalıdır.

Öte yandan evsel atıkların ve yörede yetiştirilen hayvanların atıkları rastgele sokaklara atılmaktadır. Alanda çöp toplama sisteminin bulunmaması sağlıksız çevre koşullarını oluşturmakta ve çevre kirliliği yaratmaktadır. Ulusal Park sınırı içerisinde yer alan yerleşim birimlerine yeterli sayıda ve uygun biçimde çöp kutusu yerleştirilmeli, alanda belirli çöp toplama yerleri oluşturularak sağlıklı ortamlar sağlanmalıdır. Ulusal Park Müdürlüğü tarafından çöpler düzenli olarak bu çöp toplama noktalarında depolanmalıdır.

Alanda içme ve kullanma suyunun yetersizliği, kanalizasyon ve atık su sisteminin oluşturulmamış olması, çöp toplama sisteminin bulunmaması çeşitli sağlık sorunlarının oluşmasına sebep olmaktadır. Alandaki bu tür altyapı problemleri çözülsede alandaki mevcut sağlık hizmetleri yetersiz kalacaktır. Toplam 5300 bireyin yaşadığı alanda sadece Damlacık ve Karadut köylerinde sağlık ocağı bulunmaktadır. Bu sağlık ocakları da personel yetersizliğinden ve binaların fiziksel yapısından dolayı yeterli hizmet verememektedir. Köylerdeki sağlık hizmeti olanakları arttırılmalı, sağlık personeli sıkıntısı giderilmelidir.

Köylerdeki bir diğer altyapı eksikliğini, evler arası bağlantıyı sağlayan yollar oluşturmaktadır. Doğal kullanımlar sonucu oluşmuş patikalarla sınırlı olan yollar alanın yapısıyla uyumlu bir malzemeyle onarılmalı, turizm çekim merkezi olan yöreye yakışır hale getirilmelidir.

Köylerde yapılan görüşmelerde yörede yaşayan bireyler, elektrik kesintilerinden dolayı şikayetlerini dile getirmişlerdir. Bu nedenle alandaki elektrik sistemi geliştirilmeli, kesintilerin oluşmaması sağlanmalıdır. Aynı zamanda alandaki telefon sistemi rahat bir şekilde haberleşmeyi sağlayacak durumda değildir. Alanda sadece Damlacık ve Karadut köylerinde bulunan PTT şubeleri yeterli gelmemektedir. Alandaki PTT şubelerinin sayısı arttırılarak, haberleşme ağı bireylerin iletişim gereksinimlerini çağdaş bir biçimde karşılayabilmeleri için teknoloji yönünden geliştirilmeye çalışılmalıdır.

Ayrıca köylerdeki yöresel mimariyi ve köy kültürünü yansıtan, çevreyle bütünlük oluşturan mevcut binalar, kahveler, camiler, çeşmeler onarılmalıdır. Özellikle alanın

kaynak değerlerine yakın bulunan yerleşim birimleri (Damlacık, Kocahisar, Karadut) turizmin bir parçası olarak düşünülmelidir.

5. 2. 1. 2. Sosyo-Kültürel Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları

Yörede doğurganlık oranının yüksek olması çeşitli sosyal ve ekonomik sorunları beraberinde getirmektedir. Halka aile planlaması ile ilgili çeşitli gezici halk eğitim kursları verilmeli, yörede konuyla ilgili sağlık hizmetleri artırılmalıdır. Bu konuyla ilgili olarak Halk Eğitim Müdürlüğü ve Sağlık Müdürlüğü tarafından ortak özel projeler geliştirilerek halk bilinçlendirilmelidir.

Araştırma alanı sınırları içerisinde yer alan yerleşim birimlerindeki bir diğer sosyo-kültürel sorun ise eğitim sorunudur. Yöredeki mevcut okulların fiziki yapısından ve öğretmen yetersizliğinden dolayı okullarda tek bir öğretmen tarafından, 5 sınıfa birden eğitim-öğretim çalışmaları yapılmaya çalışılmaktadır. Öncelikli olarak her bir köyde okul çağına gelmiş çocukların sayısı belirlenmeli, daha sonra uygun niteliklerde ve kapasitede okullar inşa edilmeli veya yeterli büyüklükteki okulların fiziksel sıkıntıları giderilmelidir. Ayrıca okullardaki öğretmen sayısı artırılarak sağlıklı eğitim ve öğretim koşulları yaratılmaya çalışılmalıdır.

Alan içerisindeki okullarda 8 yıllık temel eğitim verilmeye çalışılmaktadır. Fakat okullarda anasınıfı uygulaması bulunmamaktadır. Okullarda yeterli altyapı sağlanarak ve veliler eğitilerek bu tür uygulamalara yer verilmelidir. Ayrıca halk eğitim çalışmaları kapsamında anne çocuk eğitimi gibi programlarla okul öncesi eğitim desteklenmelidir.

Öte yandan alan içerisinde lise ve dengi düzeyde okul bulunmaması, eğitim ve öğrenimlerine devam etmek isteyen öğrencilerin en yakın yerleşim birimi olan Kahta ve Adıyaman'a gitmelerine sebep olmaktadır. Bu durum ise ailelere önemli bir ekonomik sıkıntı oluşturmaktadır. Bunun için, Damlacık, Karadut ve Burmapınar gibi büyük yerleşimlere lise ve dengi düzeyde okullar yapılmalıdır. Diğer köylerde bulunan lise çağına gelmiş öğrencilerin bu yerleşimlerdeki okullara gelmeleri sağlanmalıdır.

Aynı zamanda alan içerisinde çalışan öğretmenlere yörenin tarihi, doğal ve kültürel yapısıyla ilgili bilgiler verilmeli, alan içerisindeki okullarda çeşitli etkinlikler yapılarak

öğretmen ve öğrencilerin doğal ve kültürel yapıları koruma konusundaki bilinçleri arttırılmaya çalışılmalıdır.

Öte yandan Kocahisar, Damlacık ve Karadut köylerinde bulunan halk eğitim merkezlerinde sadece bayanlara yönelik olarak halıcılık ve dikiş-nakış kursları verilmektedir. Bu kurslar Ulusal park içerisinde bulunan diğer köylerde de yaygınlaştırılmalıdır. Bu kursların yaygınlaştırılmasıyla hem yöresel el sanatları gençler tarafından öğrenilecek hem de ailelere ekonomik anlamda katkı sağlanacaktır. Ayrıca bu kursların içeriğinin genişletilmesi ve halkı her konuda eğitmek ve bilgilendirmek için ilgili kurumlarla ortak çalışmalar yapılarak gezici halk eğitim kurslarının verilmesi gerekmektedir.

5. 2. 1. 3. Ekonomik Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları

Çalışmanın daha önceki kısımlarında da belirtildiği gibi Ulusal Park sınırları içerisinde yaşayan yöre halkının ana geçim kaynağını tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Ancak tarım yapılan arazilerin büyük bir kısmı tarıma uygun olmayan arazilerdir. Ayrıca tarımsal faaliyetlerin eğimli arazilerde yapılması ve yanlış tekniklerin kullanılması hem verimi düşürmekte hem de erozyona sebep teşkil etmektedir. Öncelikli olarak bu alanlara uygun üretim çalışmalarının yapılması ve çeşitli ıslah çalışmalarıyla bu alanlarda erozyonun önlenmesi gerekmektedir.

Tarımsal sulama için alandaki Kahta ve Cendere çaylarından yararlanma olanakları araştırılmalıdır. Böylece alandaki sulu tarım olanakları arttırılabilir. Bu alanlarda pamuk üretimi, sebze ve meyvecilik geliştirilmeli, ilgili kurumlarla işbirliği yapılarak yaygınlaştırılmalıdır.

Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nda yaşayan insanların geçim kaynağını, bölgenin diğer yerleşimlerinde olduğu gibi, tarımdan sonra hayvancılık oluşturmaktadır. Alandaki tarım alanlarının çoğunluğunun tarıma uygun olmamasından dolayı hayvan yetiştiriciliği desteklenmelidir. Ancak alanda ağırlıklı olarak küçük baş hayvan, özellikle keçi yetiştiriciliğinin fazla olması doğal yapıya zarar vermektedir. Alanda keçi yetiştiriciliği kontrol altına alınmalı, buna alternatif olarak büyük baş hayvan yetiştiriciliği teşvik edilmelidir. Konuyla ilgili diğer kurumlarla ortak özel projelerle ahır hayvancılığı, arıcılık ve tavukçuluk geliştirilmelidir. Yöre insanına bu konuyla ilgili

parasal ve teknik yardım yapılmalı, üretilen hayvansal ürünlerin pazarlanması için olanaklar sağlanmalıdır.

Yöre insanının ekonomik anlamda rahatlaması için farklı alternatiflerin üretilmesi gerekmektedir. Bu alternatiflerin başında yöresel el sanatları üretimi gelmektedir. Alanda bulunan köylerdeki halı ve kilim dokumacılığı teknik ve parasal yönden desteklenmeli, pazar yaratılmaya çalışılmalıdır. Köylerdeki halı ve kilim dokumacılığı geleneksel hale getirilerek, bireylere uzun vadede ekonomik katkı sağlanmalıdır. Başta halı ve kilim dokumacılığı olmak üzere diğer el sanatlarının sürdürülebilir bir katkı sağlayabilmesi için bu sanatların halk eğitim merkezlerinde açılan kurslarla insanlara öğretilmesi gerekmektedir. Üretilen bu el sanatı ve diğer hediyelik eşya ürünlerinin, öncelikli olarak hem diğer köylere göre büyük hem de turizm güzergahı üzerinde yer alan Damlacık, Kocahisar ve Karadut yerleşimlerinde uygun mekanlar oluşturularak turistlere satışına olanak sağlanmalıdır. Böylelikle hem yöresel el sanatları nesilden nesile aktarılarak öğrenilecek, hem yöre insanına ekonomik katkı sağlanacak, hem de alanı ziyaret eden turistlerle halk arasında diyalog ortamı yaratılacaktır.

Herhangi bir ulusal park yönetiminde amaç sadece doğal ve kültürel varlıkları korumak değil, aynı zamanda yöre etrafında ekonomik canlanma yaratmak ve yöre halkına çeşitli kaynaklardan gelir elde etme olanakları sağlamaktır. Bu amaca yönelik olarak kırsal turizmin bir parçasını oluşturan pansiyonculuk geliştirilmeli ve desteklenmelidir. Doğal çevreye uyumlu olan ve kırsal kültürü de içerisine alıp onunla bütünleşen bir özellik gösteren pansiyonculuk, turizmin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu uygulama ile yöre insanının sosyo-ekonomik yönden gelişimi sağlanacak ve Ulusal park kullanıcılarına yöre kültürünü tanıma olanağı sağlanmış olacaktır. Bu tesislerin hizmete açılmasında öncelikli olarak altyapı iyileştirme çalışmaları yapılmalı, halkın eğitimi, kredi sağlanması ve tanıtım arasında bir koordinasyon kurulmalıdır.

Alanda, çeşitli iş olanakları yaratılarak ekonomik anlamda canlanma sağlanacaktır. Böylece alandan çevre illere ve yurtdışına yapılan göç oranında eskiye göre bir düşüş görülebilecektir.

5. 2. 2. Ulusal Park Alanı İçerisinde Yaşayan Yöre Halkının Alandaki Faaliyetlerinden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Çözüm Yolları

Nemrut Dağı Ulusal Parkı sınırları içerisinde yaşayan yöre halkı, alandaki bozulmuş orman alanlarında hayvan otlatmakta, yaprak ve genç sürgünleri usulsüz olarak kesmekte ve yaşlı ağaçların dallarını keserek hayvanların kışlık yem ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bütün bu faaliyetler sonucunda orman alanları tahrip edilmekte ve doğal denge bozulmaktadır. Bu sorunların önüne geçmek için öncelikli olarak bu tahribatların durdurulması ve otlatma faaliyetlerinin denetlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle orman örtüsünün tahrip edildiği alanlarda alanın doğal bitki örtüsünü oluşturan bitkilerle ağaçlandırma çalışmaları yapılmalıdır. Bu alanlarda otlatmaya izin verilmemelidir. Bu gereksinimi karşılamak için mera alanları tahsis edilmeli ve bu alanların kullanımıyla ilgili ilkelerin belirlenmelidir.

Ayrıca alandaki tahribatı daha üst seviyelere çıkararak keçi yetiştiriciliği denetim altına alınarak, büyük baş hayvan yetiştiriciliği özendirilmelidir. Ahır hayvancılığı konusunda halk maddi ve teknik açıdan desteklenmelidir. Ahır hayvancılığının yanında arıcılık ve balıkçılık da alternatif ekonomik faaliyetleri oluşturmaktadır. Bu konularla ilgili halk bilgilendirilmeli ve gerekli destek verilmelidir. Öte yandan halkın yapacak ve yakacak ihtiyaçlarını karşılamak için uzmanlar tarafından seçilen alanlara ağaçlandırma sahaları tesis edilmelidir.

Çoğunluğu eğimli alanlarda yapılan tarımsal faaliyetler, bu eğimli alanlarda yanlış tekniklerin kullanılması alandaki toprak erozyonunu arttırmaktadır. Bu durum ise Ulusal Park yönetiminin temel ilkesi olan korumacılık anlayışına ters düşmektedir. Bunun önüne geçmek için öncelikli olarak aşırı erozyona neden olan bu alanlardaki tarımsal faaliyetlerin durdurulması ve halkın gelir kaynaklarını arttırıcı farklı önlemlerin alınması gerekmektedir. Erozyon nedeniyle toprak kayıplarının fazla olduğu bu alanlar için özel projeler geliştirilerek sürdürülebilir çözümler üretilmelidir. Tarımdan çekilen alanlarda doğal ve hızlı gelişen bitkilerden oluşan özel ormanların kurulması için halk özendirilmeli ve halka bunun için maddi destek verilmelidir.

Tarım yapılan alanların %5'ini oluşturan ve önlem alınarak tarım yapılan alanlarda da orta derecede erozyon görülmektedir. Bu alanlarda oluşacak olan verimsizleşmenin

önüne geçmek için tarım teknikleri ve ürün seçimi konusunda halk bilinçlendirilmeli, konuyla ilgili eğitim çalışmaları yapılmalıdır. Ayrıca park alanında tarımsal amaçlı kullanılan araziler denetim altına alınmalıdır.

Ulusal Park alanında doğal çevreye baskının yanında tarihi çevreye de baskı söz konusudur. Nemrut Dağı Ulusal Park alanı genel olarak yüksek bir tarihi ve arkeolojik zenginliğe sahip olmakla birlikte, bu tarihi değerlerin büyük bir kısmı alandaki bazı köylerde bulunmaktadır ve bu değerler yöre halkının olumsuz etkisi altındadır. Özellikle define arama amacıyla bu değerlere zarar verildiği belirtilmiştir. Bunları önlemek için alandaki koruma hizmeti arttırılmalı, alandaki denetim tam olarak sağlanmalı, konuyla ilgili personel sayısı yeterli düzeye getirilmelidir. .

5. 2. 3. Ulusal Park Ziyaretçilerinin Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları

5. 2. 3. 1. Altyapı Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları

Çalışmanın altyapı sorunları bölümünde de belirtildiği gibi Ulusal Park sınırları içerisinde yer alan turizm çekim alanlarında ve yol güzergahında su ve tuvalet olanakları yetersizdir. Ulusal Park alanında sadece Nemrut Dağı Tümülsü çıkışında ve Arsemia'da bulunan ve Ulusal Park Müdürlüğü'nce işletilen tesislerde su ve tuvaletten yararlanma imkanı vardır. Yeni Kale'de, Cendere Köprüsü çevresinde ve Karakuş Tümülsü'nde kullanıcıların su ve tuvalet ihtiyaçlarını karşılayabilecek yapılar mevcut değildir. Bunun için Ulusal Park içerisinde rekreasyonel önemi olan yerlerde tuvalet sorunu giderilmeli, kullanıcılara sürekli ve içilebilir nitelikte sudan yararlanma olanakları verebilecek çözümler getirilmelidir.

Özellikle diğer çekim alanlarına göre daha yoğun ziyaretçi trafiğine sahip olan Nemrut Dağı Tümülsü çıkışındaki hizmet binasının kapsamı genişletilmelidir. Aynı anda 150-200 kişiye kadar hizmet verebilecek kapasitede büfe, WC gibi yapıların yapılması gerekmektedir. Sözü edilen hizmet binasında özellikle yaz döneminde aniden ortaya çıkabilecek kazalara, insan sağlığına ilişkin her türlü soruna ilişkin ilk müdahaleyi yapabilecek bir sağlık biriminin de oluşturulması zorunludur.

Ayrıca Cendere Köprüsü çevresinde, Yeni Kale'de ve Karakuş Tümülsü civarında kullanıcıların temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere alanın doğal ve tarihi dokusuyla

uyumlu hizmet binaları yapılmalıdır. Ulusal Park içerisindeki kaynak değerlerini birbirine bağlayan güzergah üzerinde de insanların ana gereksinimleri olan tuvalet, içme ve kullanma suyu sıkıntısı giderilmelidir.

Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nda çözüm bekleyen bir diğer altyapı sorunu ise çöp sorunudur. Bunun için park içerisinde yoğun olarak kullanılan yerlere yeter sayıda, alanın yapısına uyumlu dokuda ve nitelikte çöp kutuları yerleştirilmeli ve bu çöpler düzenli olarak toplanmalıdır. Ayrıca Park içerisinde kullanıcıların dinlenme ihtiyaçlarını karşılayan, yoğun bitki örtüsüne ve kaliteli su kaynağına sahip eski hidro elektrik santrali çevresindeki (Eski Kahta-Değirmenbaşı) çöplerin, özellikle yaz aylarında sağlıksız koşulların ve kötü görünümünün oluşmasına neden olmaktadır. Bütün bunların önüne geçmek için, bu çöplerin Ulusal Park Müdürlüğü tarafından düzenli olarak toplanması gerekmektedir.

Karakuş Tümülüsü başta olmak üzere, Cendere Köprüsü çevresinde, Yeni Kale'de, Arsemia'da ve Nemrut Dağı Tümülüsünün bulunduğu alanda otopark sorununu çözmek için alanın kaynak değerlerine zarar vermeyecek noktalarda ve uygun kapasitede otopark düzenlemeleri kaçınılmaz görünmektedir. Ayrıca otopark çevrelerine ağaçlandırma çalışmaları yapılmalıdır.

Öte yandan her yıl yüzlerce yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilen Nemrut Dağı Ulusal Park'ında elektrik ve telefon bağlantılarının sürekliliği sağlanmalıdır.

Ulusal Park alanında temel altyapı hizmetleri sunacak tesislerin yanında, gelen tüm kullanıcılara çağdaş hizmetler sunabilecek danışma merkezleri, park içerisinde bireysel ve toplu rekreasyon eylemlerine olanak sağlayan yapılar mevcut değildir. Park alanındaki rekreasyonel aktivitelerde çeşitlilik sağlanmalıdır. Alanın elverişli noktalarına bu tip hizmetler verebilecek yapıların oluşturulması gerekmektedir. Alan içerisinde korunması gereken alanlar dikkate alınarak, görsel yönden önemli manzaraları da içeren yürüyüş güzergahları belirlenmeli, uygun noktalarda açık ve kapalı gününbirlik dinlenme alanları planlanmalıdır.

Kullanıcıların çeşitli beslenme gereksinimlerini karşılayabilecek altyapı hizmetleri de arttırılmalıdır. Söz konusu olan gıda ve hediyelik eşya satış birimleri güzergah üzerinde bulunan köylerde otantik mekanlar oluşturularak ve uygun fiyatlarla kullanıcılara hizmet vermelidir. Bu durum hem kullanıcılara ucuz beslenme olanakları tanıyacak hem de yöre halkına maddi anlamda yarar sağlayacaktır.

5. 2. 3. 2. Ulaşım Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları

Kullanıcıların ulaşım sorunlarının temelini, Ulusal Park alanındaki ulaşım sisteminin ve alanı diğer il ve ilçelere bağlayan yolların altyapı eksiklikleri oluşturmaktadır. Öncelikli olarak Ulusal Park alanının çevre yerleşim birimleriyle bağlantısını sağlayan ulaşım sisteminin çift yönlü hale getirilmesi gerekmektedir. Bu durum, kazaların meydana gelmesini önleyeceği gibi yöredeki turizmin gelişmesine de katkı sağlayacaktır. Özellikle ziyaretçilerin büyük çoğunluğunun kullandığı Adıyaman ile Nemrut Dağı Ulusal Parkı arasındaki karayolunun düzenlenerek uluslararası standartlara kavuşturulması gerekmektedir.

Park alanında ve çevresinde trafik akışını bozan ve insan güvenliğini tehlikeye düşüren kısımlar onarılmalıdır. Özellikle yöredeki turizm hareketlerinin artması için önemli bir kesim olan ve Karadut köyü içerisinden geçen yol genişletilmeli ve bu güzergahta iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır.

Öte yandan Arsemia-Kayadibi köyü-Nemrut Dağı Tümülsü bağlantısını sağlayan yol güzergahında bir takım düzenleme çalışmalarına gereksinim vardır. Söz konusu bu stabilize yolun, trafik emniyetini tehlikeye düşürmemek için, asfaltlanarak , bu güzergahtaki ulaşım ile ilgili uyarı levhaları arttırılmalıdır. Aynı zamanda önemli bir bağlantı noktası durumundaki Karadut yerleşim birimini Nemrut Dağı Tümülsüne bağlayan ve parke taş döşeme olan yolda da bakım ve onarım çalışmaları yapılmalıdır.

Ulusal Park alanında ele alınması gereken bir diğer sorun ise; alanda ziyaretçilerin arkeolojik eserlere ulaşmak için kullandıkları yaya yollarının kalitesiyle ilgili sorunlardır. Karakuş Tümülsü'nde, Arsemia'da, Yeni Kale'de ve Nemrut Dağı Tümülsü'nde bulunan yaya yolları alanın tarihi ve doğal yapısına uygun malzemelerle onarılmalıdır. Bu yollarda gerekli çalışmalar yapılarak kullanıcılara sağlıklı hizmet verebilecek niteliklere kavuşturulmalıdır.

Havayolu ulaşımını tercih eden kullanıcılar için ise, Adıyaman'dan Ankara'ya haftanın 2 günü karşılıklı olarak düzenlenen uçak seferlerinin sayısı yaz döneminde arttırılmalıdır.

Ayrıca, Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın arkeolojik zenginliğini ön plana çıkararak korumak amacıyla alan içerisinde alternatif ulaşım sistemi geliştirilmelidir. Kaynak değerlerinin bulunduğu alanlara özel araç girişine izin verilmemelidir. Bu nedenle alanda bulunan belirli yerleşim birimlerinde toplu taşıma durakları düzenlenmelidir. Kullanıcıların araçlarını bırakabilecekleri son nokta bu alanlar olmalıdır. Bu alanlarda yeter sayıda araca hizmet edebilecek durumda ve uygun niteliklere sahip otopark düzenlemeleri yapılmalıdır. Toplu taşıma duraklarının olduğu yerleşim birimlerinden, kullanıcıların yöre halkının toplu taşıma araçlarıyla alanı ziyaret etmeleri sağlanmalıdır. Bu tarz bir uygulamayla hem alanın tarihi ve doğal yapısı daha az zarar görmüş, hem de yöre halkına ek bir gelir sağlanmış olacaktır.

5. 2. 3. 3. Tanıtım ve Rehberlik Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları

Çalışmanın daha önceki bölümlerinde de belirtildiği gibi Nemrut Dağı Ulusal Parkı'na 8 değişik noktadan giriş yapılmaktadır. Bu 8 değişik noktaya farklı yerlerden gelen ziyaretçilere Ulusal Park alanında nereleri nasıl gezeceklerini gösteren bilgilendirme amaçlı panolar yerleştirilmelidir. Bu bilgilendirme panolarında aynı zamanda ziyaretçilere park alanında nasıl davranmaları gerektiği konusunda da açıklamalar yapılmalı, bu bilgi ve açıklamalar harita ve fotoğraflarla desteklenmelidir. Panolarda yer alan haritalarda alandaki yerleşim birimleri, hizmet binaları, park içi ulaşım gibi genel bilgiler yer almalıdır. Aynı zamanda giriş noktalarında danışma birimleri oluşturulmalı, bu birimlerde yerli ve yabancı kullanıcıların Ulusal Park alanına ilişkin her türlü sorusuna cevap verebilecek nitelikte elemanlar bulundurulmalıdır.

Park alanında bulunan ziyaret noktalarındaki arkeolojik eserler hakkında ayrıntılı bilgileri içeren levhalar İngilizce ve Türkçe olarak hazırlanmalıdır. Bu ayrıntılı bilgilerin haricinde Nemrut Dağı Tümülüsündeki Batı ve Doğu Terasında yer alan heykellerin yerleşim planlarının ve isimlerinin yer aldığı levhalar tümülüsün bulunduğu alanda uygun mekanlara yerleştirilmelidir.

Ayrıca Ulusal Park içerisinde yer alan köylerin isimlerini, tarihi eserlerin bulunduğu alanları, pansiyonları, hizmet binalarını gösteren levhaların hem yeter sayıda hem de estetik olmadığı gözlenmiştir. Bu nedenle bu levhaların İngilizce ve Türkçe olarak hazırlanarak gerekli noktalara yerleştirilmesi gerekmektedir.

Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nın tarihi ve doğal yapısı hakkında detaylı bilgilerin bulunduğu broşürler İngilizce ve Türkçe olarak hazırlanmalı, alanın giriş kapılarında ziyaretçilere biletleriyle birlikte verilmelidir. Bu broşürlerde, ziyaretçilere alanın tarihi ve doğal dengesini bozmadan alandan nasıl yararlanabilecekleri konusunda da açıklamalar yapılmalıdır. Böylelikle ziyaretçilere Ulusal Park alanı ve alanın kullanım kuralları hakkında bilgiler verilmiş olacaktır.

Daha önceki kısımlarda, giriş noktalarında yerleştirilecek olan panolarda ve dağıtılacak broşürlerde ziyaretçilerin alanı kullanma sürecinde uymaları gereken kurallar konusunda açıklamalar yapılması öngörülmüştü. Bu açıklamalar haricinde alanın kaynak değerlerinin bulunduğu alanlarda da konuyla ilgili uyarı levhalarının sayısının artırılması doğal ve tarihi çevreye olan olumsuz etkileri azaltacaktır.

Ulusal Park alanında bir tanıtım merkezinin olmaması önemli bir eksikliklerdir. Alan içerisine kapsamlı bir tanıtım merkezi kurulmalıdır. Bu merkezde alanın tarihi ve doğal özellikleri ile ilgili bilgilerin verildiği, ziyaretçilerin çevre bilincini artırıcı etkinliklerin yapıldığı bir adet konferans salonu yer almalıdır. Aynı zamanda bu merkezde sergi salonu, alana gelen ziyaretçilerin kısa süre dinlenmelerini sağlayacak açık ve kapalı mekanlar, WC ve otopark gibi yapılar da oluşturulmalıdır. Sözü edilen tanıtım merkezinde alanın sadece arkeolojik değeri değil bitki ve hayvan türleri yönünden de zenginliği vurgulanmalı ve alanın bu özellikleri de tanıtılmalıdır. Konuyla ilgili fotoğraf ve slayt gösterileri yapılmalıdır.

Öte yandan Park alanında ziyaret alanlarının yakınlarına, alanın yapısına uygun niteliklere sahip ve yönetmelikler çerçevesinde hizmet binaları yapılmalıdır. Bu hizmet binalarında ziyaretçilerin kısa süreli konaklamalarına olanak sağlayan yapılar geliştirilmelidir. Ayrıca bu binalarda personel için çalışma yerleri, rehberlik, danışma ve sağlık hizmeti veren birimler de yer almalıdır.

Araştırma alanı içerisinde görülen tanıtım ve uyarı sorunları park dışında da mevcuttur. Adıyaman ilini diğer yerleşim birimlerine bağlayan yollar üzerinde sadece yön belirten uyarı levhaları bulunsa da bunlar sayıca yetersizdir. Yön belirten uyarı levhalarının sayısı artırılarak bu levhalar uygun yerlere yerleştirilmeli, Nemrut Dağı Ulusal Parkını tanıtan panolar ilin giriş noktalarına konulmalıdır. İl merkezinde ve ana ulaşım yollarında Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nı tanıtmaya yönelik bilgilendirme panoları bulunmamaktadır. Söz konusu uyarı levhaları ve tanıtım panoları İngilizce ve Türkçe içerikli olmalıdır. Ayrıca şu ana kadar ön görülen levhaların, panoların ve yapıların alanın doğal ve tarihi dokusuna uygun niteliklere sahip olmasına dikkat edilmelidir.

Konunun sorunlar bölümünde de belirtildiği gibi araştırma alanı internet ortamında da tanıtılmaktadır. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün web sitesinde yer alan bilgiler fotoğraflarla daha fazla ilgi çekici hale getirilmelidir. Ayrıca Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün, Turizm Bakanlığı'nın web sitesinde ve Adıyaman'la ilgili bazı web sitelerinde, alanın sadece arkeolojik değeri değil, flora-fauna çeşitliliği ve alanın jeomorfolojik zenginliği konusunda da açıklamalar ve tanıtımlar yapılmalıdır.

5. 2. 3. 4. Konaklama Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları

Her yıl binlerce yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilen Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nda turizm hizmet sektörünün yeterince gelişmiş olduğunu söylemek mümkün değildir. Ulusal Park sınırları içerisinde yer alan belediye ruhsatlı toplam 162 yatak kapasiteli 3 tesisin kapasitesi ve hizmet kalitesi düşüktür. Bu nedenle alanı ziyaret eden turistler genellikle Adıyaman ve Kahta'da konaklamaktadır. Dolayısıyla turizmden sağlanan gelirin en büyük payını Adıyaman ve Kahta almakta, söz konusu gelirin Ulusal Park içerisinde yaşayan yöre halkına fazla katkısı bulunmamaktadır.

Öncelikli olarak alana gelen yerli ve yabancı turistleri her açıdan memnun edecek ve turistlerin alanda daha uzun süre kalmalarını sağlayacak nitelik ve standartlara sahip, aynı zamanda yönetmeliklere uygun konaklama tesisleri yapılmalıdır. Bu tesislerin alanın tarihi ve doğal yapısına uygun olmasına ve turizm güzergahı üzerinde yer almasına dikkat edilmelidir. Yerel halkın turizmdeki paydan daha fazla yararlanması ve ziyaretçilerin alanda yer alan tarihi değerlere rahat ulaşabilmesi için bu tesislerin araştırma alanı içerisinde yer alan Damlacık, Karadut ve Kocahisar köylerinin

yakınlarına yapılması en uygun çözümdür. Böylelikle hem yöre halkına yeni gelir kaynakları yaratılmış, hem de ziyaretçilerin kültür turizmiyle doğa turizmini bir arada yaşamaları sağlanmış olacaktır.

Ayrıca alanda kısa süreli konaklama hizmeti veren ve Ulusal Park Müdürlüğüne işletilen mevcut binalarda ziyaretçilere sunulan hizmetin kalitesi yükseltilmeli, dünyanın odağı durumundaki alana yakışır bir düzeye getirilmelidir. Bu tesislerde sunulan hizmetler, danışma hizmetinden rehberlik ve sağlık hizmetine kadar çeşitli hizmet dallarını içerisine alacak şekilde ve alana gelen turistlere her konuda yardımcı olabilecek niteliğe sahip olmalıdır.

Aynı zamanda gerek özel kişiler, gerekse Ulusal Park Müdürlüğü tarafından işletilen konaklama tesislerinde çalışan personelin niteliğiyle ilgili olarak da çeşitli standartlar belirlenmelidir. Bu personeller turizme hizmet edebilecek bilgi, deneyim ve eğitim kalitesine sahip olmalıdır.

Öte yandan Ulusal Parkı ziyaret eden kullanıcıların alandan daha uzun süre yararlanmalarını sağlamak amacıyla, kırsal peyzajın en önemli amaçlarından birisi olarak bilinen, ziyaretçilere ucuz konaklama imkanı sağlayan ve çevre üzerindeki olumsuz etkileri en az düzeyde olan, kamp alanları oluşturulmalıdır. Böylece ziyaretçiler alanın doğal, tarihi ve kültürel değerlerini daha yakından tanıma fırsatı bulacaktır. Bu alanlar dikkatli bir biçimde belirlenmeli, alandaki önemli bitki ve hayvan türlerinin yaşam ortamlarına zarar verebilecek olan yerlerden kaçınılmalıdır. Ayrıca kamp alanlarının taşıma kapasiteleri hesaplanarak, bu alanlarda kullanılacak standartlar ve alanın kullanım ilkeleri belirlenmelidir. Belirlenen bu ilke ve standartların dışına çıkılmamasa için denetim sağlanmalıdır. Her yaş ve gelir düzeyindeki insanın dinlenme ve eğlenmesine olanak sağlayan kamp alanlarındaki yapılarda doğal malzemelere yer verilmelidir.

Çalışmanın “Yerel Halkın Ekonomik Sorunlarına İlişkin Çözüm Yolları” adlı başlığında da belirtildiği gibi alan içerisindeki belirli köylerde pansiyonculuk hizmetinin verilmesi hem halkın ekonomik sorunlarına belirli ölçüde çözüm getirecek hem de alanı ziyaret eden ziyaretçilerin alanda daha fazla kalmaları sağlanacaktır. Ayrıca bu yolla gelen

ziyaretçilere yerel kültür de tanıtılmış olacaktır. Bu konuda halka gerekli eğitim ve bilgi verilmelidir. Sözü edilen konuyla ilgili olarak belirli kurallar ve ilkeler belirlenmeli ve alanda denetim sağlanmalıdır.

5. 2. 4. Ulusal Park Alanındaki Diğer Sorunlara İlişkin Çözüm Yolları

Araştırma alanının Ulusal Park olarak ilan edilmesini sağlayan arkeolojik eserlerin yeterince korunduğunu söylenemez. Ancak Nemrut Dağı Tümülüsü'nde geçen yıl proje bazında başlayan restorasyon ve koruma çalışmalarına bu yıl da devam edilmektedir. 2 yıl içerisinde tamamlanması düşünülen tümülüsteki çalışmalar Kültür Bakanlığı'nın izni ile merkezi Hollanda'da bulunan uluslararası Nemrut Vakfı'nın sponsorluğunda Amsterdam Üniversitesi Arkeoloji Birimince yürütülmektedir. Bu projede tümülüste yer alan heykellerin 12 m. yüksekliğindeki bir yer altı galerisinde koruma altına alınarak, bu heykellerin yerine, aslına uygun olarak taklit heykellerin yerleştirilmesi planlanmaktadır.

Dünyanın 8. harikası olarak bilinen ve "Dünya Kültür Mirası" listesinde yer alan Nemrut Dağı Tümülüsü'nün korunması, kurtarılması ve kullanılarak yaşatılmaya çalışılması ümit verici bir gelişmedir. Bütün bu gelişmelere rağmen alanın kaynak değerlerini oluşturan diğer tarihi eserlerin nasıl korunacağı henüz belli değildir. Her gün biraz daha doğa ve insanlar tarafından tahrip edilen alandaki tüm tarihi eserler orijinal yapılarına uygun olarak yerli ve yabancı bilim adamlarının kararları doğrultusunda koruma altına alınmalıdır. Karakuş Tümülüsünde, Cendere Köprüsünde ve Yeni Kale'de mevcut bulunmayan giriş üniteleri yapılmalı ve bu ünitelerde koruma ve danışma hizmeti veren birimler geliştirilmelidir. Ayrıca esere olan insan müdahalesinde doğacak zararların önüne geçmek için, ziyaretçi sayısı, ziyaret saatleri, gün içerisindeki ziyaret sıklığı gibi konularda bazı kural ve ilkeler belirlenmelidir. Bu kural ve ilkelerin uygulanması konusunda gerekli denetim sağlanmalıdır.

Yaklaşık 2000 yıldır ayakta kalmaya çalışan Cendere Köprüsünün daha fazla zarar görmemesi için koruma altına alınması gerekmektedir. Bu nedenle köprünün araç trafiğine kapatılarak, karayolları bölge müdürlüğünün de görüşleri alınarak yeni bir köprü yapımına başlanmalıdır.

Nemrut Dağı Ulusal Parkı bitki ve hayvan türü çeşitliliği yönünden de zengin bir potansiyele sahiptir. Turizmin ve yöre insanının baskısı altındaki bu alanların da koruma altına alınması gerekmektedir. Öncelikli olarak nadir ve tehlike altındaki bitki ve hayvan türlerinin yayılış alanları tespit edilmeli ve bu değerlerin korunarak gelişmesi için bu alanlara yapılacak her türlü müdahale önlenmeye çalışılmalıdır.

Konunun sorunlar bölümünde de belirtildiği gibi Nemrut Dağı Mili Parkı'nda Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na (TPAO) ait 24 adet petrol kuyusu bulunmaktadır. TPAO'nun petrol kuyuları, pompaları ve boruları alanda kötü görünümünün ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle bu tesislerin yakın çevresinde, arazinin yapısı, doğal bitki örtüsü ve alanın doğal peyzaj özellikleri dikkate alınarak peyzaj düzenleme çalışmaları yapılmalıdır.

Ayrıca alan içerisinde yer alan Nemrut Dağı eteğindeki tesislerin ve Ulusal Park Müdürlüğü tarafından işletilen tesislerin alanın dokusuna uyumsuz yapıları görüntü kirliliği oluşturmaktadır. Alandaki mevcut bu tesislerde “Turizm Bakanlığı Yatırımları Yönetmeliğine” uygun olarak yeni düzenlemeler yapılmalıdır. Söz konusu bu yönetmeliğe göre; planlar uyarınca gerçekleştirilecek her türlü tesisin; idarenin koyacağı esaslar dahilinde, çevre sorunu yaratmayacak şekilde, atık su arıtma sistemi ile donatılmalı ve tesisle birlikte bitirilmelidir. Öte yandan yönetmelikte bu alanlarda doğal peyzaja uygun çevre tanziminin idarenin belirleyeceği esaslara göre yapılması gerektiği de belirtilmiştir. Bu yönetmeliğin alanda yapılacak yeni tesisler için de uygulanmasına dikkat edilmelidir.

Nemrut Dağı Ulusal Parkı'ndaki bir diğer sorun; Orman, Kültür ve Turizm Bakanlıkları arasında yaşanan yetki kargaşasından kaynaklanmaktadır. Bu sorunların önüne geçmek için bu üç bakanlığa bağlı kurum ve kuruluşların yetkileri birbiriyle çatışmadan yeniden belirlenmelidir. Ulusal Parkın koruma-kullanma dengesi içerisinde etkin bir biçimde yönetilmesi için bu bakanlıkların koordineli olarak çalışması gerekmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi araştırma alanı olan Nemrut Dağı Ulusal Parkı'na 8 farklı yerden giriş yapılmaktadır. Bu yolların bir kısmının park alanı dışındaki diğer yerleşim birimlerine bağlı bulunmasından dolayı girişlerin tümünün kontrol altına alınması

mümkün değildir. Ancak öncelikli olarak yoğun olarak kullanılan giriş noktalarına giriş kontrol üniteleri yapılmalıdır. Ayrıca Ulusal Park sınırı içerisinde yer alan ziyaret alanlarını denetim altına almak amacıyla alanın yapı ve dokusuna uygun bir şekilde giriş noktalarının planlanması gerekmektedir. Bu giriş noktalarından kesilen biletler, Ulusal Park içerisinde yer alan tüm arkeolojik eserlerin ziyareti için geçerli olmalıdır.

Ayrıca Ulusal Park Müdürlüğü ve Turizm Müdürlüğü ile ortak projeler geliştirilerek gezici bilgilendirme toplantıları yapılmalıdır. Bu toplantılarda halkın doğal ve kültürel çevreyi koruma konusundaki bilinci artırılmalı, bu bilincin halka ne tür yararlar sağlayacağı konusunda bilgiler verilmelidir. Bu bilgiler, görsel eğitim araçlarıyla desteklenmelidir

Sonuç olarak son yıllarda işletme ve kuruluşların dış çevrelerinde ekonomik, sosyal ve politik değişiklikler ve gelişmeler ortaya çıkmıştır. Çevredeki bu değişimler ulusal parklar ile birlikte diğer işletme ve kuruluşların daha çok iç yapılarına ve işleyişlerine dönük yönetimleri yetersiz kılmış ve onları dış çevreleriyle uyum sağlamaya yönelik yeni yönetim biçimleri aramaya ve geliştirmeye zorlamıştır. Bu arayışın bir sonucu olarak oluşan stratejik yönetim, genel yönetim işlevlerinin (planlama, örgütleme, yürütme ve denetim) dış çevre üzerinde odaklaşması olarak nitelendirilmektedir.

Ulusal parklarda stratejik yönetimin temel amacı, yönetimin amaçlarıyla toplumun çıkarlarını bir bütün olarak ele alıp, alanın kaynaklarının etkili bir biçimde dağıtımının sağlanmasıdır. Bu temel amaca ulaşabilmek için de çok hızlı ve sürekli bir biçimde değişen dış çevre faktörlerinin sunduğu fırsat ve olanaklar ile bu faktörlerden dolayı işletmenin karşı karşıya bulunduğu tehlike ve güçlüklerin belirlenmesi ve yorumlanması kaçınılmazdır.

Araştırma alanında yapılan anket çalışmaları, halkla yapılan birebir görüşmeler, kurumlardan elde edilen bilgiler ve alanda yapılan gözlemler neticesinde Nemrut Dağı Ulusal Parkı'nda stratejik yönetim anlayışının yerleşmediği ortaya çıkmıştır. Ulusal Park'ın amaçları doğrultusunda varlığını sürdürebilmesi için hızla değişen dış çevredeki koşullar ile Park alanı arasında uyumlu bir ilişkinin kurulması gerekmektedir. Bu uyumu sağlamak için öncelikli olarak dış çevre koşullarının yarattığı fırsatlar ve neden

olabileceği tehlikelerin araştırılması gerekmektedir. Bu aşamada ise atılması gereken ilk adım, alanın doğal yapısının analizinin yapılmasıdır. Daha sonra alan kullanıcılarının(Yöre halkı ve Uusal Park ziyaretçileri) sosyo-ekonomik ve kültürel yapısını, kullanıcıların sorunlarını ve alandan beklentilerini de tespit etmek gerekmektedir. Daha sonra Ulusal Park'ın sahip olduğu iç kaynaklarının (yönetim, örgüt yapısı, fiziksel ve insan kaynakları gibi) incelenerek güçlü ve zayıf yönlerinin saptanması gerekmektedir. Nemrut Dağı Ulusal Parkın'daki stratejik yönetim uygulanabilirliğinin irdelenmeye çalışıldığı bu çalışmada bütün bu tespitler yapılmıştır. Çalışmanın tartışma ve sonuç bölümünde alanda yaşanan sorunlar ve bu sorunların çözüm yollarıyla ilgili öneriler detaylı bir şekilde belirtilmiştir. Nemrut Dağı Ulusal Park'ında stratejik yönetim anlayışının geliştirilmesi için alanda bugün yaşanan sorunların ve bu sorunların çözümü için geliştirilen önerilerin dikkate alınması gerekmektedir.

6. KAYNAKLAR

- [1]. YÜCEL, M., 1995, *Doğa Koruma Alanları ve Planlaması*, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Kitabı, Genel Yayın No: 104, Adana.
- [2]. KOÇ, N., ŞAHİN, Ş., 1999, *Kırsal Peyzaj Planlaması*, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayını, Yayın No: 1509, S. 139, 143, 224, Ankara.
- [3]. BAYER, Z., 1992, *Turizme Giriş*, İşletme Fakültesi Yayın No: 253, İşletme İktisadi Enstitüsü Yayın No: 146, İstanbul.
- [4]. SAĞCAN, M., 1986, *Turizm ve Rekreasyon*, Cumhuriyet Basımevi, İzmir.
- [5]. KARAKÜÇÜK, S., 1997, *Rekreasyon*, Seren Yayıncılık, Ankara.
- [6]. GENÇ, M., GÜL, A., AKTEN, M., 2000, “İsparta Kent İnsanının Rekreasyonel Davranış Biçimleri”, *TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Peyzaj Mimarlığı Kongresi*, S. 255, Ankara.
- [7]. AKESEN, A., 1978, *Türkiye’de Ulusal Parkların Açık hava Yönünden Nitelikleri ve Sorunları. Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, Üniversite Yayın No: 2484, Orman Fakültesi Yayın No: 262, İstanbul.
- [8]. AKESEN, A., 1997, *Rekreasyon Planlaması Basılmamış Ders Notları*.
- [9]. Parks&Recreation, 2002, Feb., Vol.37, Issue 2, p87, Item Number: 6174875 (www.Ebscohost. Com), Newyork.
- [10]. BAYER, Z., 1984, *Rekreasyon*, D. S. İ. Basım, Ankara.
- [11]. ÖZDÖNMEZ, M., AKESEN, A., EKİZOĞLU, A., 1998, *Ormancılık Yönetim Bilgisi*, Rektörlük No: 4157, Fakülte No:457, ISBN 975-404-535-6, İstanbul

- [12]. AKTAN, C., 1999: *Stratejik Yönetim*, www.kaliteofisi.com, [Ziyaret Tarihi:24.03.2004]
- [13]. ÇOLAK, A., 2001, *Ormanda Doğa Koruma*, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Yayını, ISBN 975-8273-33-7, Ankara.
- [14]. YILMAZ, E., 1996, “Doğanın Ayrıcalıklı Alanları Milli Parklar”, *Bilim ve Teknik Dergisi*, Aralık Sayısı, İstanbul.
- [15]. İNAL, S., 1951, “Turizm ve Tabiatı Koruma İşlerimiz”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, S: 44, İstanbul.
- [16]. KURDOĞLU, O., 1995, “Milli Parklar ve Koruma Yönünden İşlevleri”, *Kelaynaktan Haberler 57*, Ocak-Şubat-Mart Sayısı, Ankara.
- [17]. GÜLEZ, S., 1981, “Doğa Koruma ve Ulusal Parklar”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1, Trabzon.
- [18]. GÜLEZ, S., 1982, “Ulusal Parkların İşlevleri”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt:5, Sayı :1, Trabzon.
- [19]. SÖZEN, N., 1974, “Ülkemizde Milli Parklar”, *Peyzaj Mimarlığı Dergisi*, Peyzaj Mimarları Derneği Yayın Organı, 1974/2, Ankara.
- [20]. PALAŞOĞLU, E., 1986: “*Milli Parklar Dairesi Başkanlığı Çalışmalarının Önemi, Gelişimi ve Kanuni Mevzuatı*”, Ulusal Parklar ve Av Yaban Hayatı Muğla Semineri, Orman Genel Müdürlüğü, Ulusal Parklar Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- [21]. KOÇ, N., 1980: *Kırsal Peyzaj*, Basılmamış Ders Notları, Ankara.
- [22]. BAYER, Z., 2000, “Türkiye’de Milli Parklar ve Tarihi Gelişmesi”, *TMMOB Peyzaj Mimarları Odası, Peyzaj Mimarlığı Kongresi*, Ankara.

- [23]. KARADENİZ, N., 1989, *Koruma ve Kullanım Kriterleri Açısından Uludağ Ulusal Parkı'nın İrdelenmesi ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir İnceleme*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- [24]. ÜRGENÇ, S., 2000, *Kırsal Peyzaj*, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Yayını, Üniversite Yayın No: TTÜ.MF-2000.0584, ISBN:975-461-283-8, S. 16, İstanbul
- [25]. ANONİM,....., *Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Kayıtları*, (www.milliparklar.gov.tr), [Ziyaret Tarihi:18.09.2003]
- [26]. TOSKAY, T., 1989, *Turizm-Turizm Olayına Genel Bakış*, 3. Baskı, Der Yayınları, İstanbul.
- [27]. SEZGİN, O., M., 1995, *Genel Turizm*, Tutubay, Ankara.
- [28]. KÖKSAL, A., 1994, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Gazi Büro Kitapevi, Ankara.
- [29]. HAZAR, A., 1999, *Turizm İşletmelerinde Animasyon, Rekreasyon, Animasyon Tesisi ve Uygulamalı Animasyon Etkinlikleri*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- [30]. ATMİŞ, A., 1994, *Türkiye'de Yayla Turizminde Altyapı Sorunları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- [31]. DEMİR, C., 1999, "Milli Parkların Dünyadaki ve Türkiye'deki Turizm Potansiyeli Üzerine Bir değerlendirme", *TUGEY Yayını*, Yayın No: 50, İstanbul.
- [32]. KARADENİZ, N., ERDOĞAN, E., TEZEBAY, İ., 1994, *Doğa Koruma Alanlarında Turizm Planlaması, Tabiat ve İnsan*, S:2.
- [33]. CEBALLAS, L., 1996, "Tourist, Ekotourism and Protected Areas". *IV. World Congress on National Parks and Protected Areas*, IUCN The World Conservation Union, Venezuela.

- [34]. İSLAMOĞLU, H., 2002, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Beta Basım A. Ş., İstanbul.
- [35]. ANONİM,....., *Adıyaman-Nemrut Dağı Üzerine Bir İnceleme Raporu*, Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Kahta Ulusal Parklar Müdürlüğü Arşivi, Kahta.
- [36]. UZUN, G., YÜCEL, M., VE ARK., 2002, *Nemrut Dağı Ulusal Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı*, Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- [37]. KHGM, 1984, *Adıyaman İli Arazi Varlığı*. T. C. Orman ve Köyişleri Bakanlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Genel Yayın No: 781, Ankara.
- [38]. ANONİM,, Adıyaman Valiliği Resmi web Sitesi, www.adiyaman.gov.tr, [Ziyaret Tarihi:15. 03. 2003]
- [39]. SOYSAL, M., 1998: *Köy Sosyolojisi*, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayını, Genel Yayın No: A-66, Çukurova Üniversitesi Ofset Atölyesi, Adana.
- [40]. ERKAL, M., 1987, *Sosyoloji-Toplum Bilimi*,Filiz Kitapevi, İstanbul.
- [41]. DİE , 1998, *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler-Adıyaman*, ISBN 975-19-1965-7, Ankara.
- [42]. DİE , 2000, Genel Nüfus Sayımı
- [43]. SENCER ve ARK., 1995, *GAP Bölgesinde Toplumsal Değişme Eğilimleri Araştırması*, T. C. Başbakanlık GAP Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- [44]. ANONİM, 1994, *GAP Bölgesi Nüfus Hareketleri Araştırması*, T. C. Başbakanlık GAP Kalkınma Dairesi Başkanlığı, Ankara.

- [45]. ANONİM, 1996, Başbakanlık Toplu Konut İdaresi, İnsan Yerleşimleri Konferansı, *Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı*, Habitat II, İstanbul.
- [46]. ŞAHİNBAŞ, İ., 2000, *Tanrı Yaratan Dağ Nemrut*,. Günışığı Turizm, Yayıncılık Taahhüt Ltd. Şti. , Turistik ve Kültürel Yayınlar, Yayın No: 2, Safranbolu.
- [47]. ANONİM, 1998, *Nemrut Dağı Tanrıların Göksel Tahtı*, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Katalog, Ankara.
- [48]. AKAT, Y., ÖZGÜNEL, N., DURUKAN, A., 1991, *Dünya Mirasında Anadolu*, T. C. Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, Apa Ofset Basımevi, Ankara.
- [49]. ARSLAN, M., 1995, 8. *Harika "Kommagene-Nemrut Dağı*, Ajans Mat Baskı, Adıyaman-Kahta.
- [50]. GÖKOVALI, Ş., 1988, *Kommagene and Nemrut*, Ofis Ticaret Matbaacılık, İzmir.
- [51]. BAŞGELEN, N., 1999, Yok edilen Geçmiş, Yitirilen Gelecek, Cendere Köprüsü, *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, Sayı: 88.
- [52]. DORNER, E., 1992, *Nemrut Dağında İlahlar Arasında*, Kültür Bakanlığı Yayını, Yayın No: 960, İmar İnşaat Ticaret Şti. Basımevi, Mersin.
- [53]. ANONİM,, www.geocities.com/mxez/nemrut/htm., [Ziyaret Tarihi:07. 11. 2002]
- [54]. BAŞGELEN, N., 1998, *Tanrılar Dağı Nemrut*, Ofset Yapımevi, İstanbul.
- [55]. BAŞGELEN, N., 1996, *Kommagene/Nemrut*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

[56]. Nemrut Dağı Ulusal Parkı Ziyaretçi Cetveli 2001, Orman ve Çevre Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Nemrut Dağı Ulusal Park Müdürlüğü Kayıtları, Kahta.

[57]. DİE, 2001, *İstatistik Göstergeler*, 1923-1998. ISBN 975-19-2230-5, Ankara.

[58]. ANONİM, 1998, *Adıyaman Valiliği Adıyaman Turizm Rehberi*, Çağdaş Hizmetler Basın Yayın Ltd. Şti. Ankara.

7. EKLER

Ek 7. A. 17 Ocak 1989 Tarihli ve 20052 Sayılı Resmi Gazete

17 Ocak 1989 — Sayı : 20052

RESMÎ GAZETE

Sayfa : 53

6. ensures that the trainees complete their training reports upon their return, and submits these to UNDP, and the UN Executing Agency concerned.
7. submits to UNDP and the UN Executing Agency concerned equipment requisition forms, after ensuring that detailed specifications and realistic estimates are available;
8. ensures the timely clearance of project equipment through customs;
9. ensures that suitable working conditions are maintained at the duty station of foreign or local consultants and that they perform in accordance with their job descriptions;
10. at the start of the project, establishes the reporting schedule for progress and other reports, and submits this to UNDP and the concerned UN Executing Agency;
11. in accordance with the reporting schedule, prepares in English periodic progress reports/internal evaluation reports and draft agency terminal report, and submits them to UNDP and the concerned UN Executing Agency;
12. helps the UNDP Ankara office and the UN Executing Agency concerned in organizing and drafting the minutes of project tripartite review meetings.

Bakanlar Kurulu Kararı

Karar Sayısı : 88/13572

Adıyaman İli Kahta İlçesi ile Malatya İli Pötürge İlçesi hudutları dahilinde bulunan ve ekli 1/25.000 ölçekli haritada sınırları tesbit edilen Nemrut Dağı ve çevresindeki 13.850 hektarlı alanın Milli Park olarak belirlenmesi; Milli Savunma, Bayındırlık ve İskan, Kültür ve Turizm Bakanlıklarının uygun görüşleri ve Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı'nın 1/12/1988 tarihli ve 1813 sayılı yazısı üzerine, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 7/12/1988 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Kenan EVREN
Cumhurbaşkanı

T. ÖZAL
Başbakan

İ. K. ERDEM
Devlet Bak. - Başbakan Yrd.

K. OKSAY
Devlet Bakanı

A. TENKEÇİ
Devlet Bakanı

K. İNAN
Devlet Bakanı

A. BOZER
Devlet Bakanı

A. KAHRVEÇİ
Devlet Bakanı V.

A. KAHRVEÇİ
Devlet Bakanı

M. YAZAR
Devlet Bakanı

C. ÇİÇEK
Devlet Bakanı

M. TOPAÇ
Adalet Bakanı

E. VURALHAN
Millî Savunma Bakanı

M. KALEMLİ
İçişleri Bakanı

H. C. GÜZEL
Dışişleri Bakanı V.

A. K. ALPTEMOÇİN
Maliye ve Gümrük Bakanı

H. C. GÜZEL
Millî Eğt. Genç. ve Spor Bak.

İ. S. GİRAY
Bayındırlık ve İskan Bak.

N. KİTAPÇI
Sağ. ve Sos. Yard. Bak.

E. PAKDEMİRLİ
Ulaştırma Bakanı

H. H. DOĞAN
Tarım Orman ve Köy İşleri Bak.

İ. AYKUT
Çalışma ve Sos. Güvenlik Bak.

Ş. YÜRÜK
Sanayi ve Ticaret Bakanı

F. KURT
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak.

İ. S. GİRAY
Kültür ve Turizm Bakanı V.

Ek 7. B. Türkiye'deki Ulusal Parklar [23]

Sıra No	Adı	İli	İlçesi	Alanı	Tesis Tarihi
1	Yozgat Çamlığı	Yozgat	Merkez	264	05.02.1958
2	Karatepe-Aslantaş	Adana	Kadirli	7715	29.05.1958
3	Soğuksu	Ankara	Kızılcahamam	1195	19.02.1959
4	Kuş Cenneti	Balıkesir	Bandırma	64	27.07.1959
5	Uludağ	Bursa	Merkez	12732	20.09.1961
6	Yedigöller	Zonguldak	Devrek	2019	29.04.1965
7	Dilek Y.Adası	Aydın	Kuşadası	27675	19.05.1966
8	Spil Dağı	Manisa	Merkez	5505	22.04.1968
9	Kızıldağ	Isparta	Ş.Karaağaç	59400	09.05.1969
10	Termessos	Antalya	Merkez	6702	03.11.1970
11	Kovada Gölü	Isparta	Eğirdir	6534	03.01.1970
12	Munzur Vadisi	Tunceli	Merkez	42000	21.12.1971
13	Beydağları Sahil	Antalya	Kemer	34425	16.03.1972
14	Gelibolu Yarımadası	Çanakkale	Eceabat	33000	22.11.1973
15	Köprülü Kanyon	Antalya	Manavgat	36614	12.12.1973
16	Ilgaz Dağı	Kastamonu	Ilgaz	1088	02.06.1976
17	Baş Komutan	Afyon	-	35500	08.11.1981
18	Göreme	Nevşehir	Ürgüp-Göreme	9572	25.11.1986
19	Altındere Vadisi	Trabzon	Maçka	4800	09.09.1987
20	Boğazköy-Alacahöyük	Çorum	Sungurlu	2634	21.09.1988
21	Nemrut Dağı	Adıyaman	Kahta	13850	07.12.1988
22	Beyşehir Gölü	Konya	Beyşehir	88750	01.01.1993
23	Kazdağı	Balıkesir	Edremit	21300	17.04.1994
24	Kaçkar Dağları	Rize	Çamlıhemşin	51550	31.08.1994
25	Hatila Vadisi	Artvin	Merkez	16988	31.08.1994
26	Karagöl-Sahara	Artvin	Şavşat	3766	31.08.1994
27	Altınbeşik Mağarası	Antalya	Aydıncık	1156	31.08.1994
28	Honaz Dağı	Denizli	Honaz	9616	21.04.1995
29	Aladağlar	Niğ-Adn	-	54524	21.04.1995
30	Marmaris	Muğla	Marmaris	33350	08.03.1996
31	Saklıkent	Muğla	Fethiye	12390	06.06.1996
32	Troya Tarihi	Çanakkale	Merkez	13350	07.01.1996
33	Küre Dağları	Kast.-Bart	-	34000	07.07.2000

.....
12. Ulusal park alanını ziyaret amacınız nedir?

- a. Dinlenme-eğlenme b. Doğal oluşumları inceleme
 c. Bilimsel ilgi d. Tarihi ve arkeolojik değerleri görme
 e. Diğer.....

13. Ulusal Park alanının sizi en çok etkileyen özelliği nedir?

- a. Tarihi yapısı b. Otantik yapısı c. Sessizliği
 d. Doğal oluşumları e. Diğer.....

14. Ulusal park alanındaki tesisler ve sunulan hizmetler sizce yeterli mi?

- a- Evet b. Hayır

15. Park alanında yaya dolaşımını rahat sağlayabiliyor musunuz?

- a. Evet b. Hayır

16. Ulusal park alanındaki ve yakın çevre ile arasındaki ulaşım sizce güvenli mi?

- a. Evet b. Hayır

17.Ulusal Park alanındaki konaklama imkanları sizce yeterli mi?

- a. Evet b. Hayır

18. Park alanındaki yönlendirme işaretlerini ve bilgilendirme panolarını yeterli buluyor musunuz?

- a. Evet b. Hayır

19. Park alanında yiyecek ve hediyelik eşya satış birimlerini yeterli buluyor musunuz?

- a. Evet b. Hayır

20. Ulusal Park alanında en çok rahatsız olduğunuz hizmet nedir?

- a. Ulaşım b. Konaklama c. Koruma d. Temizlik
 e. Tanıtım f. Rehberlik g. Halkın ilgisi h. Altyapı (Su, Tuvalet, Elektrik, Otopark v.s)
 1. Diğer.....

21. Ulusal Park alanında en çok memnun olduğunuz hizmet nedir?

- a. Ulaşım b. Konaklama c. Koruma d. Temizlik
 e. Tanıtım f. Rehberlik g. Halkın ilgisi h. Altyapı (Su, Tuvalet, Elektrik, Otopark v.s)
 1. Diğer.....

22. Ulusal Park alanında öncelikli olarak iyileştirilmesini istediğiniz hizmetler nelerdir? (En fazla 3 şık)

- a. Ulaşım b. Konaklama c. Koruma d. Altyapı (su, tuvalet, elektrik, otopark v.s.)
 e. Tanıtım f. Rehberlik g. Diğer.....

Ek 7.D. Anket Formu (İngilizce)

1. Your sex?

- a. Female b. Male

2. Your age?

- a. 14-25 b. 26-45 c. 46-65 d. 65 –

3. Your education?

- a. Non education b. Primary school c. High school
d. Academy/University

4. Your occupation?

- a. Worker b. Sivil servant c. Retired d. I run my work.
e. Instructor f. Teacher g. Student h.

Other.....

5. Your average income?

.....

6. How did you come to the National Park?

- a. By private car b. By bus/minibus c. By bike
d. Other.....

7. Where did you come from?

Country.....

8. How many people did you come with?

- a. Alone b. Two c. Three and more

9. Did you have any previous knowledge about the site? If yes, where did you obtain this knowledge from?

- a. Yes b. No

- a. The Internet b. Friend c. Travel agency
d. T.V./Magazine e. Guidebook f. Other.....

10. What is the duration of your stay at the site?

- a. 1-2 hours b. 1 day c. 1-2 days d. A week
e. More

11. Are there any other places you are planning to visit after visiting this place? If yes, where?

- a. Yes b. No

.....

12. What is the aim of your visit?

- a. Relaxation/Entertaining b. Observing nature events
c. Scientific interest d. Seeing historical and archeological ruins

e. Other.....

13. Which feature of the National Park attracted you most?

- a. The historical structure b. Authentic structure c. Quietness
d. Natural formation e. Other

14. Do you think that foundations at the site and service being given are sufficient?

- a. Yes b. No

15. Can you easily provide pedestrian circulation in the park area?

- a. Yes b. No

16. Do you think that the transportation in the National Park and the one between the area and its neighbourhood is secure?

- a. Yes b. No

17. Do you think that the accomodation in the National Park area is sufficient?

- a. Yes b. No

18. Do you think that the signposts and the information boards are sufficient?

- a. Yes b. No

19. Do you think that food and souvenir shops are sufficient?

- a. Yes b. No

20. Which service given at the site disturbs you most?

- a. Transport b. Accomodation c. Protection d. Cleaning
e. Introduction f. Guidance g. Public interest
h. Substructure/Infrastructure (Water, Toilets, Electricity, Carpark etc.)
i. Other.....

21. Which service given at the site pleased you most?

- a. Transport b. Accomodation c. Protection d. Cleaning
e. Introduction f. Guidance g. Public interest
h. Substructure/Infrastructure (Water, Toilets, Electricity, Carpark etc.)
i. Other.....

22. What kind of service at the site would you like initially to be improved? (Don't choose more than three options)

- a. Transport b. Accomodation c. Protection
d. Substructure/Infrastructure (Water, Toilets, Electricity, Carpark etc.)
e. Introduction f. Guidance g. Other.....

Ek 7. E. Arazi Kabiliyet Sınıflarının Genel Özellikleri [37]

Kabiliyet Sınıfları	Belirgin Özellikleri
I. Sınıf	Bölgede yetişen her türlü bitkiyi yetiştirmeye elverişli, meyilleri düz, iyi drene olmuş, kolay işlenebilir, derin ve verimli araziler
II. Sınıf	Her çeşit bitki yetiştirmede birinci sınıftan daha az elverişlidir. Toprak ve su muhafazasına ait özel uygulamalar gerektirir.
III. Sınıf	Toprak, topografya ve yüzey akımına ait şiddetli kısıtlayıcı özellikleri vardır. Ekilen mahsul çeşidi ilk iki sınıfa nazaran daha azdır. Özel koruyucu uygulamalara ihtiyaç vardır.
IV. Sınıf	Toprak derinliği, taşlılık, yaşlık ve meyil yönünden çok şiddetli sınırlayıcı özellikleri vardır. Özel birkaç bitki cinsi için uygun sürümle tarım yapılabilir.
V. Sınıf	Sürümle tarım yapılamayan, düz ve düze yakın, meyilli, taşlı veya çok yaşa arazilerdir. Genellikle, çayır veya ağaçlık olarak faydalanılır.
VI. Sınıf	Meyil ve toprak sağlığı gibi çok şiddetli sınırlayıcı özellikleri vardır. Sürüm yapılamaz: Çoğunlukla, mera veya ağaçlık saha olarak kullanılabilir arazileridir.
VII. Sınıf	Toprak sağlığı, yaş, kaya, meyil, erozyon gibi çok şiddetli sınırlayıcı özellikleri vardır. Tarımsal yönden ekonomik değildir. Ancak, zayıf mera veya orman ağaçları dikimi için uygundur..
VIII. Sınıf	Bitkisel ürün getirmeyen arazilerdir. Eğlence sahası veya av barınağı olarak değerlendirilebilir.

Ek 7. F. Adıyaman İlinin Tarihi Dönemleri[35]

M.Ö. 1650-1340	Hitit Krallığı bölgeye egemen oldu.
M.Ö. 1340-1000	Adıyaman önce Hurilerin daha sonra Mitannilerin yönetim bölgesi içerisine girdi.
M.Ö. 1000-708	Kummuh Krallığı
M.Ö. 708-605	Asur Krallığı
M.Ö. 553-333	Persler Dönemi
M.Ö. 333-323	Helenistik Dönem
M.Ö. 305-69	Selökid Krallığı
M.Ö. 69-İ.S. 72	Kommagene Krallığı
M. S. 72-395	Roma İmparatorluğu Dönemi
395-636	Bizans'ın egemenlik dönemi
525	Keyhüsrev Besni'yi egemenlik altına aldı.
670-758	Emeviler Dönemi
758-978	Abassiler Dönemi
1071	Bölgede Türk etkinliği başladı.
1226	Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat bölgeye egemen oldu.
1230	Selçuklular ile Memluk Meliki Kamil'in çatışması
1239	Babailer ayaklanmasının başlaması
1250	Moğol istilası
1261	Kilikya Ermeni Kralı Besni Kalesini ele geçirdi.
1277	Baybars Elbistan'da Moğolları yarılgıye uğratarak Adıyaman'a girdi.
1355	Dulkadiroğulları Beyliği Adıyaman bölgesini kendi sınırları içerisine aldı.
1515	Dulkadiroğulları Beyliği, Maraş, Malatya, Antep, Zülkadiriye, Samsat sancaklarına bölündü. Beylerbeyi durumuna geldi.
1517	Dulkadiroğlu Beylerbeyliği Osmanlılar'a bağlandı.
1521	Dulkadiroğulları son buldu.. Adıyaman tümüyle Osmanlı yönetimine girdi.
1596	Osmanlılara karşı Kahta'da ayaklanma
1841	Adıyaman Osmanlı idari bölümlenmesine "kaza" durumuna getirildi.
1849	Adıyaman Diyarbakır vilayetine bağlandı.
1859	Adıyaman Malatya'ya bağlanarak yeniden kaza durumuna getirildi.
1926	Besni ilçesi Malatya'dan ayrılarak Gaziantep'e bağlandı.
1933	Besni ilçesi yeniden Malatya'ya bağlandı.
1954	Adıyaman ilçesi Malatya ilinden ayrıldı. Besni, Gerger, Kahta ilçelerini içeren il durumuna getirildi. Aynı yıl Çelikhane Bucağı, ilçe yapılarak Adıyaman'a bağlandı.

Ek 7. G. Orman Bakanlığı, Kùltür Bakanlığı ve Turizm Bakanlığı Arasında İmzalanana Protokol

ORMAN BAKANLIĞI, KùLTÜR BAKANLIĞI VE TURİZM BAKANLIĞI ARASINDA İMZALANAN ADİYAMAN İLİ, KAHTA İLÇESİ, NEMRUT DAĞI MİLLİ PARKINDA YAPILACAK PLAN VE UYGULAMALARA İLİŞKİN PROTOKOL	
<u>PROTOKOLÜN KONUSU</u>	: Dünya Kùltürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme gereğince Dünya Kùltür Miras Listesinde yer alan ÷lkemizin 8 kùltür varlığından biri olan ve Milli Park statüsünde bulunan Nemrut Dağı Milli Parkında yapılacak planlama, projelendirme, altyapı vb. faaliyetlere ilişkin Orman, Kùltür ve Turizm Bakanlıklarının işbirliği esaslarını tespit etmektir.
<u>PROTOKOLÜN AMACI</u>	: <ul style="list-style-type: none">-Her üç Bakanlığın görev ve yetkileri çerçevesinde gerekli koordinasyonun sağlanması,-Her üç Bakanlığın plan, proje, altyapı ve diğer uygulamalarında işbirliğinin geliştirilmesi ve etkinliğinin artırılması,-Nemrut Dağı Milli Parkının kùltürel değerlerinin korunması ve koruma-kullanma dengesi içerisinde ekonomik hareketliliği de sağlayacak şekilde turizm potansiyelinin değerlendirilmesi,-Milli Park yönetimini daha etkili kalacak tam bir koruma sağlamak amacıyla ulusal ve uluslararası teknik yardım (araç-gereç-ekipman vs.) ve parasal desteğinin esaslarının tespit edilmesidir.

Ek 7. G 'nin Devamı

**BAKANLIKLARIN
GÖREVLERİ****TURİZM BAKANLIĞI**

-Milli Park sınırları içerisinde 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca ilan edilebilecek turizm alan ve merkezleri ile ilgili çalışmaların yapılması,

-Milli Park sınırları içerisinde ilan edilecek turizm alan ve merkezlerinde;

•Uygulama imar planlarının hazırlanması,

•Kamu arazilerinin (orman, hazine) 2634 sayılı Kanun ve yönetmelikleri çerçevesinde tahsisinin gerçekleştirilmesi,

•Tanıtım faaliyetlerine katkıda bulunulması.

-1/25.000 ölçekli gelişme (master) planının elde edilmesi ile ilgili olarak teknik katkıda bulunulması,

-Turizm Bakanlığınca, altyapı hizmetlerinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunma amacıyla gönderilme amacı dahilinde kullanılmak üzere Orman Bakanlığınca (Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Koruma Genel Müdürlüğü) maddi kaynak aktarılması ve/veya Adıyaman İl Özel İdaresi Müdürlüğüne (Orman Bakanlığının Taşra Teşkilatınca gerçekleştirilmek üzere) ödenek gönderilmesi.

KÜLTÜR BAKANLIĞI:

• Elde edilecek üst ölçekli planlar doğrultusunda örenyerleri ile ilgili çevre düzenleme projelerinin yapılması,

-1/25.000 ölçekli gelişme (master) planının elde edilmesi ile ilgili olarak teknik katkıda bulunulması,

-Kültür varlıklarının korunması, bakım ve onarımı için gerekli bürokratik işlemlerin yürütülmesi ve kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulu ile ilgili koordinasyonun sağlanması.

Ek 7. G 'nin Devamı

ORMAN BAKANLIĞI:

- Nemrut Dağı Milli Parkının 1/25.000 ölçekli gelişme (Master) planının yaptırılması,
- Turizm alan ve merkezleri hariç olmak üzere uygulama imar planlarının yaptırılması,
- Alt yapı hizmetlerinin gerçekleştirilmesi,
- Turizm ve Kültür Bakanlıkları ile gerekli koordinasyonun sağlanması.

YÖNLENDİRME KOMİSYONUNUN OLUŞTURULMASI:

Protokolde belirtilen hizmetlerin etkili biçimde yürütülmesi ve öngörülen amaçlara ulaşılabilmesi için üç Bakanlığın iktisat temsilcisinden oluşan yönlendirme komisyonu oluşturulur. Yönlendirme komisyonu Orman Bakanlığının Başkanlığı ve sekreteryasında çalışmalarını yürütür.

Yönlendirme komisyonunun alacağı kararlar (ilgili Bakanlıkların çalışmalarını yönlendirmek amacıyla yönelik olmak üzere) görüş ve öneri mahiyetindedir.

YÖNLENDİRME KOMİSYONUNUN GÖREVLERİ:

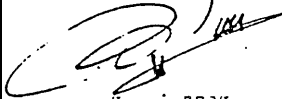
- Her ölçekteki planı yönlendirmek,
- Protokolde konu edilen hizmetlerin gerçekleştirilmeleri için gerekli esasları belirlemek,
- Bu protokolde yer almayan ve uygulama sırasında ortaya çıkacak çeşitli hususlarda yapılacak işlemleri tanımlamak ve yürütmek,
- Bakanlıklararası koordinasyonu sağlamaktır.

PROTOKOLÜN SÜRESİ : Bu protokolün süresi imza tarihinden itibaren üç yıldır. Gerekli görüldüğü takdirde protokolün süresi uzatılıp kapsamı değiştirilebilir.

Protokol tarihi :25./9/1996

ORMAN BAKANLIĞI

Adına

Hayri BERK
Müsteşar

KÜLTÜR BAKANLIĞI

Adına

Cevdet TÜRKEROĞLU
Müsteşar

TURİZM BAKANLIĞI

Adına

Nedim ÖZTÜRK
Müsteşar

Ek 7. H. Nemrut Dağı Ulusal Parkı Sınırları İçerisinde Bulunan Endemik

Taksonlar[36]

LABIATE Phiomis linearis Boiss&Bal.
Nepeta aristata Boiss&Kotschy ex Boiss
THYMELAEACEAE Thymelaea tauricum Boiss&Hauskn
LILIACEAE Asphodeline damacena Beker subsp. gigantea
Allium nemrutdaghense
GRAMINEAE Festuca callieri subsp. Zederbaueri

Ek 7. I. Nemrut Dağı Ulusal Park Alanı İçerisinde Varlığı Saptanan Kuş Türlerinden Kırmızı Listeye Girenler[36]

FAMİLYASI VE TÜRÜ	TÜRKÇE ADI
PODİCİPEDİDAE	LOPLU DALGIÇGİLLER
Podiceps nigricalis	Karaboyun Batağan
Tachypterus ruficollis	Bahri
PELECANİDAE	PELİKANGİLLER
Pelecanus crispus	Tepeli Pelikan
PHALACROCORACİDAE	KARABATAKGİLLER
Phalacrocorax cabro	Karabatak
ARDEIDAE	BALIKÇILLAR
Ardea cinerea	Gri Balıkçıl
Ardea purpurea	Erguvani Balıkçıl
Egretta alba	Büyük Akbalıkçıl
Egretta garzetta	Küçük Akbalıkçıl
Ixobrychus minatus	Cüce Balaban
Botaurus stellaris	Balaban
CICCONİDAE	LEYLEKLER
Ciconia ciconia	Leylek
THRESKIORNITHIDAE	KELAYNAKGİLLER
Platalea leucoradia	Kaşıkçıl
Plegadis falcinellus	Çeltikçi
ANATIDAE	ÖRDEKGİLLER
Anser anser	Boz Kaz
Anas platyrhynchos	Yeşilbaş Ördek
Anas crecca	Kirik Ördek
Anas acuta	Kalkuyruk
Anas querquedula	Bağırtlak
ACCİPİTRİDAE	ATMACAGİLLER
Haliaeetus albicilla	Akkuyruk
Circus gallicus	Yılan Kartalı
Accipiter nisus	Doğu Atmacası
Buteo buteo	Kızıl Şahin
Elanus caeruleus	Karaomuz
Hieraaetus pennatus	Küçük Kartal
Gypaetus barbatus	Sakallı Akbaba

Neophoron percnopterus	Beyaz Akbaba
Gyps fulvus	Kızıl Akbaba
Aquila chrysaetos	Kaya Kartalı
Aquila heliaco	Şah Kartalı
Pernis apivorus	Arıcıl
FALCONIDAE	DOĞANGİLLER
Falco tinnunculus	Kerkenez
Falco naumanni	Kızıl Kerkenez
Falco peregrinus	Gezginci Doğan
Falco biarmicus	Bıyıklı Doğan
Falco subbuteo	Delice Doğan
TETRANOIDAE	URKEKLİKLER
Tetrargoallus caspius	Urkeklik
PHASIANIDAE	TAVUKSULAR
Alectoris chukar	Kınalı Keklik
Perdix perdix	Çil Keklik
Coturnix coturnix	Bıldırcın
GRUIDAE	TURNAGİLLER
Grus grus	Turna
Grus leucogeranus	Rahibe Turnası
CHARADRIIDAE	YAĞMURKUŞUGİLLER
Charadrius dubius	Kolyeli Yağmurkuşu
Charadrius alexandrinus	Kesik Kolyeli Yağmurkuşu
Pleypolis segratoriala	Gri Yağmurkuşu
SCOLOPACIDAE	ÇULLUKGİLLER
Tringa totanus	Kızılbacak
Tringa glaelora	Orman Kızılbacağı
Scolapax rusticola	Çulluk
LARIDAE	MARTİGİLLER
Larus ridibundus	Gülen Martı
Larus Canus	Küçük Martı
STERNIDAE	DENİZKIRLANGICIGİLLER
Sterna albifrons	Akalın Denizkırlangıcı
Sterna hurindo	Adi Denizkırlangıcı
PTEROCLIDAE	STEPTAVUĞUGİLLER
Pterochles orientalis	Karakarın Steptavuğu
Syrhapias paradoxus	Bağırtlak
COLUMBUDEAE	GÜVERCİNLER
Columba palumbus	Tahtalı
Columba oenas	Mavi Güvercin
Streptopelia turutur	Üveyik
STRIGIDAE	BAYKUŞGİLLER
Bubo bubo	Puhu
Otus scops	Ihsak Kuşu
Athena noctua	Kukumav
Strix aluca	Alaca Baykuş
CAPRIMULGIDAE	ÇOBANALDATANGİLLER
Oprimulgus europeus	Çobanaldatan
APODIDAE	EBABİLGİLLER
Apus apus	Ebabil
Apus melba	Akkarın Ebabil
ALCEDINIDAE	YALIÇAPKINIGİLLER
Alcedo atthis	Yalıçapkını
MEROPIDAE	ARIKUŞUGİLLER
Merops apiaster	Arikuşu
CORACIDAE	KUZGUNGİLLER
Coracias garrulus	Gökkuzgun

UPUPIDAE	ÇAVUŞKUŞUGİLLER
Upupa epops	İbibik
PICIDAE	AĞAÇKAKANGİLLER
Dendrocopus syriacus	Suriye Alaca Ağaçkakanı
Dendrocopus minor	Küçük Ağaçkakan
ALAUDIDAE	TARLAKUŞUGİLLER
Calandrella rufescens	Bozkır Tarlakuşu
Eremophila alpestris	Kulaklı tarlakuşu
HIRUNDINIDAE	KIRLANGIÇGİLLER
Delichon urbica	Pencere Kirlangıcı
MOTACILLIDAE	KUYRUKSALLAYANGİLLER
Anthus campestris	Kır İncirkuşu
Anthus spinoletta	Dere İncirkuşu
Motacilla cinerea	Dağ Kuyruksallayanı
Motacilla alba	Ak Kuyruksallayan
TURDIDAE	ARDIÇKUŞUGİLLER
Oenanthe oenanthe	Kuyrukkakan
SYLVIDAE	ÖTLEĞENGİLLER
Cettia cetti	Setti Bülbülü
PARIDAE	BAŞTANKARAGİLLER
Parus lagubris	Mahsun Baştankara
REMİZİDAE	ÇULHAKUŞLARI
Remiz pendululinus	Çulhakuşu
FRINGILLIDAE	İSPİNOZGİLLER
Corduelis chloris	Florya
Corduelis corduelis	Saka
Corduelis cannabina	Ketenkuşu
EMBERIZIDAE	KİRAZKUŞUGİLLER
Emberizia melanocephala	Karabaşlı Kirazkuşu

8. ÖZGEÇMİŞ

01. 04. 1977 yılında K. Maraş ilinin Pazarcık ilçesinde doğan Demet DEMİROĞLU, İlkokulu Pazarcık Cengiz Topel İlkokulunda; ortaokulu Pazarcık Ortaokulunda bitirmiştir. 1993 yılında Pazarcık Lisesinden mezun olmuştur.

1994 yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı bölümünü kazanmıştır. 1995 yılında İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı bölümüne yatay geçiş yapmıştır. 1998 yılında Peyzaj Mimarı unvanı ile mezun olmuştur. 1999 yılında İstanbul Üniversitesi Orman Mühendisliği Anabilim Dalı Ormancılık Politikası ve Yönetimi Programında yüksek lisans eğitimine başlamıştır.